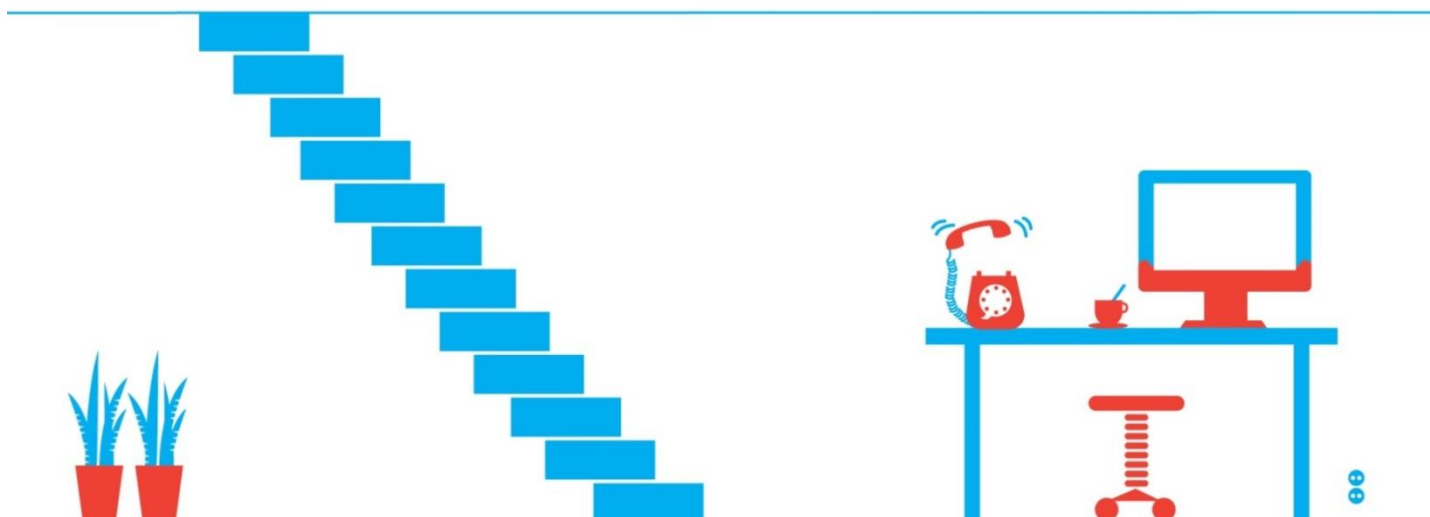

Aanpak van geweld tegen kinderen in Europa

De koers die we moeten varen

Aanpak van geweld tegen kinderen in Europa

De koers die we moeten varen

Auteurs:

Tijne Berg-le Clercq (Augeo Foundation)
Mariëlle Dekker (Augeo Foundation)
Coby van der Kooi (de Kinderombudsman)

SAMENVATTING	1
PROBLEMEN VANUIT HET PERSPECTIEF VAN KINDEREN	5
AANBEVELINGEN VOOR PROBLEEM 1.....	10
1 EEN VOLLEDIG EN ALLESOMVATTEND VERBOD:	11
2 ONDERSTEUN POSITIEF OPVOEDEN:	11
3 JAARLIJKE SCREENING EN ANTECEDENTENONDERZOEK:	11
AANBEVELINGEN VOOR PROBLEEM 2.....	23
4 HULPLIJNEN VOOR KINDEREN:	24
5 SIGNALEREN EN MELDEN:	24
6 VERPLICHTE TRAINING:.....	24
AANBEVELINGEN VOOR PROBLEEM 3.....	37
7 BRENG KINDEREN ONMIDDELLIJK IN VEILIGHEID:.....	38
8 VEILIGHEID VOOR KINDEREN OP DE LANGE TERMIJN:	38
AANBEVELINGEN VOOR PROBLEEM 4.....	50
9 UITGEBREIDE BEOORDELING:.....	51
10 PASSENDE ZORG:	51

Samenvatting

Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag en vele andere wettelijke normen heeft ieder kind het recht zonder geweld op te groeien (artikel 19). Toch blijkt een jeugd zonder geweld niet weggelegd voor ten minste 1 op de 10 Europese kinderen. Het komt erop neer dat ten minste 10 miljoen kinderen in Europa het slachtoffer zijn van mishandeling.^{i ii} Geweld heeft dezelfde impact op de hersenen van kinderen als oorlog op soldaten. Kinderen kunnen er hun hele leven lang last van houden en de gevolgen ervan zijn in de Europese landen dagelijks merkbaar. Te denken valt aan onderpresteren op school, werkloosheid, armoede, gezondheidsproblemen als diabetes en depressie, maar ook radicalisering en criminaliteit.^{iii iv} Daarnaast kan kindermishandeling de kans op gewelddadig gedrag tijdens het verdere leven vergroten, waardoor het probleem zich ook bij toekomstige generaties Europeanen blijft voordoen.^v

Elke euro die geïnvesteerd wordt in huisbezoeken en opvoedkundige ondersteuning van ouders om kindermishandeling te voorkomen bespaart uiteindelijk 19 euro.^{vi} Deze investeringen worden nog relevanter wanneer gekeken wordt naar de enorme kosten die vanwege kindermishandeling gemaakt worden bij justitie en jeugdzorg en het verlies van productiviteit voor de maatschappij. Naar schatting bedragen de kosten van de diverse vormen van kindermishandeling in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk tezamen zo'n € 34,2 miljard.^{vii viii} Dat is bijna 25% van de totale EU-begroting van 2014.^{ix}

Wij allen - kinderen en de maatschappij - betalen dus een buitengewoon hoge prijs voor geweld tegen kinderen. Geweld vormt daarmee momenteel een van de grootste rechtstreekse bedreigingen voor kinderen in Europa. Het moet de hoogste prioriteit krijgen en onmiddellijk worden aangepakt.

Daarom verheugt het mij als voorzitter van ENOC dat Geweld tegen Kinderen het thema van ENOC is voor 2015. Het onderwerp is dan ook een van mijn voornaamste prioriteiten als Nederlandse Kinderombudsman. Ik heb daarom besloten samen met Augeo, een Nederlandse ngo die zich inzet voor een veilige omgeving voor alle kinderen, onderzoek te doen naar dit probleem.

Op grond van deskresearch hebben we vier belangrijke problemen geïdentificeerd rond geweld tegen kinderen in Europa:

- In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft.
- De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld.
- Voor te veel kinderen is geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt gemeld of bewezen.
- Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen of aandoeningen en krijgen niet de noodzakelijke hulp.

Uit wetenschappelijk bewijs en andere gegevens uit heel Europa blijkt dat het wel degelijk mogelijk is geweld tegen kinderen aan te pakken. Er zijn immers beduidende verschillen in de percentages kinderen die mishandeld of gedood worden in Europa. Daarnaast is in landen als Roemenië en Zweden een aanzienlijke daling bewerkstelligd van het aantal lijfstraffen. We

hebben – tot onze blijdschap – ook geconstateerd dat er onder de diverse stakeholders in Europa brede steun bestaat voor het bestrijden van kindermishandeling (kinderen^{x xi} en landen en ngo's in heel Europa^{xii}).

Het doet ook ons deugd dat er al diverse (wettelijk bindende) normen zijn ingevoerd voor het bestrijden van geweld tegen kinderen waaraan EU-lidstaten zich hebben gecommitteerd. Er zijn zelfs dermate veel normen dat we kunnen concluderen dat er geen nieuwe verdragen, Europese wetten, richtlijnen, richtsnoeren of normen meer nodig zijn. Het gaat erom dat regeringen de bestaande overeengekomen normen volledig implementeren.

Gezien de omvang en gevolgen van geweld tegen kinderen roepen we alle EU-lidstaten en de Europese Unie met klem op zich nog gericht in te spannen om hetgeen op papier staat ook daadwerkelijk uit te voeren. We doen daarnaast een beroep op de EU-lidstaten hun onderlinge verschillen bij de implementatie van empirisch onderbouwde maatregelen en beleid ter bescherming van kinderen tegen geweld te verkleinen. Zo worden kinderen met letsel die op de spoedeisende hulp belanden in een aantal Europese landen gescreend op opzettelijk toegebracht letsel. In andere landen wordt deze relatief eenvoudige screening niet uitgevoerd of wettelijk verplicht gesteld. Veel gevallen van mishandeling worden daardoor niet gesignaleerd.

De ervaringen met de meetbare en tijdgebonden millenniumontwikkelingsdoelen tonen aan dat wanneer wereldleiders gezamenlijk doelen vaststellen, dit leidt tot extra inspanningen en meetbare resultaten voor kinderen en volwassenen. Door doelen te stellen voor zelfs de hardnekkigste wereldproblemen, zoals kindersterfte, kan in relatief korte tijd aanzienlijke vooruitgang worden geboekt. We moedigen daarom alle EU-lidstaten aan in samenwerking met ngo's, "doelstellingen" of "SMART-doelen" aan te nemen voor de implementatie van effectieve maatregelen om kindermishandeling en verwaarlozing aan te pakken. In dit rapport hebben we daarom 10 aanbevelingen opgesteld waarvan de effectiviteit uit onderzoek en in de praktijk gebleken is:

1. **Een volledig en allesomvattend verbod:** Zorg ervoor dat elke vorm van kindermishandeling in welke omgeving dan ook wordt verboden en ondersteun dat met een uitgebreide voorlichtingscampagne.
2. **Ondersteun positief opvoeden:** Bied alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is effectieve (onderdelen van) opvoedcursussen, huisbezoeken en programma's ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel (AHT).
3. **Jaarlijkse screening en antecedentenonderzoek:** Introduceer een antecedentenonderzoek voor alle beroepskrachten en vrijwilligers die met kinderen werken. Controleer jaarlijks of deze personen strafbare feiten hebben gepleegd waardoor kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van een vorm van geweld.
4. **Hulplijnen voor kinderen:** Zorg voor vaste overheidsfinanciering voor speciale hulplijnen voor kinderen die gemakkelijk toegankelijk zijn en waaraan veel publiciteit wordt gegeven.
5. **Signaleren en melden:** Introduceer verplichte protocollen voor signalering en melding die hun effectiviteit in de praktijk bewezen hebben voor alle beroepskrachten die werken met kinderen en hun ouders.

6. **Verplichte training:** Train alle beroepskrachten die met kinderen werken in het signaleren van kindermishandeling en zorg ervoor dat ze vervolgens handelen conform de procedure voor signalering en melding in hun land.
7. **Breng kinderen onmiddellijk in veiligheid:** Zorg ervoor dat het door de politie opgelegde huisverbod voor plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gehandhaafd en dat de kinderen de noodzakelijke vervolghulpverlening krijgen.
8. **Veiligheid voor kinderen op de lange termijn:** Implementeer op kinderen gerichte veiligheidsplannen en toets deze regelmatig. Ondersteun ook de ouders.
9. **Uitgebreid onderzoek:** Zorg er door een multidisciplinaire aanpak voor dat alle meldingen van mishandeling worden gevolgd door een grondig onderzoek en screening op trauma's van de betrokken kinderen en zo nodig een strafrechtelijk onderzoek.
10. **Passende zorg:** Zorg ervoor dat op maat gesneden zorg beschikbaar is voor alle mishandelde kinderen, ook als er geen rechterlijk bevel is, zodat beperkingen en aandoeningen als gevolg van het geweld kunnen worden aangepakt.

We hebben de implementatie van deze aanbevelingen in de hele EU onderzocht alsmede de desbetreffende (wettelijk verplichte) normen. Dit heeft geleid tot 8 doelstellingen die naar onze mening voor 2025 gerealiseerd kunnen worden door de regeringen van alle EU-lidstaten. Over 10 jaar moet dat resulteren in 25% minder geweld tegen kinderen in Europa:

- I Minder dan 5% van de kinderen in alle EU-lidstaten maakt melding van zware lijfstraffen.
- II In alle EU-lidstaten wordt ten minste 50% van alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is bereikt via empirisch onderbouwde preventieprogramma's.
- III Alle Europese kinderen kunnen erop vertrouwen dat alle beroepskrachten en vrijwilligers die met hen werken in - in ieder geval - de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg nooit zijn veroordeeld wegens een strafbaar feit waardoor kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van een vorm van geweld.
- IV Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen gratis een speciale hulplijn voor kinderen bellen waar ze met hun zorgen over kindermishandeling terecht kunnen.
- V In ten minste 50% van alle ziekenhuizen in alle EU-lidstaten worden ouders en kinderen met letsel gescreend op de belangrijkste risicofactoren voor kindermishandeling.
- VI Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen erop vertrouwen dat ten minste 75% van de beroepskrachten die met hen werken in de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg, met inbegrip van de spoedeisende hulp, beschikken over de kennis en vaardigheden om kindermishandeling te signaleren en handelen conform de meldingsvoorschriften van hun land.
- VII In alle EU-lidstaten wordt ten minste 70% van alle kinderen over wie een gegronde melding over kindermishandeling wordt gedaan niet opnieuw slachtoffer voor zij 18 worden.
- VIII In alle EU-lidstaten wordt het percentage mishandelde kinderen die aan posttraumatische stressstoornis lijden met ten minste 50% teruggebracht.

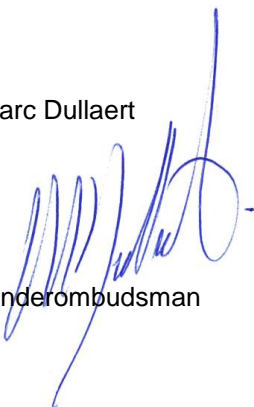
We moedigen alle EU-lidstaten aan onze aanbevelingen samen met ngo's te implementeren en deze doelstellingen te verwezenlijken. In de lidstaten en op EU-niveau moet hiervoor aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

- Op lidstaatniveau moet gezorgd worden voor een nationaal beleidskader, nationale coördinatie en toewijzing van middelen voor kindbescherming in de rijksbegroting. Dit vereist ook onafhankelijk toezicht door een kinderombudsman op de voortgang van de implementatie van deze aanbevelingen en doelstellingen. Daarnaast moeten er gegevens worden verzameld en moeten de resultaten van deze doelstellingen worden getoetst op het niveau van de cliënt, de dienst, het systeem en de maatschappij.
- Op EU-niveau zouden we de benoeming van een Speciale Vertegenwoordiger van de EU inzake geweld tegen kinderen verwelkomen, analoog aan de benoeming van de Speciale Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal inzake geweld tegen kinderen bij de Verenigde Naties, mevrouw Marta Santos Pais. Deze Speciale Vertegenwoordiger van de EU zou verantwoordelijk zijn voor de monitoring van de implementatie van deze aanbevelingen en doelstellingen in de hele EU en zo nodig maatregelen kunnen nemen.

Door op deze wijze te gaan samenwerken menen wij dat er meer en sneller vooruitgang kan worden geboekt bij de aanpak van geweld tegen onze kinderen in Europa.

Marc Dullaert

Kinderombudsman

Mariëlle Dekker

Directeur van de Augeo Foundation

Problemen vanuit het perspectief van kinderen

Dit is het eerste hoofdstuk van ons deskresearch naar geweld tegen kinderen in Europa. Hierbij bleek dat er al veel gegevens beschikbaar zijn over specifieke diensten voor de aanpak van geweld tegen kinderen in de EU-lidstaten. In hoeverre deze diensten worden geïmplementeerd en de kinderen en gezinnen in nood daadwerkelijk bereiken is echter veel minder bekend. Ook bleek het zeer moeilijk internationale vergelijkende gegevens te vinden over de kwaliteit van deze diensten. Dat gold ook voor de resultaten van deze diensten, met name omtrent de veiligheid en het welzijn van kinderen.

Kijken we naar de bewijzen die door internationale organisaties^{xiii xiv} en in wetenschappelijke tijdschriften^{xv xvi xvii} worden gepresenteerd, dan kunnen we 4 belangrijke problemen identificeren wat betreft geweld tegen kinderen:

Probleem 1:

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft.

Een groot aantal Europese kinderen is het slachtoffer van geweld en daarmee is mishandeling een van de grootste directe schendingen van hun rechten op dit moment. Dit betreft niet alleen kindermishandeling in de thuissituatie, waaronder huiselijk geweld. Het omvat ook geweld tegen kinderen in instellingen, aangezien ook opname vaak in verband wordt gebracht met een verhoogde kans op geweld.^{xviii}

Helaas groeien er in Europa nog steeds kinderen op in een omgeving waarin het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft. Dit is niet alleen in strijd met het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, dat door alle Europese landen is bekrachtigd,^{xix} het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (EVRM) en het Europees Handvest, maar ook met het wettelijk verbod op lijfstraffen dat al in veel Europese landen van kracht is.

*“1 op de 10 kinderen in Europa wordt mishandeld.
Dat komt neer op meer dan 10 miljoen kinderen”*

Een opvoeding zonder geweld is nog steeds niet de norm in Europa aangezien 1 op de 10 kinderen wordt mishandeld.^{xx} Gezien het aantal jongeren in de EU op dit moment, komt dit neer op meer dan 10 miljoen kinderen.^{xxi} Dat is meer dan de hele bevolking van een land als Zweden.^{xxii} Aangezien werkloosheid van de ouders de kans op kindermishandeling verhoogt, zijn de huidige moeilijke economische omstandigheden en de daaruit voortvloeiende werkloosheid reden tot grote bezorgdheid.^{xxiii}

De meeste vormen van geweld worden gepleegd door mensen die de kinderen al kennen. Uit een recent onderzoek van FRA blijkt bijvoorbeeld dat volgens vrouwen die in hun jeugd fysiek geweld hebben ondervonden de daders meestal deel uitmaakten van het gezin.^{xxiv} Ook onderwijzers, artsen en priesters werden door ten minste 1 op de 20 vrouwen als dader aangewezen.^{xxv} Uit nationale onderzoeken naar institutioneel misbruik van kinderen in residentiële instellingen, beroepsprocedures en daarmee verband houdende reacties in België,

Denemarken, Engeland en Wales, Finland, Ierland en Nederland blijkt dat seksueel misbruik in residentiële instellingen regelmatig voorkomt.^{xxvi}

Probleem 2:

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld.

Kindermishandeling wordt vaak niet opgemerkt en gemeld: volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) wordt 90% van de gevallen van kindermishandeling niet gesignaleerd.^{xxvii} In hun artikel over verschillen in trends en beleid in zes ontwikkelde landen stellen Gilbert et al. (2012)^{xxviii} dat kindermishandeling zich meestal in het verborgene afspeelt en niet wordt herkend door beroepskrachten die met kinderen en hun gezinnen werken, zoals bijvoorbeeld op de afdelingen voor spoedeisende hulp.^{xxix} Mishandeling wordt vaak niet gesignaleerd door mensen buiten het gezin. Ook wordt er zelden over gesproken door het mishandelde kind of de dader.^{xxx}

“90% van de gevallen van kindermishandeling wordt niet opgemerkt en niet gemeld”

De meeste gevallen van mishandeling worden nog steeds niet gemeld - ook niet door degenen die daartoe verplicht zijn.^{xxxi} Zo melden beroepskrachten in de gezondheidszorg, het onderwijs en andere publieke diensten die in contact komen met kinderen steevast slechts een deel van de kinderen bij wie zij mishandeling signaleren aan organisaties voor kinderbescherming.^{xxxii} Zelfs kinderen die onder toezicht staan van organisaties melden vier tot zes keer vaker episodes van mishandeling dan blijkt uit de officiële dossiers.^{xxxiii}

Probleem 3:

Voor te veel kinderen is geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt gemeld of bewezen.

Voor te veel kinderen is geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt gemeld of bewezen. Kinderen die zijn mishandeld lopen dus een verhoogd risico opnieuw mishandeld te worden.^{xxxiv}

“Kinderen die zijn mishandeld lopen een groter risico opnieuw slachtoffer te worden”

In heel Europa is er sprake van een hoog percentage herhaalde doorverwijzingen naar de kinderbescherming. Soms is dit percentage wel 33%.^{xxxv}

Probleem 4:

Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen of aandoeningen en krijgen niet de noodzakelijke hulp.

In strijd met internationale normen krijgen te weinig mishandelde kinderen de noodzakelijke hulp. In het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld wordt slechts 1 op de 250 kinderen die fysiek zijn

mishandeld gemonitord aan de hand van een plan van aanpak voor de bescherming van het kind.^{xxxvi} In Nederlandse gezinnen waar sprake was van huiselijk geweld kreeg bijna twee derde van de kinderen geen hulp aangeboden voor de problemen die zij zelf ondervonden.^{xxxvii}

“Veel kinderen krijgen niet de hulp die ze nodig hebben voor de gevolgen van kindermishandeling”

Het ontbreken van hulp is ernstig aangezien kindermishandeling diverse schadelijke gevolgen heeft. Dit geldt niet alleen voor blootstelling aan huiselijk geweld, maar ook voor fysieke en emotionele verwaarlozing, mishandeling en seksueel misbruik.^{xxxviii} Zo kan bijvoorbeeld maar liefst 25% van alle mishandelde kinderen een posttraumatische stressstoornis oplopen.^{xxxix} Tegenslagen als gevolg van mishandeling kunnen zelfs tot toxische stress leiden. Dit kan gevolgen hebben voor de ontwikkeling van de hersenen en cognitieve stoornissen en gedragsveranderingen veroorzaken. Dat kan op zijn beurt weer leiden tot gedrag dat gezondheidsrisico's met zich meebrengt, een slechtere fysieke en geestelijke gezondheid, een lager opleidingsniveau en problemen op het werk en binnen de relatie.^{xl} Aangezien kindermishandeling van invloed is op zowel het opleidingsniveau als de kans op een baan, wordt de sociale ongelijkheid erdoor verergerd.^{xli} Kindermishandeling kan ook bijdragen tot gewelddadig gedrag gedurende het leven en worden overgedragen aan volgende generaties.^{xlii} Opnieuw slachtoffer worden heeft diverse negatieve effecten. Opeenvolgende episodes van mishandeling kunnen bijvoorbeeld leiden tot ernstige negatieve gevolgen op de korte en lange termijn, zoals jeugdcriminaliteit en belanden in het jeugdstrafrecht.^{xliii}

De prijs die we betalen voor geweld tegen kinderen is buitengewoon hoog

Het is zeer zorgwekkend dat kindermishandeling ook in hoge mate bijdraagt aan kindersterfte. Zo overleden bijvoorbeeld in 2012 in de regio Europa van de WHO maar liefst 500 kinderen jonger dan 15 als gevolg van interpersoonlijk geweld.^{xliv} Hieronder vallen onder andere (seksueel) geweld, verwaarlozing en verlaten en andere syndromen ten gevolge van kindermishandeling.^{xlv}

Ook de maatschappelijke kosten van kindermishandeling zijn enorm. Ze zijn vergelijkbaar met de kosten van niet-overdraagbare aandoeningen als kanker en diabetes.^{xlvi} Uitgedrukt in financiële termen lopen de jaarlijkse kosten van kindermishandeling in de miljarden. In Duitsland bijvoorbeeld bedragen de maatschappelijke kosten van de gevolgen van traumatisering tijdens de jeugd door diverse vormen van ernstige kindermishandeling en verwaarlozing naar schatting € 29,8 miljard per jaar.^{xlvii} De totale jaarlijkse kosten van seksueel misbruik van kinderen werden in het Verenigd Koninkrijk in 2012 geschat op £ 3,2 miljard (circa € 4,4 miljard). Deze kosten worden gemaakt door diensten in de strafrechtketen, de jeugd- en gezondheidszorg of zijn toe te schrijven aan verlies van productiviteit voor de maatschappij.^{xlviii} Naar schatting bedragen de kosten van de diverse vormen van kindermishandeling in beide landen tezamen zo'n € 34,2 miljard. Dat is bijna 25% van de totale EU-begroting van 2014 (€ 142,7 miljard).^{xlix}

Wij allen - kinderen en de maatschappij als geheel - betalen dus een buitengewoon hoge prijs voor geweld tegen kinderen. Dergelijk geweld vormt daarmee momenteel een van de grootste rechtstreekse bedreigingen in Europa. Het moet de hoogste prioriteit krijgen en onmiddellijk worden aangepakt.

Verandering is mogelijk

Uit gegevens uit heel Europa blijkt dat het wel degelijk mogelijk is geweld tegen kinderen te bestrijden.

Binnen Europa lopen de percentages kindermishandeling en kinderdoding sterk uiteen. Uit gegevens van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) blijkt dat het percentage vrouwen dat voor hun vijftiende te maken krijgt met fysiek, seksueel of geestelijk geweld door een volwassene varieert van 15% in Cyprus tot 53% in Finland.ⁱ Wanneer we kijken naar het percentage kinderen dat gedood wordt bevinden de landen in Oost-Europa zich in het bovenste segment en de landen in West-Europa in het onderste.

De afname van het aantal mishandelde en gedode kinderen toont aan dat het mogelijk is deze problemen aan te pakken. In Zweden bijvoorbeeld daalde tussen de jaren zestig van de vorige eeuw en het eerste decennium van deze eeuw het aantal ouders dat welwillend stond tegenover lijfstraffen scherp.ⁱⁱ Ook nam de toepassing van dwang (waaronder de corrigerende tik) en ernstiger vormen van fysieke straffen (zoals een harde klap) er de afgelopen 50 jaar dramatisch af.ⁱⁱⁱ In de regio Europa van de WHO is het aantal kinderen dat als gevolg van interpersoonlijk geweld om het leven is gekomen in het afgelopen decennium meer dan gehalveerd.ⁱⁱⁱ

“Substantiële en snelle vooruitgang bij de bestrijding van geweld tegen kinderen in Europa is mogelijk”

Er is tot onze blijdschap brede steun onder diverse stakeholders in Europa voor het bestrijden van kindermishandeling. Tot de stakeholders behoren behalve de kinderen zelf veel landen en ngo's in heel Europa. Bij een wereldwijd onderzoek naar overheidsuitgaven voor kinderrechten gaf meer dan de helft van de kinderen in West- en Oost-Europa aan dat de overheid niet genoeg geld besteedt aan het recht van kinderen op bescherming tegen gevaar.^{iv} Bij deskresearch naar de opvattingen en prioriteiten van kinderen ten behoeve van de nieuwe strategie voor de rechten van het kind van de Raad van Europa werd geweld bovendien genoemd als een thema dat voor kinderen van het grootste belang was.^{iv} In vragenlijsten van de Raad van Europa over deze strategie was geweld bovendien de eerste prioriteit voor de lidstaten en ngo's.^{vi}

Juridische aspecten

Het doet ons deugd dat er al diverse (wettelijk bindende) normen bestaan voor het bestrijden van geweld tegen kinderen waaraan EU-lidstaten zich hebben gecommitteerd. Naast de 10 beginselen^{vii} voor geïntegreerde systemen voor kindbescherming die de Europese Commissie onlangs heeft voorgesteld, is er een scala aan relevante en waardevolle verdragen, richtlijnen en niet-bindende aanbevelingen, beleidsrichtlijnen en aanbevelingen (voor onderzoek) van andere internationale organisaties. Deze omvatten onder meer het VN-Comité voor de Rechten van het Kind, de EU, de Raad van Europa,^{lviii} de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en Unicef. Relevant zijn het Verdrag inzake de rechten van het kind, de EU-richtlijn inzake slachtoffers en de Verdragen van Lanzarote en Istanbul. Uit al deze documenten blijkt zonneklaar dat de EU-lidstaten een grote verantwoordelijkheid hebben kinderen tegen alle vormen van geweld te beschermen. Er bestaan allerlei maatregelen die EU-lidstaten nu of in de toekomst moeten implementeren om aan deze verantwoordelijkheid te voldoen. Er is dus niet direct behoefte aan nieuwe verdragen, EU-wetgeving of -richtlijnen

noch aan nieuwe richtsnoeren of normen. Het gaat er juist om dat regeringen de bestaande normen volledig implementeren.

Inhoud en opbouw van het rapport

Gezien de omvang en gevolgen van geweld tegen kinderen roepen we alle EU-lidstaten en de Europese Unie met klem op zich nog gericht in te spannen om hetgeen op papier staat ook daadwerkelijk uit te voeren. We roepen de EU-lidstaten voorts op hun onderlinge verschillen bij de implementatie van empirisch onderbouwde maatregelen en beleid ter bescherming van kinderen tegen geweld te verkleinen. Zo worden kinderen met letsel die op de spoedeisende hulp belanden in een aantal Europese landen gescreend op opzettelijk toegebracht letsel. In andere landen wordt deze relatief eenvoudige screening niet uitgevoerd of wettelijk verplicht gesteld. Veel gevallen van mishandeling blijven daardoor onopgemerkt.

De ervaringen met de meetbare en tijdgebonden millenniumontwikkelingsdoelen tonen aan dat wanneer wereldleiders gezamenlijk doelen vaststellen, dit leidt tot extra inspanningen en meetbare resultaten voor kinderen en volwassenen. Door doelen te stellen voor zelfs de hardnekkigste wereldproblemen, zoals kindersterfte, kan in relatief korte tijd aanzienlijke vooruitgang worden geboekt.^{lix} We moedigen daarom alle EU-lidstaten aan in samenwerking met ngo's, "doelstellingen" of "SMART-doelen" aan te nemen voor de implementatie van effectieve maatregelen om kindermishandeling en verwaarlozing aan te pakken. In dit rapport presenteren we daarom 10 aanbevelingen waarvan de effectiviteit uit onderzoek en in de praktijk gebleken is.

Deze 10 aanbevelingen komen aan bod in de volgende 4 hoofdstukken waarin we de 4 vastgestelde problemen wat betreft geweld tegen kinderen bespreken. In elk hoofdstuk komt een specifiek probleem aan de orde en presenteren we diverse aanbevelingen en doelstellingen. De aanbevelingen worden als volgt behandeld:

- **Wat werkt:** Relevant wetenschappelijk bewijs over effectieve maatregelen.
- **Goede praktijken:** Goede ervaringen uit Nederland of een andere EU-lidstaat.
- **Huidige status:** Implementatie van de effectieve maatregelen door EU-lidstaten. De gegevens zijn gebaseerd op reeds beschikbare gegevens, bijvoorbeeld uit de FRA-studie waarin de systemen voor kindbescherming in Europa in kaart zijn gebracht.^{lx}
- **Juridische aspecten:** De relevante (wettelijk) bindende normen voor EU-lidstaten.
- **Aanbeveling & beoogde doelstelling:** Verschillende aspecten worden vergeleken en tegen elkaar afgezet, gevolgd door onze aanbeveling. Op basis van een of meer aanbevelingen komen we tot een doelstelling die in 2025 moet zijn verwezenlijkt.

Deze hoofdstukken worden gevolgd door een hoofdstuk met de verschillende voorwaarden waaraan moet worden voldaan om de op papier bestaande normen en onze 10 aanbevelingen en 8 doelstellingen te kunnen implementeren.

In het afsluitende hoofdstuk van dit rapport schetsen we welke koers we moeten varen. We geven een kort overzicht van de 4 vastgestelde problemen rond geweld tegen kinderen, onze aanbevelingen en doelstellingen en de noodzakelijke voorwaarden om deze te implementeren en verwezenlijken.

Aanbevelingen voor probleem 1

Probleem 1:

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft.

Oplossingen die in de praktijk werken:

- Invoeren van een wettelijk verbod op lijfstraffen in alle omgevingen, in combinatie met een omvangrijke voorlichtingscampagne, kan in 10 jaar tijd het aantal ouders dat zich bedient van (zware) lijfstraffen bijna halveren.
- Een korte cursus voor alle ouders van pasgeborenen kan het aantal baby's met hoofdletsel met tot wel 75% verminderen.
- Invoeren van een wetenschappelijk onderbouwde opvoedcursus voor ouders, zoals Triple P, kan leiden tot 22% minder bevestigde gevallen van kindermishandeling, 16% minder uithuisplaatsingen en 17% minder ziekenhuisopnamen als gevolg van letsel door kindermishandeling.
- Door invoering van een jaarlijks antecedentenonderzoek en screening op strafbare feiten kunnen beroepskrachten die een mogelijke bedreiging voor kinderen vormen effectief worden geweerd uit de kinderopvang en andere omgevingen.

De huidige status in de EU:

- Circa twee derde van alle EU-lidstaten heeft lijfstraffen volledig verboden.
- Onbekend is in hoeveel EU-lidstaten een verbod geldt op verwaarlozing, emotionele mishandeling en seksueel misbruik in alle instellingen en huiselijk geweld.
- Bijna alle EU-lidstaten hebben in ieder geval een nationale campagne om kindermishandeling te voorkomen geïmplementeerd, maar in veel lidstaten betrof het een campagne met een beperkte reikwijdte.
- In bijna twee derde van de Europese landen zijn op grote schaal opvoedcursussen en programma's voor huisbezoeken ingevoerd. Programma's gericht op jonge ouders of op het voorkomen van hoofdletsel zijn daarentegen in minder dan 30% van de landen op grote schaal geïmplementeerd.
- Onbekend is hoeveel landen specifieke bewezen effectieve programma's hebben geïmplementeerd.
- In minder dan een derde van alle EU-lidstaten is een regelmatig antecedentenonderzoek verplicht onder diverse groepen beroepskrachten, zoals het personeel van residentiële zorginstellingen.

Juridische aspecten:

- Het is zonneklaar dat alle EU-lidstaten nu al verplicht zijn lijfstraffen en andere vormen van kindermishandeling volledig te verbieden. Mensenrechten en kinderrechten moeten simpelweg geëerbiedigd worden.
- Zowel het VN-Comité inzake de rechten van het kind als het Comité van Ministers van de Raad van Europa zijn sterk voorstander van beleid en diensten om positief opvoeden te bevorderen.

Aanbevelingen:

1 Een volledig en allesomvattend verbod:

Zorg ervoor dat elke vorm van kindermishandeling in welke omgeving dan ook wordt verboden en ondersteun dat met een uitgebreide voorlichtingscampagne.

2 Ondersteun positief opvoeden:

Bied alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is effectieve (onderdelen van) opvoedcursussen, huisbezoeken en programma's ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel (AHT).

3 Jaarlijkse screening en antecedentenonderzoek:

Introduceer een antecedentenonderzoek voor alle beroepskrachten en vrijwilligers die met kinderen werken. Controleer jaarlijks of deze personen strafbare feiten hebben begaan waardoor kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van geweld.

Beoogde doelstellingen:

- I Minder dan 5% van de kinderen in alle EU-lidstaten maakt melding van zware lijfstraffen.
- II In alle EU-lidstaten wordt ten minste 50% van alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is bereikt door empirisch onderbouwde preventieprogramma's.
- III Alle Europese kinderen kunnen erop vertrouwen dat alle beroepskrachten en vrijwilligers die met hen werken in - in ieder geval - de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg nooit zijn veroordeeld wegens een strafbaar feit waardoor de kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van geweld.

Aanbeveling 1:

Een volledig en allesomvattend verbod: Zorg ervoor dat elke vorm van kindermishandeling in welke omgeving dan ook wordt verboden en ondersteun dat met een uitgebreide voorlichtingscampagne.

Wat werkt

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en waarin het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft. Echter, in combinatie met een uitgebreide voorlichtingscampagne kan de invoering van een wettelijk verbod op lijfstraffen in alle omgevingen ervoor zorgen dat het aantal ouders dat zich bedient van (zware) lijfstraffen in tien jaar nagenoeg gehalveerd wordt.

Er is een sterk verband tussen een wettelijk verbod op lijfstraffen en de afname van een welwillende houding tegenover en toepassing van lijfstraffen.^{lxi} In landen waar geen sancties op lijfstraffen staan, bestaat er daarentegen een grotere kans dat ouders deze toepassen.^{lxii} Na correctie voor sociaal-demografische factoren, is de kans dat ouders aangeven incidenteel gebruik te maken van lijfstraffen 1,7 keer groter in landen waar lijfstraffen wettelijk zijn toegestaan.^{lxiii}

“Een volledig verbod op lijfstraffen zonder een bijbehorende campagne is niet effectief”

Een verbod zonder campagne is niet effectief. Een campagne zonder verbod evenmin. Volgens een kwalitatieve vergelijkende analyse van de implementatie van artikel 19 van het VN-Kinderrechtenverdrag (inzake de bescherming tegen alle vormen van geweld) moeten regeringen kindbescherming systematisch aanpakken. Naast beleid/wetgeving moet er ook aandacht zijn voor publieksvoorlichting en professionele training, op informatie gebaseerde programma's en sociale diensten.^{lxiv} In hun artikel 'The Effect of Banning Corporal Punishment in Europe: A Five-Nation Comparison', kwamen Bussmann et al^{lxv} tot de conclusie dat wettelijke hervormingen vergezeld moeten gaan van intensieve en langdurige voorlichtingscampagnes willen ze een sterke impact hebben.

Aangezien er weinig diepgaande evaluaties beschikbaar zijn, blijft de empirische basis van algemene campagnes gericht op het voorkomen van fysiek misbruik van kinderen weinig overtuigend. Deze campagnes moeten echter wel verder ontwikkeld worden omdat ze een mentaliteitsverandering teweeg kunnen brengen onder de bevolking hetgeen kan leiden tot minder mishandeling.^{lxvi}

Goede praktijken

Gegevens uit landen als Roemenië en Zweden tonen aan dat het zeer wel mogelijk is het aantal ouders dat zich bedient van lijfstraffen binnen 10 jaar tot minder dan 5% te reduceren.

In Roemenië werd in 2004 een volledig verbod ingevoerd. Tijdens een onderzoek in 2001 in Roemenië meldde 29% van de kinderen door hun ouders met een voorwerp te zijn geslagen; 10% werd zo hard geslagen dat er sporen achterbleven. In 2012 waren deze percentages gedaald tot respectievelijk 18% en 5%.^{lxvii}

“Het aantal ouders dat zich bedient van lijfstraffen kan binnen 10 jaar worden teruggebracht tot minder dan 5%”

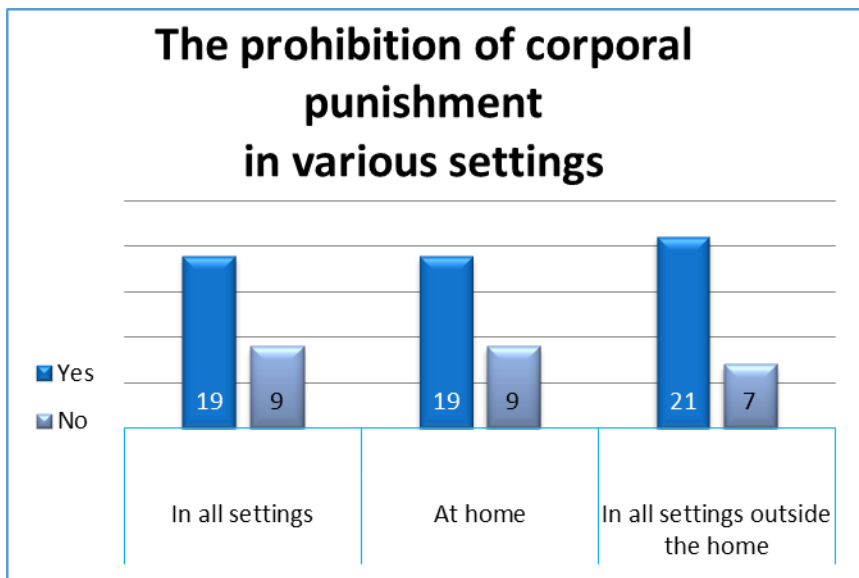
In Zweden werden lijfstraffen in 1979 volledig verboden. Het aantal Zweedse ouders dat welwillend stond tegenover lijfstraffen liet tussen de jaren zestig van de vorige eeuw en de eerste 10 jaar van deze eeuw een scherpe daling zien.^{lxviii} In dezelfde periode nam de toepassing van dwang (waaronder de corrigerende tik) en zwaardere fysieke straffen (zoals een harde klap) dramatisch af. Toen het verbod volledig van kracht werd zei 20% van de jongvolwassenen vaak een tik te hebben gekregen van hun ouders; in 2011 was dat percentage gedaald tot 2%.^{lxix}

In Zweden werden diverse maatregelen ingevoerd om te waarborgen dat de wetgeving tot de beoogde veranderingen zou leiden. Zo werd er een uitgebreide publiciteitscampagne gestart waarbij alle huishoudens onder andere een boek kregen met advies en ondersteuning bij het opvoeden van kinderen zonder geweld. Klinieken voor prenatale zorg en kinderklinieken sloten zich aan bij de campagne en gaven ouders informatie en ondersteuning. Informatie over dit onderwerp werd ook op melkpakken afgedrukt en diverse ngo's organiseerden discussies om het probleem bespreekbaar te maken en de bewustwording te vergroten.^{lxx}

De huidige status in de EU

Kijken we naar de huidige situatie in de EU dan zien we dat het aantal EU-lidstaten dat lijfstraffen volledig heeft verboden sinds eind jaren 70 is gestegen tot twee derde van alle

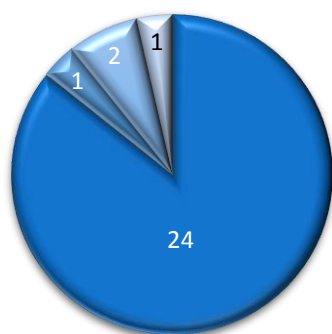
lidstaten.^{lxxi} Zoals de volgende kaart met landen waar lijfstraffen voor kinderen verboden zijn laat zien, zijn er momenteel 19 EU-landen waar een totaal verbod geldt.^{lxxii}

Sinds maart 2015 hebben de meeste EU-lidstaten (19 in totaal) lijfstraffen thuis verboden. In de meeste landen (21 in totaal) zijn lijfstraffen verboden in alle andere omgevingen. Hieronder vallen alternatieve zorgomgevingen, dagopvang, scholen en penitentiaire instellingen. Ook lijfstraffen wegens een strafbaar feit vallen onder dit verbod.^{lxxiii lxxiv}

In de meeste landen waar lijfstraffen volledig verboden zijn wordt dit verbod volledig gehandhaafd. Uitzonderingen zijn Kroatië, Roemenië en Bulgarije, waar het slechts gedeeltelijk of in beperkte mate wordt gehandhaafd.^{lxxv}

Nationale campagne voorkoming kindermishandeling

■ Yes ■ Partially ■ No ■ No data available

Onbekend is in hoeveel landen verwaarlozing, emotionele mishandeling, seksueel misbruik en blootstelling aan huiselijk geweld volledig zijn verboden, of in hoeverre dergelijke wetgeving wordt gehandhaafd of geïmplementeerd.

Wel is bekend dat bijna 90% van alle EU-lidstaten (25 in totaal) de afgelopen jaren ten minste een nationale campagne om kindermishandeling te voorkomen hebben gelanceerd. Veel landen melden echter dat de campagne slechts een beperkte reikwijdte had.^{lxxvi}

Onbekend of deze nationale campagnes in de EU-lidstaten plaatsvonden om een mogelijk verbod op lijfstraffen of andere vormen van kindermishandeling in te voeren.

Juridische aspecten

Het is zonneklaar dat alle EU-lidstaten nu al verplicht zijn lijfstraffen en andere vormen van kindermishandeling volledig te verbieden. Mensenrechten en kinderrechten moeten simpelweg geëerbiedigd worden. Meer in het bijzonder:

- Het VN-Comité inzake de rechten van het kind heeft er voortdurend op gewezen dat alle vormen van geweld tegen kinderen, hoe gering ook, onaanvaardbaar zijn. Het Comité is daarnaast van mening dat de staten die partij zijn onvoorwaardelijk verplicht zijn gewelddadige en vernederende straffen voor kinderen onmiddellijk uit te bannen door middel van wetwijzigingen en andere noodzakelijke maatregelen.^{lxxvii}
- Het beschouwt lijfstraffen bovendien zonder uitzondering als vernederend^{lxxviii} en is van mening dat de invoering van een verbod op alle lijfstraffen gepaard moet gaan met bewustwording, begeleiding en training van en voor alle betrokkenen.^{lxxix} Het Comité is van mening dat gezien de wijdverbreide en van oudsher bestaande acceptatie van lijfstraffen, een verbod alleen niet tot de nodige veranderingen in houding en praktijk zal leiden.^{lxxx}
- In het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (EVRM) staat dat niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen^{lxxxi} en eenieder recht heeft op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. "Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen".^{lxxxii}
- Volgens artikel 4 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie^{lxxxiii} mag niemand worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. Daarnaast staat in artikel 17 van het Europees Sociaal

Handvest (herzien)^{lxxxiv} dat kinderen en jeugdige personen beschermd moeten worden tegen verwaarlozing, geweld en uitbuiting.

- In november 2009 nam het Comité van Ministers van de Raad van Europa zijn “Aanbevelingen betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld” aan. In deze aanbevelingen wordt benadrukt dat staten verplicht zijn alle lijfstraffen en alle andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van kinderen, zowel lichamelijk als geestelijk te verbieden.^{lxxxv}
- Het Europees Parlement verzoekt de lidstaten hun verplichtingen na te komen en elke vorm van geweld tegen kinderen te bestrijden, onder meer door middel van een formeel verbod op en bestraffing van lijfstraffen tegen kinderen.^{lxxxvi}

Lijfstraffen zijn ook veroordeeld door verschillende regionale organen voor mensenrechten, zoals het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en het Europees Comité voor Sociale Rechten, dat toezicht houdt op de naleving door de lidstaten van de Raad van Europa van het Europees Sociaal Handvest en het herziene Sociaal Handvest. Meer in het bijzonder:

- Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft lijfstraffen voor kinderen in een steeds bredere context veroordeeld. Aanvankelijk in het strafrecht, vervolgens op scholen (ook particuliere scholen) en recentelijk ook in de thuissituatie.^{lxxxvii}
- Volgens het Europees Comité voor Sociale Rechten impliceert naleving van het Europees Sociaal Handvest en het herziene Sociaal Handvest een wettelijk verbod van elke vorm van geweld tegen kinderen, op scholen, andere instellingen, thuis of elders. Het Comité verklaarde onlangs dat verschillende Europese lidstaten, waaronder België^{lxxxviii} en diverse andere landen, artikel 17 van het Handvest niet naleven.

Aanbeveling en beoogde doelstelling

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft. Veel van de (wettelijk) bindende normen roepen weliswaar op tot een verbod op alle vormen van kindermishandeling, maar in de beschikbare (onderzoeks)gegevens ligt het accent vaak uitsluitend op de effectiviteit en implementatie van het verbod op lijfstraffen. Uit deze gegevens blijkt bijvoorbeeld dat twee derde van alle EU-lidstaten lijfstraffen volledig heeft verboden. Uit andere gegevens blijkt dat veel EU-lidstaten melding maken van een campagne met een beperkte reikwijdte, terwijl uit onderzoek blijkt dat het echt noodzakelijk is een verbod kracht bij te zetten met campagne.

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor een volledig en allesomvattend verbod: Zorg ervoor dat elke vorm van kindermishandeling in welke omgeving dan ook wordt verboden en ondersteun dat met een uitgebreide voorlichtingscampagne. De daarmee samenhangende doelstelling luidt: Minder dan 5% van de kinderen in alle EU-lidstaten maakt melding van zware lijfstraffen.

Aanbeveling 2:

Ondersteun positief opvoeden: Bied alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is effectieve (onderdelen van) opvoedcursussen, huisbezoeken en programma's ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel (AHT).

Wat werkt

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en waar het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft. Onderzoek toont aan dat ondersteuning van positief opvoeden deze houding kan veranderen. Zo kan een korte cursus voor alle ouders van pasgeborenen het aantal gevallen van toegebracht hoofdletsel bij baby's met tot wel 75% verminderen.

Naast het aanbieden van programma's ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel in ziekenhuizen,^{lxxxix xc} kunnen specifieke (onderdelen) van effectief positief opvoeden en programma's voor huisbezoeken geïmplementeerd worden.^{xcj}

“Elke euro die geïnvesteerd wordt in huisbezoeken en opvoedkundige ondersteuning van ouders om kindermishandeling te voorkomen bespaart uiteindelijk 19 euro”

Zo bespaart volgens de WHO elke euro die geïnvesteerd wordt in huisbezoeken en opvoedkundige ondersteuning van ouders om kindermishandeling te voorkomen uiteindelijk 19 euro.^{xcii} Programma's voor positief opvoeden en huisbezoeken die hun effectiviteit in de praktijk hebben bewezen zijn onder andere The Triple P-Positive Parenting Program, Nurse-Family Partnership en Early Start.^{xciiixciv}

Bij de Amerikaanse Triple P System Population Trial bijvoorbeeld bleek dat invoering van dit programma kan leiden tot 22% minder bevestigde gevallen van kindermishandeling, 16% minder uithuisplaatsingen en 17% minder ziekenhuisopnamen als gevolg van letsel door kindermishandeling. Als we de resultaten van deze proef zouden extrapoleren naar een gemeenschap met 100.000 kinderen jonger dan 8 jaar, dan zou invoering van dit programma leiden tot:

- 688 minder bevestigde gevallen van kindermishandeling
- 240 minder gevallen van uithuisplaatsing
- en 60 minder gevallen van ziekenhuisopname als gevolg van letsel door kindermishandeling.^{xcv xcvi}

Triple P is ontwikkeld in Australië. Ook veel andere empirisch onderbouwde gezinsinterventies zijn ontwikkeld in Engelstalige landen - bijvoorbeeld in de VS^{xcvii xcviii} - en daarna met succes overgenomen door andere landen.^{xcix} Diverse factoren spelen een rol bij een succesvolle vertaling en invoering:

- heldere richtlijnen en vereisten voor de training van en het toezicht op de beroepskrachten die de programma's uitvoeren;
- een sterke focus op integriteit door het volgen van het oorspronkelijke model;
- interactie tussen de inhoud van het programma en de politieke, sociaal-demografische en culturele context.^{c ci}

In de praktijk is men echter soms wat terughoudend bij het vertalen en invoeren van effectieve gezinsinterventies in niet-Engelstalige landen.^{cii} Landen die ervoor kiezen niet te investeren in empirisch onderbouwde programma's voor positief opvoeden of huisbezoeken die hun effectiviteit hebben bewezen kunnen zich richten op de gemeenschappelijke componenten van opvoedprogramma's die hun nut bewezen hebben. Voor kinderen tussen vier en acht jaar die

begeleid worden door jeugdzorgdiensten betreffen deze gemeenschappelijke componenten het volgende:

- Ouders en kinderen gaan doorgaans samen naar de behandeling of doen de oefeningen samen.
- Therapeuten richten zich op het belonen van ouders die hun kinderen belonen voor goed gedrag in plaats van hen te straffen.
- Ouders leren anticiperen op probleemgedrag en dat te verminderen door korte time-outs om anders te reageren op sterk aversief gedrag.
- Volgen en in kaart brengen van gedrag om de voortgang vast te stellen of van strategie te veranderen.^{ciii}

Goede praktijken

In diverse Europese landen zijn effectieve methoden voor het bevorderen van positief opvoeden geïmplementeerd. Het betreft verschillende programma's in ziekenhuizen ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel maar ook opvoedprogramma's en huisbezoeken.

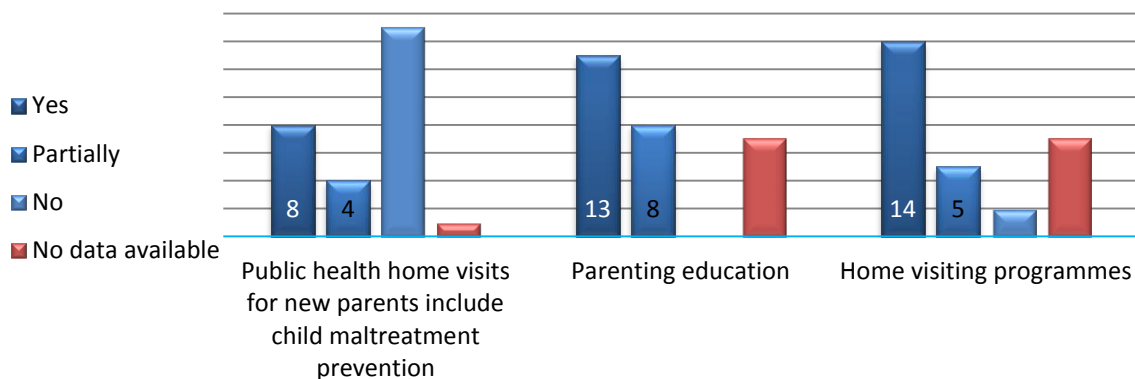
In het VK heeft de National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC) een film gemaakt over het verzorgen van huilbaby's om het risico te verminderen dat ouders gestrest raken en hun baby iets aandoen. De film werd eerst vertoond in 24 ziekenhuizen en kraamklinieken in het Verenigd Koninkrijk en bekeken door 30.000 ouders. De film had een positieve impact; uit een evaluatie blijkt dat de veiligheid van baby's ermee werd vergroot. Bij baby's met voedings- of slaapproblemen of huilbaby's waren er minder gevallen van gemeld letsel onder ouders die de film hadden bekeken.^{civ}

In Roemenië lanceerde UNICEF in 2001 het "nationaal opvoedprogramma in het voorschoolse onderwijs" waarmee ouders hun kennis en vaardigheden bij het opvoeden van hun kinderen konden verbeteren. In 2006 werd het programma in het hele land ingevoerd. Meer dan 70.000 ouders hebben het programma gevolgd op circa 4000 kleuterscholen en 370 scholen. Volgens de eerste bevindingen ontwikkelden kinderen zich beter in gezinnen waarvan de ouders het programma hadden gevolgd.^{cv}

De huidige status in de EU

In bijna de helft van de Europese landen zijn op grote schaal opvoedcursussen en programma's voor huisbezoeken ingevoerd. Programma's gericht op jonge ouders of op het voorkomen van toegebracht hoofdletsel zijn daarentegen in minder dan 30% van de landen geïmplementeerd op grote schaal. Ook is onbekend hoeveel landen de bewezen effectieve programma's hebben geïmplementeerd.

Implementatie van diverse maatregelen om positief opvoeden te bevorderen

Opvoedcursussen en huisbezoeken zijn (in ieder geval gedeeltelijk) in ten minste tweede derde van alle EU-lidstaten geïmplementeerd.^{cvi} Daarentegen leggen in minder dan de helft van de landen (12 in totaal) verpleegkundigen huisbezoeken af aan nieuwe ouders waarbij preventie van kindermishandeling aan de orde komt. Een derde van deze landen heeft deze bezoeken slechts gedeeltelijk geïmplementeerd.^{cvi}

In de regio Europa van de WHO zijn er meer opvoedcursussen en programma's voor huisbezoeken op grotere schaal geïmplementeerd dan programma's om ouders te helpen toegebracht hoofdletsel (shaken-babysyndroom) te voorkomen. De eerste twee programma's zijn systematisch en op grote schaal geïmplementeerd in circa de helft van de landen. Het trainen van ouders om het shaken-babysyndroom te voorkomen is daarentegen in slechts 20% van de landen op grote schaal geïmplementeerd.^{cvi}

Juridische aspecten

Zowel het VN-Comité inzake de rechten van het kind als het Comité van Ministers van de Raad van Europa pleit sterk voor beleid en diensten om positief opvoeden te bevorderen.

In zijn algemene opmerking nr. 8 stelt het VN-Comité dat het bevorderen van niet-gewelddadige vormen van opvoeding en onderwijs moet worden geïntegreerd in alle omgevingen waarin de staat en ouders en kinderen met elkaar in contact komen, bij de diensten voor zorg, welzijn en onderwijs. Hieronder vallen instellingen voor jonge kinderen, kinderdagverblijven en scholen. Het moet ook deel uitmaken van de basisopleiding en bijscholing van leerkrachten en alle personen die in de zorg en bij justitie met kinderen werken.^{cix}

Volgens de ministers van de Raad van Europa moet het bevorderen van positieve en niet-gewelddadige vormen van het opvoeden van kinderen centraal staan in het jeugd- en gezinsbeleid. Positief opvoeden houdt in dat ouders de rechten van het kind respecteren, handelen in het belang van het kind, het kind grootbrengen, eigen verantwoordelijkheid geven en begeleiden en dat zij kinderen zien als volwaardige individuen. Positief opvoeden is niet hetzelfde als toegeeflijk zijn; er worden juist grenzen gesteld die kinderen helpen hun mogelijkheden volledig te benutten.^{cx}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en waarin het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft. Zowel het VN-Comité inzake de rechten van het kind als het Comité van Ministers van de Raad van Europa pleit sterk voor beleid en diensten om positief opvoeden te bevorderen. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we concluderen dat positief opvoeden bevorderd kan worden via programma's ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel in ziekenhuizen en specifieke (onderdelen van) effectief positief opvoeden en huisbezoeken. De eerstgenoemde programma's zijn minder gebruikelijk dan de laatste en worden in veel Europese landen slechts gedeeltelijk geïmplementeerd. Onbekend is hoeveel landen de bewezen effectieve programma's hebben geïmplementeerd. Praktijkbeoefenaren zijn soms wat terughoudend gebleken bij het vertalen en invoeren van effectieve gezinsinterventies in niet-Engelstalige landen.

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor het ondersteunen van positief opvoeden: Bied alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is effectieve (onderdelen van) opvoedcursussen, huisbezoeken en programma's ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel (AHT).

De daarmee samenhangende doelstelling luidt: In alle EU-lidstaten wordt ten minste 50% van alle gezinnen waarin het risico op kindermishandeling aanwezig is bereikt door empirisch onderbouwde preventieprogramma's.

Aanbeveling 3:

Jaarlijkse screening en antecedentenonderzoek: Introduceer een antecedentenonderzoek voor alle beroepskrachten en vrijwilligers die met kinderen werken. Controleer jaarlijks of deze personen strafbare feiten hebben begaan waardoor kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van een vorm van geweld.

Wat werkt

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en waarin het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft. Door het invoeren van antecedentenonderzoeken en screening op strafbare feiten kunnen beroepskrachten die een mogelijke bedreiging voor kinderen vormen effectief worden geweerd uit kinderverzorgingscentra en andere omgevingen zoals scholen, pleeggezinnen en residentiële en penitentiaire instellingen. Bij een antecedentenonderzoek wordt gekeken of de beroepskracht geschikt is om met kinderen te werken.^{cxix} Wordt geconstateerd dat er iets niet in de haak is, dan kunnen er diverse maatregelen volgen, zoals uitsluiting of ontslag van de beroepskracht.^{cxii}

Bij het invoeren van antecedentenonderzoek moeten de volgende fundamentele beslissingen worden genomen:

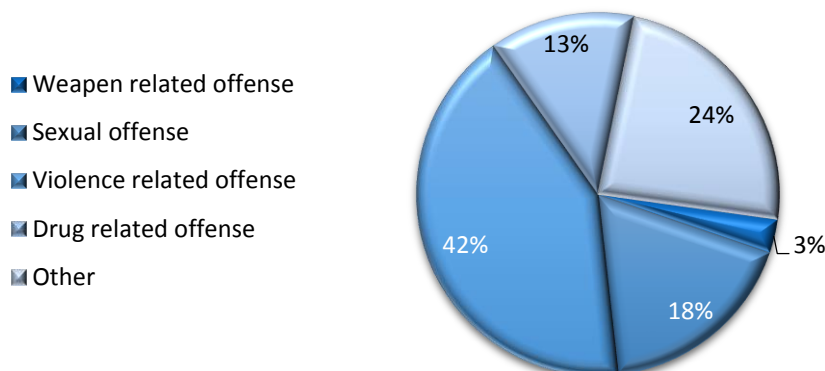
- Doelstellingen: Voor welke instellingen en functies moet het onderzoek gelden?
- Criteria: Op welke misdrijven wordt gescreend?
- Sancties: Wat gebeurt er met personen die niet door het onderzoek komen?
- Opzet: Voor welk type antecedentenonderzoek en welke structuur en procedures wordt gekozen?
- Reikwijdte: Hoeveel mensen worden gescreend? Hoeveel mensen krijgen een sanctie opgelegd?

- Tijd en duur: Wanneer vindt het antecedentenonderzoek plaats en hoe lang duurt het?
- Rationale: Hoe wordt het antecedentenonderzoek gerechtvaardigd? Welke redenen zijn ervoor?
- Samenhang: Welke relatie is er tussen het antecedentenonderzoek en andere maatregelen?^{cxiii}

Goede praktijken

In Nederland is de invoering van continue screening in de kinderopvang zeer succesvol geweest. Medewerkers van de kinderopvang worden voortdurend gescreend op het begaan van strafbare feiten. Komt iemand in aanraking met justitie dan waarschuwt de screeningsautoriteit (Justis) de werkgever. De werknemer moet dan een nieuwe Verklaring omtrent het gedrag aanvragen. Krijgt de werknemer geen nieuwe VOG meer, dan is dit reden voor ontslag.

Aard van de delicten van de in totaal 93 personen die in de periode 1-03-2013/01-05-2014 dankzij de continue screening uit de kinderopvang zijn geweerd Dienst Justis (2014). 9 Uit de praktijk. Eén jaar continue screening in de kinderopvang

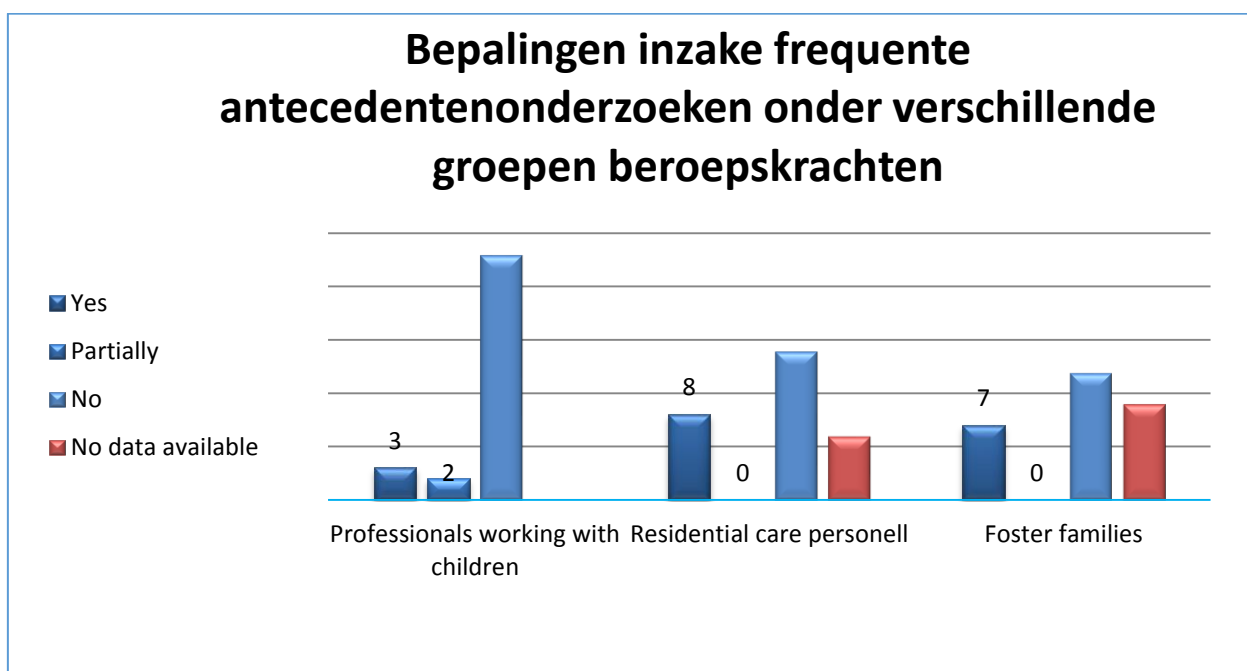
Tot dusver heeft deze continue screening in Nederland ertoe geleid dat 93 medewerkers uit de kinderopvang zijn geweerd. Bijna drie kwart van deze geweerde personen zijn personen ouder dan 18 jaar die huisgenoten van verzorgers zijn. 18% van deze gevallen hield verband met een seksueel delict, 42% met een geweldsdelict. Vanaf 2016 wordt in Nederland continue screening ook toegepast op stagiairs, oproepkrachten, vrijwilligers en ouders die in de kinderopvang werken.^{cxiv}

De huidige status in de EU

In minder dan een derde van alle EU-lidstaten zijn er bepalingen ingevoerd die regelmatig antecedentenonderzoek vereisen voor diverse groepen beroepskrachten. Op basis van gegevens van met name het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten,^{cxv} is de huidige situatie wat betreft antecedentenonderzoeken in Europa als volgt te omschrijven:

<p>Doelstellingen: Voor welke instellingen en functies moet het onderzoek gelden?</p>	<p>In de meeste lidstaten bestaan antecedentenonderzoeken. Echter: de meeste procedures zijn</p> <ul style="list-style-type: none"> • uitsluitend van toepassing op een beperkte groep beroepskrachten, zoals leerkrachten en maatschappelijk werkers; • niet alle personen die regelmatig rechtstreeks contact hebben met kinderen, zoals assistenten en administratief personeel, vallen eronder. <p>Er is geen informatie gevonden over antecedentenonderzoeken bij vrijwilligers.</p>
<p>Criteria: Op welke misdragingen wordt gescreend?</p>	<p>Bij een antecedentenonderzoek moet minimaal in de justitiële registers gecontroleerd worden of er delicten zijn gepleegd die verband houden met seksueel misbruik of seksuele uitbuiting van kinderen. In een aantal landen zijn er aanvullende vereisten, bijvoorbeeld op het gebied van geestelijke gezondheid en psychologische rapporten.</p>
<p>Sancties: Wat gebeurt er met personen die niet door het onderzoek komen?</p>	<p>Hierover zijn geen EU-brede gegevens gevonden.</p>
<p>Opzet: Voor welk type antecedentenonderzoek en welke structuur en procedures wordt gekozen?</p>	<p>In sommige EU-lidstaten geven de gerechtelijke autoriteiten en/of de politie speciale certificaten af voor mensen die met kinderen werken. De verantwoordelijkheid voor de implementatie van de bestaande bepalingen berust bij de staat of de regionale en gemeentelijke autoriteiten. De verplichting voor het uitvoeren van een antecedentenonderzoek berust vaak bij de dienstverleners, die de bestaande bepalingen moeten toepassen wanneer ze personeel in dienst nemen.</p>
<p>Reikwijdte: Hoeveel mensen worden gescreend? Hoeveel mensen krijgen een sanctie opgelegd?</p>	<p>Het systematisch monitoren van de uitvoering van antecedentenonderzoeken blijft een uitdaging gezien het brede scala van dienstverleners.</p>
<p>Tijd en duur: Wanneer vindt het antecedentenonderzoek plaats en hoe lang duurt het?</p>	<p>Na de initiële controle varieert de frequentie van de evaluaties aanzienlijk binnen de EU-lidstaten. Dit geldt ook voor antecedentenonderzoeken bij pleeggezinnen en het personeel van residentiële zorginstellingen. In sommige landen zijn er geen specifieke bepalingen voor de frequentie van evaluaties en monitoring. De onderstaande tabel toont de beschikbare gegevens over regelmatige antecedentenonderzoeken onder diverse groepen beroepskrachten.</p>

<p>Rationale: Hoe wordt het antecedentenonderzoek gerechtvaardigd? Welke redenen zijn ervoor?</p>	<p>De gedachte achter antecedentenonderzoeken en daarmee verband houdende maatregelen is het voorkomen van geweld.^{cxvi cxvii}</p>
<p>Samenhang: Welke relatie is er tussen het antecedentenonderzoek en andere maatregelen?</p>	<p>Een antecedentenonderzoek is vaak onderdeel van de accreditatie- en vergunningsprocedures. Het gebeurt echter niet altijd in de praktijk.</p>

In minder dan een derde van alle EU-lidstaten zijn er bepalingen ingevoerd die regelmatig antecedentenonderzoek verplicht stellen voor diverse groepen beroepskrachten. In slechts 5 lidstaten zijn er (gedeeltelijk) bepalingen voor alle beroepskrachten die met kinderen werken.^{cxviii} In 8 landen gelden dergelijke bepalingen voor personeel in residentiële zorginstellingen^{cxix} en in 7 voor pleeggezinnen.^{cxx}

Juridische aspecten

Volgens diverse internationale normen zouden de EU-lidstaten al een systeem voor antecedentenonderzoeken moeten hebben ingevoerd:

Zo heeft het Comité van Ministers van de Raad van Europa^{cxxi} bijvoorbeeld een systeem aanbevolen voor grondige antecedentenonderzoeken naar personen die, in welke hoedanigheid dan ook, tijdens hun werk in contact komen met kinderen, waarbij de juiste balans moet worden gewaarborgd tussen het recht van het kind op bescherming tegen geweld en het recht van het individu zijn goede naam te beschermen. Volgens het Verdrag van Lanzarote moeten de Europese lidstaten bovendien een nationale databank opzetten van personen die veroordeeld zijn wegens geweldsdelicten tegen kinderen^{cxxii} en alle instellingen, diensten en faciliteiten die personeel werven dat voor en met kinderen werkt eenvoudig maar gecontroleerd toegang

bieden tot informatie over personen die zijn veroordeeld wegens geweldsdelicten tegen kinderen (artikel 7.2).

De EU-lidstaten die nog geen systeem voor antecedentenonderzoek hebben, moeten dit in de nabije toekomst invoeren. Dit volgt uit de implementatie van de verplichtingen vervat in het Verdrag van Lanzarote^{cxxiii} (artikel 5.3) en de Richtlijn^{cxxiv} van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen (artikel 10). De lidstaten moeten maatregelen invoeren om te waarborgen dat personen die veroordeeld zijn wegens een seksueel delict niet kunnen werken met kinderen. Bij het werven van mensen voor beroepsactiviteiten of georganiseerde vrijwilligersactiviteiten waarbij kinderen betrokken zijn, mogen werkgevers informatie opvragen over mogelijke strafrechtelijke veroordelingen (zedendelicten) of beletten dat deze mensen activiteiten uitoefenen waarbij ze direct en indirect in contact komen met kinderen.

Aanbeveling en beoogde doelstelling

In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en waarin het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft. Uit gegevens uit Nederland blijkt dat door antecedentenonderzoeken en screening op alle strafbare feiten in te voeren, beroepskrachten die een mogelijk gevaar voor kinderen vormen effectief gewerd kunnen worden van werk in de kinderopvang. Veel EU-lidstaten hebben echter nog geen systeem voor antecedentenonderzoeken voor beroepskrachten ingevoerd. Dit is in strijd met allerlei internationale juridische normen en de beschikbare onderzoeksgegevens over antecedentenonderzoeken en screening.

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor een jaarlijks antecedentenonderzoek & screening: Introduceer een antecedentenonderzoek voor alle beroepskrachten en vrijwilligers die met kinderen werken. Controleer jaarlijks of deze personen strafbare feiten hebben begaan waardoor kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van een vorm van geweld.

De daarmee samenhangende doelstelling luidt: Alle Europese kinderen kunnen erop vertrouwen dat alle beroepskrachten en vrijwilligers die met hen werken in - in ieder geval - de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg nooit zijn veroordeeld wegens een strafbaar feit waardoor de kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van een vorm van geweld.

Aanbevelingen voor probleem 2

Probleem 2:

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld.

Oplossingen die in de praktijk werken:

- In heel Europa zijn er gratis vertrouwelijke hulplijnen voor kinderen. Miljoenen kinderen die getroffen worden door geweld en misbruik kunnen er ondersteuning krijgen.
- Het verplicht stellen van signalerings- en meldprocedures kan de screenings- en meldingspercentages van ziekenhuizen in vijf jaar ten minste verdubbelen.

- Veelbelovende opsporingsstrategieën zijn gebaseerd op ernstige risicofactoren bij ouders (zoals zware verslaving, zelfmoordpogingen en partnergeweld) of hun traumatische jeugdervaringen.
- Door gebruik te maken van informatietechnologie is het mogelijk in korte tijd grote aantallen beroepskrachten effectief te trainen in het signaleren en melden van kindermishandeling.

De huidige status in de EU:

- Nationale op kinderen gerichte telecomdiensten, zoals hulplijnen voor kinderen, zijn weliswaar wijdverbreid maar ook kwetsbaar. Uit de beschikbare gegevens valt niet op te maken of deze diensten in alle EU-lidstaten toegankelijk zijn en of er veel publiciteit aan wordt gegeven.
- In bijna alle EU-lidstaten geldt een meldplicht voor (bepaalde groepen) beroepskrachten.
- Methoden gericht op het signaleren van kindermishandeling zijn in Europa minder wijdverbreid.
- Onbekend is welke criteria zijn opgenomen in deze signaleringsmethoden.
- Over het algemeen is in ten hoogste de helft van de EU-lidstaten training van beroepskrachten verplicht. Het aantal landen met verplichte training verschilt echter per beroepsgroep.
- Er is geen informatie gevonden over of en hoeveel beroepskrachten er daadwerkelijk worden getraind in het signaleren van kindermishandeling en over de daarmee verband houdende procedures voor signalering en melding in de EU-lidstaten.

Juridische aspecten:

- Internationale normen vereisen dat er kindvriendelijke en toegankelijke hulplijnen en andere nationale telecomdiensten beschikbaar zijn die gratis vertrouwelijke ondersteuning bieden en waaraan veel publiciteit wordt gegeven.
- Diverse internationale normen vereisen ook van de EU-lidstaten dat zij effectieve signalerings- en doorverwijzingssystemen ontwikkelen.
- De internationale normen zijn helder wat betreft de noodzaak (specifieke groepen) beroepskrachten te trainen, onder meer in het signaleren van geweld.

Aanbevelingen:

4 Hulplijnen voor kinderen:

Zorg voor vaste overheidsfinanciering voor speciale hulplijnen die gemakkelijk toegankelijk zijn voor kinderen en waaraan veel publiciteit wordt gegeven.

5 Signaleren en melden:

Introduceer verplichte protocollen voor signalering en melding die hun effectiviteit in de praktijk bewezen hebben voor alle beroepskrachten die werken met kinderen en hun ouders.

6 Verplichte training:

Train alle beroepskrachten die met kinderen werken in het signaleren van kindermishandeling en zorg ervoor dat ze vervolgens handelen conform de procedure voor signalering en melding in hun land.

Beoogde doelstellingen:

- IV Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen gratis een hulplijn voor kinderen bellen waar ze met hun zorgen over kindermishandeling terecht kunnen.

- V In ten minste 50% van alle ziekenhuizen in alle EU-lidstaten worden ouders en kinderen met letsel gescreend op de belangrijkste risicofactoren voor kindermishandeling.
- VI Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen erop vertrouwen dat ten minste 75% van de beroepskrachten die met hen werken in de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg, met inbegrip van de spoedeisende hulp, over de kennis en vaardigheden beschikken om kindermishandeling te signaleren en conform de meldingsvoorschriften van hun land te handelen.

Aanbeveling 4:

Hulplijnen voor kinderen:

Zorg voor vaste overheidsfinanciering voor speciale hulplijnen die gemakkelijk toegankelijk zijn voor kinderen en waaraan veel publiciteit wordt gegeven.

Wat werkt

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld. In heel Europa zijn er gratis en vertrouwelijke hulplijnen voor kinderen. Miljoenen kinderen die getroffen worden door geweld en misbruik kunnen er ondersteuning krijgen. Hoewel het lastig is in te schatten welke effecten deze hulplijnen op de lange termijn voor de situatie van kinderen hebben - bij de meeste bellers is er geen follow-up^{cxxv} - blijkt er veel behoefte aan te zijn, met name in tijden van economische tegenspoed.

In Europa werden tussen 2003 en 2013 mishandeling, geweld en verwaarlozing binnen en buiten het gezin voor kinderen op een na het vaakst genoemd om een hulplijn te bellen. In die periode zochten kinderen die met deze problemen te maken hadden meer dan 3 miljoen keer contact.^{cxxvi}

Hulplijnen voor kinderen zijn vooral belangrijk in tijden van economische tegenspoed. Uit een analyse van Nederlandse gegevens over kinderen die via telefonische of internethulplijnen om hulp vragen blijkt dat wanneer de werkloosheid stijgt:

- het aantal telefoontjes naar de hulplijn toeneemt;
- het percentage gesprekken over geweld hoger ligt.^{cxxvii}

Hulplijnen voor kinderen moeten voor álle kinderen breed toegankelijk zijn. Dat is nog niet het geval.^{cxxviii} Zo maken nog maar weinig kinderen jonger dan 10 jaar gebruik van deze hulplijnen.^{cxxix} Daarnaast is er onvoldoende capaciteit waardoor de vraag vaak het aanbod overtreft en niet alle oproepen worden beantwoord.^{cxxx}

Goede praktijken

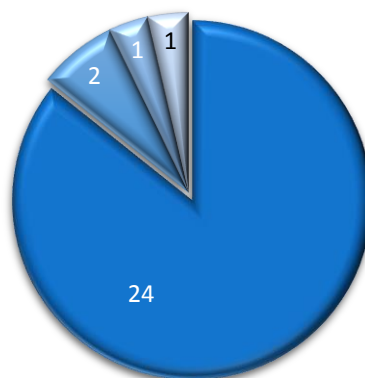
Kinderen en jongeren stappen snel over op nieuwe communicatievormen en hulplijnen voor kinderen moeten dan ook met de tijd meegaan.^{cxxxii} Het Zweedse Children's Rights in Society (BRIS) heeft bijvoorbeeld in aanvulling op de hulplijn een e-maildienst en chatmogelijkheid.^{cxxxiii} In 2015 ontwikkelde deze non-profitorganisatie de Abused Emojis-app. Met deze praktische app - waarvan de emoticons hiernaast staan afgebeeld - kunnen kinderen hun gevoelens tot uitdrukking brengen. Het verlaagt de drempel om zich te uiten wanneer ze mishandeld zijn of zich gekwetst of bedroefd voelen.^{cxxxiii}

De huidige status in de EU

Op dit moment zijn er in de hele EU op brede schaal nationale telecommunicaties (waaronder webbased diensten) beschikbaar voor kinderen. Deze diensten, waaronder hulplijnen voor kinderen, zijn in 24 lidstaten volledig geïmplementeerd en in 2 gedeeltelijk.^{cxxxiv}

National child focussed telecommunications services services

- Yes
- Partially
- No
- No data available

Deze nationale telecommunicaties voor kinderen zijn echter kwetsbaar. Volgens een rapport van de European Child Safety Alliance “merken veel landen op dat deze diensten de verantwoordelijkheid van maatschappelijke organisaties zijn. Sommige organisaties krijgen overheidsfinanciering voor hun diensten, terwijl andere afhankelijk zijn van particuliere donaties en subsidies” (blz. 32).^{cxxxv}

Uit de beschikbare gegevens valt overigens niet op te maken of deze diensten in alle EU-lidstaten toegankelijk zijn en of er veel publiciteit aan wordt gegeven.

Juridische aspecten

Internationale normen vereisen dat er kindvriendelijke en toegankelijke hulplijnen en andere nationale telecomdiensten beschikbaar zijn die gratis vertrouwelijke ondersteuning bieden en waaraan veel publiciteit wordt gegeven.

Volgens het Verdrag van Lanzarote en een vergelijkbaar artikel in het Verdrag van Istanbul “neemt elke partij de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om de instelling van informatiediensten, zoals telefonische en internethulplijnen, die bellers informatie geven, waar nodig op basis van vertrouwelijkheid of met inachtneming van hun anonimiteit, aan te moedigen en te ondersteunen”^{cxxxvi cxxxvii}.

In de Richtlijnen betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld van het Comité van Ministers van de Raad moet er een telefonische hulplijn beschikbaar zijn voor kinderen die vertrouwelijke en professionele hulp zoeken en geweld willen melden. Een dergelijke hulplijn moet onafhankelijk, vertrouwelijk en gratis zijn, er moet veel publiciteit aan worden gegeven en het nummer moet gemakkelijk te onthouden zijn.^{cxxxviii}

Om werkelijk effectief te zijn moet het meldingssysteem kindvriendelijk zijn en onderdeel vormen van een breder systeem van melden, doorverwijzen en ondersteunen. Bij dit systeem moet rekening worden gehouden met de rechten van het kind en moet kinderen (en indien van toepassing, hun gezin) de nodige bescherming worden geboden, zoals bescherming van hun privacy, en wel op de kortst mogelijke termijn.^{cxxxix}

Het VN-Comité inzake de rechten van het kind pleit voor soortgelijke, maar uitgebreidere diensten. Het Comité geeft in zijn algemene opmerking nr. 13 als krachtige aanbeveling dat alle landen ondersteunende, veilige, vertrouwelijke en toegankelijke mechanismen voor het melden van geweld tegen kinderen opzetten voor kinderen, vertegenwoordigers en anderen, waarvoor veel publiciteit is gegenereerd, zoals gratis hotlines en andere ict-mogelijkheden die 24 uur per dag bereikbaar zijn.^{cxl}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld. Internationale normen vereisen dat er kindvriendelijke en toegankelijke hulplijnen en andere op kinderen gerichte nationale telecomdiensten beschikbaar zijn die gratis vertrouwelijke ondersteuning bieden en waarvoor veel publiciteit wordt gegenereerd. Deze diensten voorzien in een grote behoefte en zijn in heel Europa op grote schaal beschikbaar. Uit de beschikbare gegevens valt echter niet op te maken of deze diensten in alle EU-lidstaten toegankelijk zijn en of er veel publiciteit voor wordt gegenereerd. Deze diensten zijn bovendien kwetsbaar aangezien ze vaak door het maatschappelijk middenveld worden aangeboden en omdat ze zich moeten kunnen aanpassen aan nieuwe communicatievormen van kinderen.

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor hulplijnen voor kinderen: Zorg voor vaste overheidsfinanciering voor speciale hulplijnen voor kinderen die gemakkelijk toegankelijk zijn en waarvoor veel publiciteit wordt gegenereerd.

De daarmee samenhangende doelstelling luidt: Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen gratis een hulplijn voor kinderen bellen waar ze met hun zorgen over kindermishandeling terecht kunnen.

Aanbeveling 5:

Introduceer verplichte protocollen voor signalering en melding die hun effectiviteit in de praktijk bewezen hebben voor alle beroepskrachten die werken met kinderen en hun ouders.

Wat werkt

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld. Door het verplicht stellen van signalerings- en meldingsprocedures voor beroepskrachten die met kinderen en hun ouders werken kunnen de screenings- en meldingspercentages van ziekenhuizen in vijf jaar ten minste verdubbelen.

Algemeen geldt dat het invoeren van goed uitgewerkte procedures voor signaleren en melden kan bijdragen aan de oplossing van het probleem dat de meeste gevallen van kindermishandeling niet worden opgemerkt en gemeld. Screening en vragenlijsten waarin kinderen en ouders rechtstreeks worden gevraagd naar mishandeling kan ertoe bijdragen dat er meer gevallen worden herkend, aldus een artikel in *The Lancet*,^{cxli} maar dit moet gevolgd worden door aanvullende interventies. Er is wereldwijd veel vooruitgang geboekt bij het ontwikkelen van screeningsinstrumenten op de spoedeisende hulp en kinderafdelingen die beroepskrachten kunnen helpen achterhalen of letsel bij een kind het gevolg is van een ongeluk of opzettelijk is toegebracht. Veelbelovende voorbeelden omvatten screeningsprotocollen van volwassenen voor medisch personeel gebaseerd op risicofactoren^{cxlii} bij de ouders of hun traumatische jeugdervaringen.^{cxliii} Andere veelbelovende strategieën voor het signaleren van mishandeling zijn bijvoorbeeld empirisch onderbouwde richtlijnen en training van beroepskrachten in het herkennen van misbruik^{cxliv} en het verplicht melden daarvan.^{cxlv}

Een meldplicht heeft een positief effect op kinderen en gemeenschappen, zoals betere identificatie van zaken. Uit gegevens uit de VS en Australië blijkt bijvoorbeeld dat een wettelijk vastgelegde meldplicht in eerste instantie leidde tot 3 tot 4 keer zo veel meldingen. Deze meldingen leidden in een aanzienlijk aantal gevallen tot bewezen zaken.

De meldplicht moet echter wel aansluiten bij de behoeften en omstandigheden van de desbetreffende maatschappij.^{cxlvi} Tientallen landen hebben weliswaar een wettelijke meldplicht ingevoerd^{cxlvii} of zijn dit van plan,^{cxlviii} maar volgens onderzoek blijkt het een controversiële maatregel. Zelfs in landen waar een wettelijke meldplicht is ingevoerd, blijft er discussie over de toepassing en de gevolgen ervan.^{cxlix}

Goede praktijken

In Nederland is een aantal jaren geleden een signalerings- en meldprocedure geïntroduceerd. In juli 2013 werd in ons land de Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht.^{cl} De Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling verplicht organisaties en zelfstandige beroepskrachten die werken met gezinnen, kinderen of volwassenen een

meldcode in te voeren en daarnaar te handelen.^{cli} De wet verplicht organisaties ervoor te zorgen dat hun personeel over de noodzakelijke kennis en vaardigheden beschikt om deze meldcode te gebruiken.

In het stappenplan kunnen beroepskrachten duidelijk lezen:

- wat er van hen wordt verwacht wanneer ze signalen krijgen van kindermishandeling of huiselijk geweld;
- en hoe ze - gezien hun beroepsgeheim - tot een weloverwogen besluit kunnen komen of ze een melding doen.^{clii}

Beroepskrachten in Nederland die werken met volwassenen met ernstige problemen - zware verslaving, zelfmoordpogingen, relationeel geweld - zijn wettelijk verplicht na te gaan of er kinderen zijn in een gezin en of zij veilig zijn (een zogeheten Kindcheck). Zijn er kinderen aanwezig en twijfelen de beroepskrachten aan hun veiligheid, dan moeten de stappen van de meldcode worden gevolgd.^{cliii} Dit instrument is gebaseerd op het zogeheten Haaglanden-protocol.

Het protocol werd in 2007 voor het eerst geïmplementeerd in de regio Den Haag. Daarna is het in een groot aantal Nederlandse ziekenhuizen ingevoerd. Met het protocol wordt beoogd kindermishandeling te stoppen en hulpverlening vanuit de gemeenschap te bieden op basis van vrijwilligheid.

Volgens onderzoek

- steeg na de invoering van het protocol het aantal doorverwijzingen wegens kindermishandeling door afdelingen spoedeisende hulp van circa 1 per 100.000 bezoeken aan de spoedeisende hulp tot bijna 64 per 100.000 bezoeken.
- werd in het overgrote deel van de doorverwezen zaken (91%) inderdaad kindermishandeling vastgesteld.
- ging het in 73% van alle gemelde gevallen om kinderen die nog niet eerder in beeld waren.^{cliv}
- behoort het trainen en werken met een implementatiecoach tot de factoren die de succesvolle implementatie van dit protocol ondersteunen.^{clv}

In het algemeen werden meldingspercentages van Nederlandse ziekenhuizen in de periode 2007-2012 meer dan verdubbeld. In dezelfde periode nam het aantal verzoeken om advies van de meldingscentra toe met circa 500 per jaar.^{clvi}

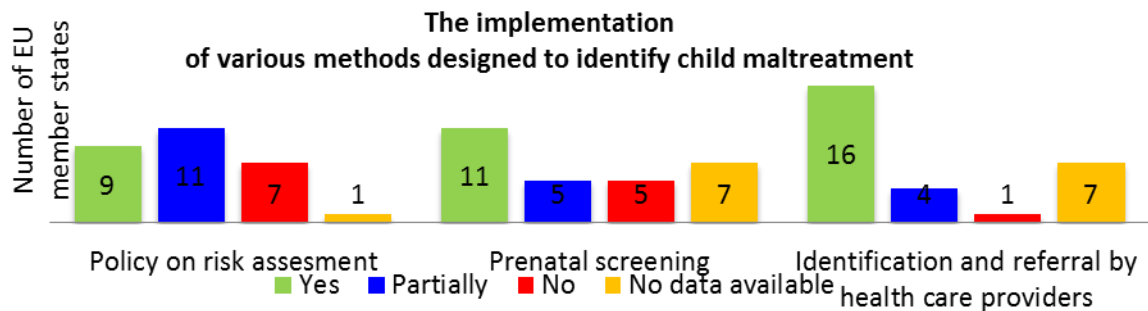
De huidige status in de EU

Kort gezegd geldt in bijna alle EU-lidstaten een meldplicht voor (bepaalde groepen) beroepskrachten. Methoden gericht op het signaleren van kindermishandeling zijn in Europa echter veel minder wijdverbreid. Het is onbekend welke criteria worden gehanteerd bij deze signaleringsmethoden.

Kijken we in wat meer detail naar de huidige situatie in Europa wat betreft signalering en melding, dan zien we dat in ruim 85% (24) van alle EU-lidstaten een meldplicht bestaat voor (bepaalde groepen) beroepskrachten.^{clvii} Uit gegevens van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten^{clviii} geldt in het merendeel van deze lidstaten een meldplicht voor *alle* beroepskrachten. In slechts een paar landen hebben de bestaande verplichtingen betrekking op

bepaalde beroepsgroepen, zoals maatschappelijk werkers of leerkrachten.^{clix} Het is echter onbekend in hoeveel EU-lidstaten signalering van kindermishandeling verplicht is voor beroepskrachten die met kinderen werken.

Ook is onbekend welke criteria zijn opgenomen in de bestaande signaleringsprocedures. Wel weten we dat diverse methoden om kindermishandeling te signaleren (in ieder geval gedeeltelijk) zijn geïmplementeerd in meer dan de helft van alle lidstaten.

Meer in het bijzonder:

- Bijna drie kwart van de EU-lidstaten (20 in totaal) hebben (in ieder geval gedeeltelijk) *beleid voor risicobeoordeling van verdachte gevallen* geïmplementeerd. Dergelijk beleid geeft houvast bij kwesties als het inschatten van het risico voor broers en zussen bij gevallen van ernstige mishandeling en het gebruik van achterliggende risicofactoren bij het bepalen of een kind gevaar loopt te worden mishandeld door zijn ouders of verzorgers. In de praktijk is dit beleid in meer dan de helft van de EU-lidstaten slechts gedeeltelijk geïmplementeerd.^{clx}
- Iets meer dan de helft van alle EU-lidstaten (16 in totaal) heeft *prenatale screening op kindermishandeling en partnergeweld* ingevoerd. In een derde van deze landen is deze screening echter slechts gedeeltelijk geïmplementeerd.
- *Signalering en doorverwijzing van slachtoffers van kindermishandeling door zorgverleners* is in bijna drie kwart van de EU-lidstaten in ieder geval gedeeltelijk geïmplementeerd (20 in totaal). Slechts 4 landen hebben deze maatregel gedeeltelijk geïmplementeerd.

Juridische aspecten

Volgens het VN-Comité inzake de rechten van het kind omvat signalering mede het signaleren van risicofactoren voor bepaalde individuen of groepen kinderen of zorgverleners (als trigger voor gerichte preventie) en het signaleren van daadwerkelijke mishandeling (om een passende interventie zo snel mogelijk in gang te zetten). Kinderen moeten alle mogelijke kansen krijgen om problemen te melden voordat er een echte crisis ontstaat. Volwassenen moeten deze problemen kunnen herkennen en ernaar handelen, ook wanneer het kind niet expliciet om hulp vraagt.^{clxi}

Wat betreft het melden: diverse internationale normen vereisen ook van de EU-lidstaten dat zij effectieve signalerings- en doorverwijzingssystemen ontwikkelen.^{clxii} Lidstaten die nog niet over dergelijke procedures beschikken, zijn verplicht deze in de nabije toekomst in te voeren. Zij zijn hiertoe verplicht ingevolge:

- het Verdrag van Lanzarote^{clxiii} (artikel 12)
- de Raad van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie (artikel 16).^{clxiv}

Een meldplicht wordt daarnaast ook aanbevolen door diverse internationale lichamen, waaronder het Comité van Ministers van de Raad van Europa en het VN-Comité inzake de rechten van het kind. Volgens een aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa moet het melden van geweld verplicht worden voor alle beroepskrachten die voor en met kinderen werken, met inbegrip van degenen werkzaam bij organisaties en particuliere organen die optreden namens de staat.^{clxv} Volgens het VN-Comité inzake de rechten van het kind moet het melden van gevallen, vermoedens of het risico van geweld in ieder land minimaal verplicht zijn voor beroepskrachten die rechtstreeks met kinderen werken.^{clxvi}

Volgens diverse relevante juridische documenten mogen de regels inzake vertrouwelijkheid geen belemmering vormen voor meldingen door beroepskrachten.^{clxvii} Staten nemen de nodige wetgevende of andere maatregelen om te waarborgen dat de regels inzake vertrouwelijkheid die via het nationale recht worden opgelegd aan beroepskrachten die met kinderen in aanraking komen geen belemmering vormen om bij de diensten die verantwoordelijk zijn voor de bescherming van kinderen melding te maken van elke situatie waarin zij redelijke gronden hebben om aan te nemen dat een kind het slachtoffer is van seksuele uitbuiting, seksueel misbruik^{clxviii} of ernstig geweld.^{clxx}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld. Signalerings- en meldprocedures blijken effectief te zijn. Daarnaast is er in bijna alle EU-lidstaten een meldplicht ingevoerd voor (bepaalde groepen) beroepskrachten, zoals ook door diverse internationale normen wordt vereist. De implementatie van methoden voor het signaleren van kindermishandeling is in Europa minder wijdverbreid. Onbekend is welke criteria worden gehanteerd bij deze signaleringsmethoden. Uit onderzoek blijkt echter dat veelbelovende opsporingsstrategieën gebaseerd zijn op ernstige risicofactoren bij ouders (zoals zware verslaving, zelfmoordpogingen en relationeel geweld) of hun traumatische jeugdervaringen.

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor melding en signalering: Introduceer verplichte protocollen voor signalering en melding die hun effectiviteit in de praktijk bewezen hebben voor alle beroepskrachten die met kinderen en hun ouders werken. De daarmee samenhangende doelstelling luidt: In ten minste 50% van alle ziekenhuizen in alle EU-lidstaten worden ouders en kinderen met letsel gescreend op de belangrijkste risicofactoren voor kindermishandeling.

Aanbeveling 6:

Verplichte training: Train alle beroepskrachten die met kinderen werken in het signaleren van kindermishandeling en zorg ervoor dat ze vervolgens handelen conform de procedure voor signalering en melding in hun land.

Wat werkt

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld. Het trainen van beroepskrachten draagt aanzienlijk bij aan betere signalering en melding van kindermishandeling.

Het trainen van beroepskrachten in het signaleren en melden van kindermishandeling is cruciaal vanwege:

- het vaak vastgestelde gebrek aan structurele training^{clxxi clxxii}
- en de gevolgen daarvan: nalaten melding te maken, onnodige meldingen^{clxxiii clxxiv} maar ook onjuiste beslissingen die ten koste gaan van de bescherming van kinderen.^{clxxv}

Volgens de geraadpleegde literatuur moeten beroepskrachten op verschillende momenten in hun loopbaan training krijgen, zowel voordat zij met hun baan beginnen als tijdens hun werk.^{clxxvi}

Onduidelijk is welke componenten en mechanismen van de training waarschijnlijk het best werken bij de diverse groepen,^{clxxviii} maar de onderzoeksresultaten wijzen erop dat beroepskrachten getraind moeten worden in het volgende:

- de betekenis van redelijk vermoeden en redelijke gronden voor verdenking;^{clxxix}
- hoe zorgen over kindermishandeling ter sprake kunnen worden gebracht en wanneer melding moet worden gemaakt van een vermoeden van kindermishandeling door verzorgers;^{clxxx}
- het toenemende aantal onderzoeken naar de ontwikkeling van kinderen waarin beschreven wordt welke gevolgen kindermishandeling heeft voor hun geestelijke en lichamelijke gezondheid, leervermogen en onderwijskansen, socialisatie en kansen in het leven;^{clxxxi}
- het herkennen van belangrijke signalen en symptomen bij kinderen, jongeren en ouders die mogelijk wijzen op mishandeling;^{clxxxii}
- de schade die kan optreden wanneer er geen actie wordt ondernomen of beslissingen tot interventie worden uitgesteld;^{clxxxiii}
- welke stappen beroepskrachten kunnen nemen, alleen of samen met anderen.^{clxxxiv}

Goede praktijken

De Nederlandse praktijk wijst uit dat het dankzij informatietechnologie mogelijk is in korte tijd grote aantallen beroepskrachten effectief te trainen in het signaleren en melden van kindermishandeling. De Augeo Foundation heeft in Nederland diverse groepen getraind: ruim 160.000 beroepskrachten in de zorg en het (voorschoolse) onderwijs hebben een onlinecursus gevolgd. Hieronder waren ook verpleegkundigen van de spoedeisende hulp. Een tijdsinvestering van 2 uur in e-learning resulteerde in aanzienlijk betere prestaties in een gesimuleerde casus waarin kindermishandeling moest worden herkend.^{clxxxv}

Augeo heeft ook met succes 20.000 leerkrachten in het primair onderwijs getraind in de eerdergenoemde Nederlandse meldcode. Deze cursus werd ontwikkeld omdat beroepskrachten in deze sector zich onvoldoende toegerust voelden om kindermishandeling te signaleren en te handelen volgens de meldcode. Tijdens deze cursus kregen ze de nodige kennis en vaardigheden aangereikt en leerden ze hoe ze professioneel moesten reageren bij vermoedens van kindermishandeling. Uit een onlangs afgerond onderzoek onder een selectie van deze leerkrachten bleek dat hun zelfredzaamheid sterk was verbeterd.

Ze meldden met name een aanzienlijke verbetering van hun kennis over de soorten, signalen en prevalentie van kindermishandeling. Na voltooiing van de e-cursus zeiden ze ook meer kennis te hebben over het signaleren van kindermishandeling, het delen van informatie met belangrijke partners en de stappen van de meldcode. Na de training merkten de leerkrachten dat hun vaardigheden aanzienlijk waren verbeterd, waaronder hun vermogen tekenen van kindermishandeling te signaleren en te communiceren. Na afronding van de cursus voelde 90% van de leerkrachten zich beter in staat deze signalen te herkennen en de nodige actie te ondernemen.^{clxxxvi clxxxvii} Deze belangrijke verbeteringen waren zes maanden na afronding van de onlinecursus nog steeds aanwezig.

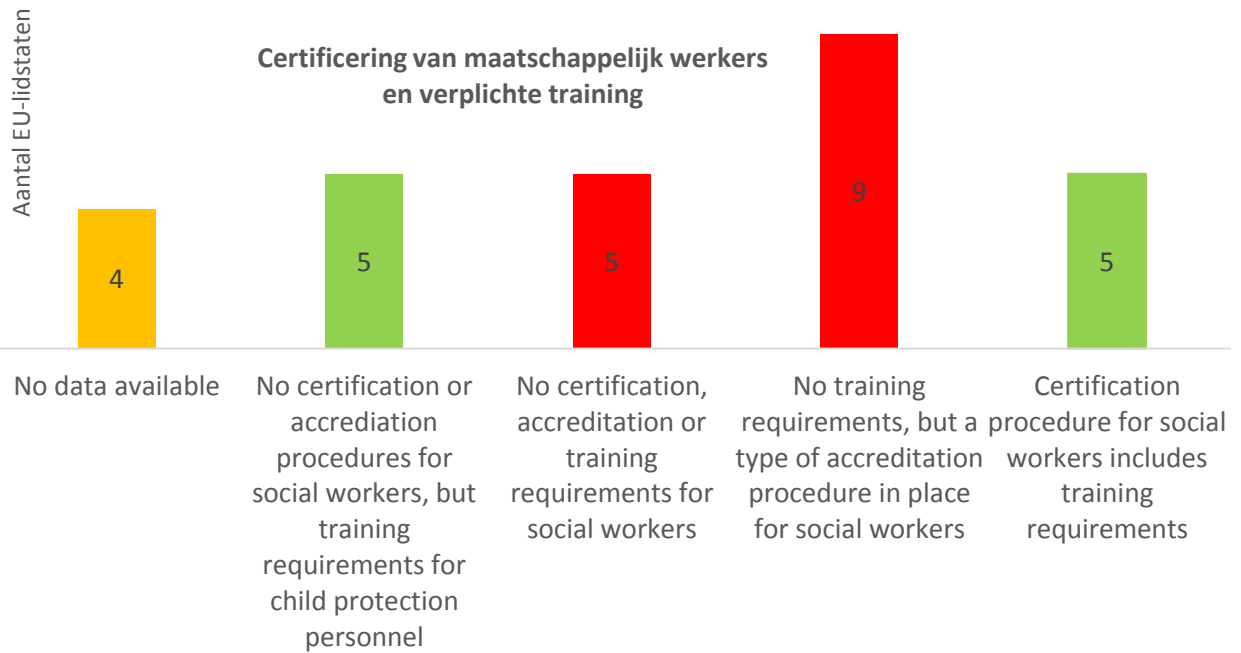
De huidige status in de EU

Er is geen informatie gevonden of en hoeveel beroepskrachten daadwerkelijk worden getraind in het signaleren van kindermishandeling en over de daarmee verband houdende procedures voor signalering en melding in de EU-lidstaten. Uit de beschikbare gegevens blijkt kort samengevat dat verplichte training van beroepskrachten in ten hoogste de helft van alle EU-lidstaten is ingevoerd. Het aantal landen met verplichte training verschilt echter per beroepsgroep.

- In iets meer dan een derde van alle EU-lidstaten is een verplichte training ingevoerd voor beroepskrachten en personeel werkzaam binnen de kinderbescherming.^{clxxxviii}
- In ten minste de helft van de EU-lidstaten wordt (verplichte) training aangeboden voor bij de strafrechtprocedure betrokken beroepskrachten die voor en met kinderen werken.^{clxxxix}
- In meer dan de helft van de EU-lidstaten kunnen beroepskrachten die voor en met kinderen werken en betrokken zijn bij civielrechtelijke en bestuursrechtelijke procedures inzake plaatsing in de zorg op enig moment in hun loopbaan gebruikmaken van training.^{cxc}

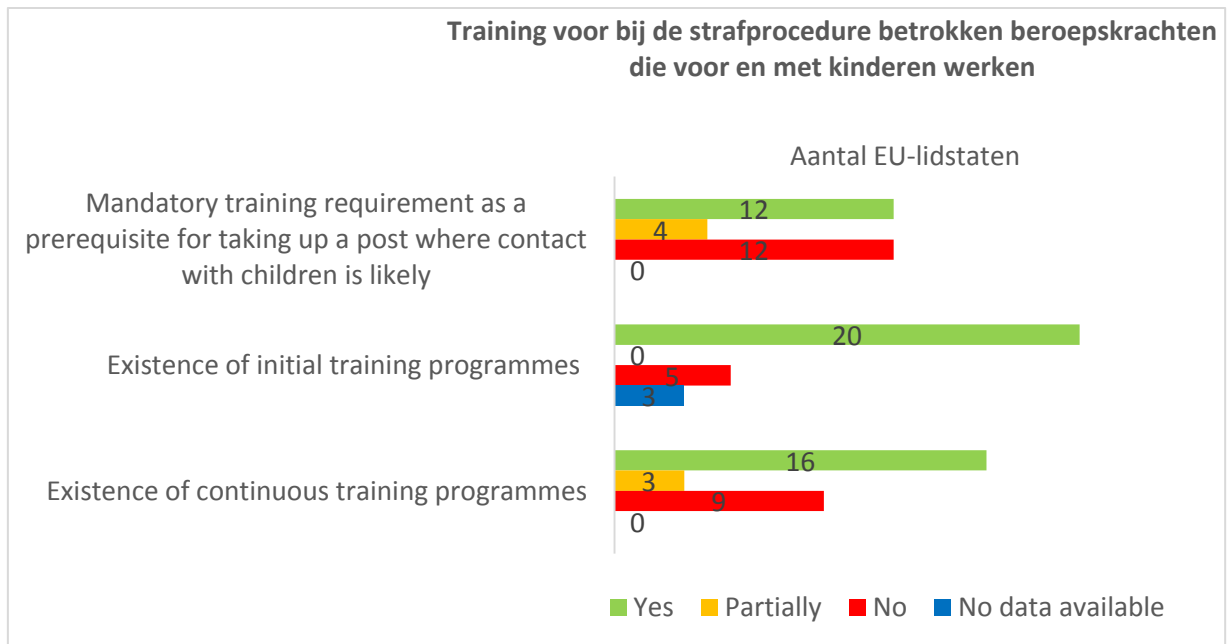
Kijken we naar de verschillende groepen beroepskrachten dan blijkt uit de beschikbare gegevens over *beroepskrachten en personeel binnen de kinderbescherming* dat net iets meer dan een derde van alle EU-lidstaten eisen stelt aan hun training.^{cxc} Meer in het bijzonder:

- 5 EU-lidstaten hebben certificeringsprocedures voor maatschappelijk werkers met trainingsvereisten. In deze landen moeten gecertificeerde maatschappelijk werkers een verplicht aantal trainingsuren voltooien binnen een bepaalde periode die varieert van een tot drie jaar.
- 5 EU-lidstaten hebben geen certificerings- of accreditatieprocedures voor maatschappelijk werkers, maar stellen wel trainingsvereisten aan specifiek personeel dat in de kinderbescherming werkt. Deze vereisten zijn gekoppeld aan specifieke functies zoals kinderverzorgers, medewerkers van de kinderbescherming, gezinsverzorgers, voogden en sociaal medewerkers.^{cxcii}

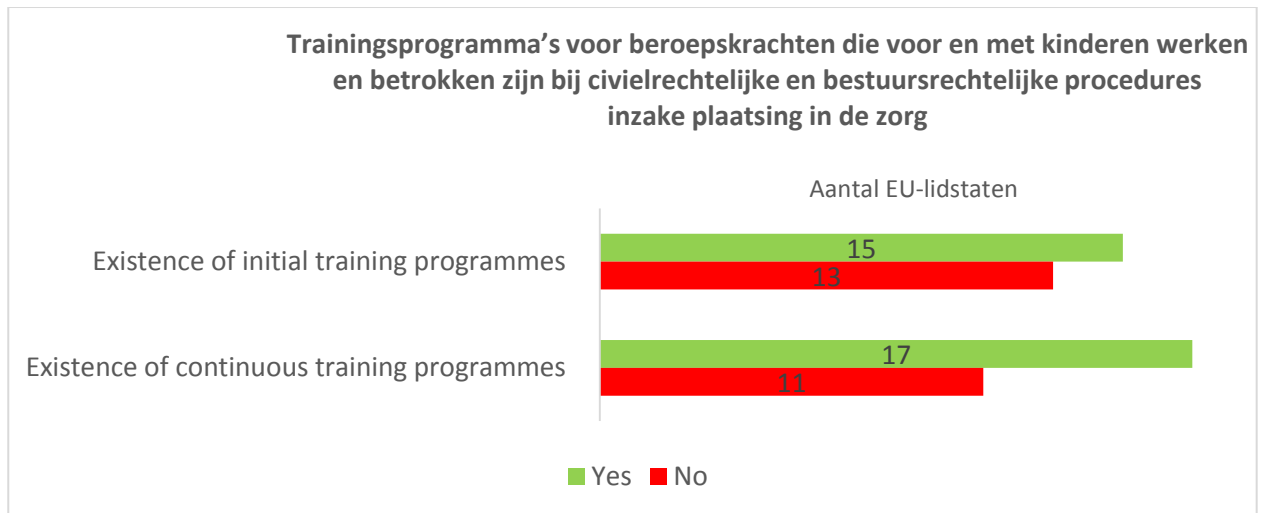
Daarentegen:

- gelden er in 5 EU-lidstaten geen vereisten voor certificering, accreditatie of training.
- gelden er in 9 EU-staten geen vereisten voor training, maar is er wel een vorm van accreditatieprocedure.^{cxiii}
- kunnen bij de strafrechtprocedure betrokken beroepskrachten die voor en met kinderen werken (rechters, politieagenten, het openbaar ministerie en/of advocaten) in ten minste de helft van alle EU-lidstaten op enig moment in hun loopbaan een (verplicht) training volgen.

Meer in het bijzonder:

- In meer dan de helft van de EU-lidstaten (16 in totaal) is het volgen van training verplicht voor alle beroepskrachten die werkzaam zijn in het strafrecht en een functie willen aanvaarden waarbij zij naar alle waarschijnlijkheid in contact komen met kinderen. In het merendeel van deze landen (12 in totaal) is deze training verplicht.
- Deze beroepskrachten kunnen in circa twee derde van de lidstaten (20 respectievelijk 19) zowel een basisopleiding als permanente bijscholing volgen. In de meeste landen is ook deze training verplicht.^{cxciv}

In meer dan de helft van de EU-lidstaten kunnen beroepskrachten die voor en met kinderen werken en betrokken zijn bij civielrechtelijke en bestuursrechtelijke procedures inzake plaatsing in de zorg op enig moment in hun loopbaan gebruikmaken van (verplichte) training. Permanente bijscholing is bij deze groep beroepskrachten veel gebruikelijker dan een basisopleiding.^{cxcv}

Juridische aspecten

De internationale normen zijn helder wat betreft de noodzaak (specifieke groepen) beroepskrachten te trainen, onder meer in het signaleren van geweld.

Volgens het Comité van Ministers van de Raad van Europa moet aan twee essentiële voorwaarden worden voldaan om het melden van geweld door zowel kinderen als volwassenen te bevorderen: scholing in de rechten van het kind en kennis van de autoriteiten waar geweld gemeld kan worden.^{cxcvi} Daarnaast zegt het VN-Comité inzake de rechten van het kind: “Eenieder die in contact komt met kinderen moet zich bewust zijn van de risicofactoren en indicatoren van alle vormen van geweld, moet begeleiding krijgen bij het interpreteren van deze indicatoren en beschikken over de nodige kennis, bereidheid en mogelijkheden om passende actie te ondernemen”.^{cxcvii} En verder: “Alle staten die partij zijn dienen te waarborgen dat alle personen die in de context van hun werk verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van, beschermen tegen en reageren op geweld en binnen het justitiële apparaat rekening houden met de behoeften van kinderen en hun rechten eerbiedigen”.^{cxcviii cxcix}

Wat betreft specifieke doelgroepen geldt het volgende:

- Staten moeten wetgevende of andere maatregelen nemen die nodig zijn om onder personen die regelmatig met kinderen in aanraking komen in de sectoren onderwijs,

gezondheidszorg, sociale bescherming, justitie en rechtshandhaving en bij sport, cultuur en recreatie, het bewustzijn te bevorderen omtrent de bescherming en rechten van kinderen. Staten moeten daarnaast de wetgevende of andere maatregelen nemen die nodig zijn om te waarborgen dat deze personen voldoende kennis bezitten op het gebied van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen, de middelen om dit vast te stellen en de mogelijkheid hun vermoedens te melden.^{cc cci}

- Staten zijn tevens verplicht te waarborgen dat alle bij de strafprocedure betrokken functionarissen van wie het waarschijnlijk is dat zij persoonlijk in contact komen met slachtoffers, een passende basistraining en bijscholing kunnen volgen op een niveau dat past bij hun contact met slachtoffers, zodat ze slachtoffers en hun behoeften kunnen herkennen, en respectvol, tactvol, professioneel en zonder te discrimineren met hen kunnen omgaan.^{ccii} De lidstaten moeten zorgen voor een dergelijke training en bijscholing voor politiediensten en gerechtelijk personeel. De training moet tevens worden aangemoedigd voor advocaten, het openbaar ministerie en rechters en voor praktijkbeoefenaren die slachtofferhulp en andere voorzieningen aanbieden. Deze verplichting moet ook een training omvatten over de specifieke hulporganisaties waarnaar slachtoffers moeten worden doorverwezen, dan wel een gespecialiseerde training wanneer de betrokkenen beroepshalve veel te maken hebben met slachtoffers met bijzondere behoeften, alsmede een specifieke psychologische opleiding, voor zover van toepassing. Indien nodig moet deze opleiding genderspecifiek zijn.^{cciii}
- De staten die partij zijn dienen tevens passende trainingen te bieden of te intensiveren voor de beroepskrachten die te maken hebben met slachtoffers of plegers van alle daden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, over het voorkomen en opsporen van dit soort geweld, over de gelijkheid van vrouwen en mannen, de behoeften en rechten van slachtoffers alsmede over hoe te voorkomen dat slachtoffers daders worden.^{cciv}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld. Het trainen van beroepskrachten draagt aanzienlijk bij aan betere signalering en melding van kindermishandeling en het is mogelijk grote aantallen beroepskrachten te trainen op dit gebied. Daarnaast zijn de internationale normen helder wat betreft de noodzaak (specifieke groepen) beroepskrachten te trainen, onder meer in het signaleren van geweld. Er is echter geen informatie gevonden over of en hoeveel beroepskrachten daadwerkelijk worden getraind in het signaleren van kindermishandeling en de desbetreffende procedures voor signalering en melding in de EU-lidstaten. De Nederlandse praktijk wijst uit dat het met behulp van informatietechnologie mogelijk is in korte tijd grote aantallen beroepskrachten effectief te trainen in het signaleren en melden van kindermishandeling.

Over het algemeen is in ten hoogste de helft van de EU-lidstaten training van beroepskrachten verplicht. Het aantal landen waar training verplicht is verschilt echter per beroepsgroep. We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor verplichte training: Train alle beroepskrachten die met kinderen werken in het signaleren van kindermishandeling en zorg ervoor dat ze handelen conform de procedure voor signalering en melding in hun land. De daarmee samenhangende doelstelling luidt: Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen erop vertrouwen dat ten minste 75% van de beroepskrachten die met hen werken in de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg, met inbegrip van de spoedeisende hulp, over de kennis en vaardigheden beschikken om kindermishandeling te signaleren en conform de meldingsvoorschriften van hun land te handelen.

Aanbevelingen voor probleem 3

Probleem 3:

Voor te veel kinderen is het geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt gemeld of bewezen.

Oplossingen die in de praktijk werken:

- Aangezien beschermingsbevelen het risico van geweld beperken, kunnen ze bijdragen aan het onmiddellijk in veiligheid brengen van het kind.
- Een dergelijk bevel moet altijd vergezeld gaan van de nodige vervolghulpverlening, met name bij kinderen.
- Voor de veiligheid van kinderen op de lange termijn wordt een veiligheidsplan voor kinderen - dat regelmatig wordt getoetst - gezien als een veelbelovende interventie. In een dergelijk plan worden onder andere regelingen getroffen voor het herstellen van de veiligheid.

De huidige status in de EU:

- Algemeen gesteld worden in meer dan drie kwart van de EU-lidstaten de meeste buitengerechtelijke en gerechtelijke maatregelen geïmplementeerd om de onmiddellijke veiligheid van het kind te bewerkstelligen. Zoals de naam al doet vermoeden worden buitengerechtelijke maatregelen anders dan gerechtelijke maatregelen niet opgelegd door een rechter.
- De kindvriendelijke buitengerechtelijke maatregel om de pleger van het geweld door de politie te laten verwijderen is in de EU minder gebruikelijk en dat geldt ook voor door de rechter bevolen beschermende maatregelen tijdens de tenuitvoerlegging.
- Er zijn geen gegevens gevonden over het aantal EU-lidstaten waarin maatregelen om de onmiddellijke veiligheid van het kind te bewerkstelligen gecombineerd worden met vervolgondersteuning voor kinderen of waarin een regelmatig getoetst veiligheidsplan voor kinderen wordt gehanteerd.
- Veel gerechtelijke en buitengerechtelijke maatregelen voor de veiligheid van kinderen op de lange termijn zijn in de EU-lidstaten niet op brede schaal voorhanden.
- Er zijn geen internationale vergelijkende gegevens gevonden over de mate waarin de beschikbare maatregelen voor de onmiddellijke veiligheid van het kind en de veiligheid op de lange termijn daadwerkelijk voorkomen dat kinderen opnieuw het slachtoffer worden van mishandeling.

Juridische aspecten:

- In diverse internationale normen worden EU-lidstaten opgeroepen maatregelen te nemen om de onmiddellijke veiligheid van het kind te bewerkstelligen. Hieronder vallen zowel verwijderden van de dader als het weghalen van het slachtoffer.
- In veel van de internationale normen wordt ook gepleit voor de implementatie van steunmaatregelen voor de slachtoffers en de noodzaak te voorkomen dat zij opnieuw slachtoffer worden.
- De noodzaak ook de plegers van geweld te steunen komt in diverse internationale normen aan bod.
- In zijn algemene opmerking nr. 13 is het VN-Comité inzake de rechten van het kind zeer helder over de noodzaak de geïmplementeerde maatregelen te toetsen en lijkt het een groot voorstander te zijn van regelmatige toetsing van veiligheidsplannen voor kinderen.

Aanbevelingen:

7 Breng kinderen onmiddellijk in veiligheid:

Zorg ervoor dat het door de politie opgelegde huisverbod voor de pleger van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gehandhaafd en dat de kinderen de noodzakelijke vervolghulpverlening krijgen.

8 Veiligheid voor kinderen op de lange termijn:

Implementeer op kinderen gerichte veiligheidsplannen en toets deze regelmatig. Ondersteun ook de ouders.

Beoogd doel:

VII In alle EU-lidstaten geldt voor ten minste 70% van alle kinderen over wie een gegronde melding over kindermishandeling wordt gedaan dat zij niet opnieuw slachtoffer worden.

Aanbeveling 7:

Breng kinderen onmiddellijk in veiligheid: Zorg ervoor dat het door de politie opgelegde huisverbod voor de pleger van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gehandhaafd en dat de kinderen de noodzakelijke vervolghulpverlening krijgen.

Wat werkt

Voor te veel kinderen is het geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt gemeld of bewezen. Kort gezegd: Beschermingsbevelen verlagen de kans op geweld en dragen bij aan de onmiddellijke veiligheid van het kind.

Om te voorkomen dat geweld chronisch wordt moeten verschillende maatregelen worden genomen. Het invoeren van een meldplicht is slechts een deel van de oplossing.^{ccv ccvi} Dit vereist de implementatie van andere maatregelen,^{ccvii ccviii} waaronder maatregelen gericht op het voorkomen van herhaling. Het belangrijkste is dat eerst maatregelen worden getroffen die de onmiddellijke veiligheid van het kind bewerkstelligen, zoals het opleggen van een beschermingsbevel. Met deze vaak toegepaste rechterlijke tussenkomst wordt beoogd het risico te beperken dat degene die gezien wordt als een bedreiging voor een ander opnieuw in de fout gaat. Aangezien er een verband is tussen deze bevelen en het terugdringen van het risico op geweld jegens het slachtoffer, kunnen ze bijdragen aan de onmiddellijke veiligheid van het kind. Er zijn echter een aantal factoren die in overweging genomen moeten worden alvorens

het beschermingsbevel wordt geïmplementeerd, zoals de ernst en de kans op escalatie van het geweld.^{ccix}

Goede praktijken

In Oostenrijk mag de politie ingevolge de Wet bescherming tegen geweld een persoon die een bedreiging vormt een huisverbod opleggen en hem/haar verwijderen uit het huis van de bedreigde persoon mocht hij/zij dit niet vrijwillig doen. Het beginsel luidt “wie slaat gaat”, zodat de bedreigde persoon in zijn vertrouwde omgeving kan blijven wonen. Betreft het geweld een kind jonger dan 14 jaar, dan kan het huisverbod ook het kinderdagverblijf, de school of een centrum voor buitenschoolse opvang omvatten. De dader moet ten minste 50 meter verwijderd blijven van het desbetreffende gebouw en de politie stelt de instelling op de hoogte.

Indien langer bescherming nodig is, kan hij/zij de rechter vragen een tijdelijk huisverbod op te leggen. Afhankelijk van het geweld of de bedreigende situatie, kan het slachtoffer de rechter vragen de persoon die een bedreiging vormt:

- gedurende een vastgesteld tijdvak te verbieden het huis en de onmiddellijke omgeving daarvan te betreden;
- gedurende een vastgesteld tijdvak te verbieden contact op te nemen met de bedreigde persoon of zich op bepaalde plaatsen op te houden (bijvoorbeeld een kinderdagverblijf of school);
- te gelasten zich te onthouden van elke schending van de privacy van de bedreigde persoon.

Kinderen worden ook wettelijk beschermd, ongeacht of zij zelf het slachtoffer zijn van geweld of getuige waren van geweld tegen hun moeder. In dergelijke gevallen kan de moeder als wettelijk vertegenwoordiger om een tijdelijk huisverbod vragen. Ook het bureau voor jeugdzorg mag een tijdelijk huisverbod aanvragen om de kinderen te beschermen en te waarborgen dat ze thuis kunnen blijven wonen.^{ccx ccxi ccxii}

De Oostenrijkse aanpak waarbij de politie een huisverbod kan opleggen heeft model gestaan in ten minste 18 Europese landen.^{ccxiii} Ook in Nederland heeft men voor een soortgelijke aanpak gekozen. Op 1 januari 2009 werd hier de Wet tijdelijk huisverbod van kracht. Deze wet geeft burgemeesters de mogelijkheid een huisverbod van tien dagen op te leggen (dat tot 28 dagen kan worden verlengd) aan een (potentiële) pleger van huiselijk geweld en indien kinderen worden mishandeld (of het vermoeden daarvan bestaat).^{ccxiv ccxv} Het huisverbod houdt in dat de (potentiële) pleger van geweld zijn/haar woning niet meer in mag en ook geen contact mag opnemen met de partner en/of kinderen. Tijdens het huisverbod krijgen alle betrokkenen (de uithuisgeplaatste, de achterblijvende persoon en de kinderen) diverse vormen van hulp en interventie aangeboden.^{ccxvi} Bij (een vermoeden van) kindermishandeling neemt de politie eerst contact op met een van de advies- en meldpunten huiselijk geweld en kindermishandeling. Het meldpunt neemt ook contact op met de persoon die een tijdelijk huisverbod opgelegd heeft gekregen en met het gezin om hulp aan te bieden.^{ccxvii}

De Nederlandse Wet tijdelijk huisverbod blijkt een positieve impact op kinderen te hebben. Maar het is ook duidelijk dat een beschermingsbevel vergezeld moet gaan van de nodige vervolgondersteuning, met name voor kinderen.

- Slechts in twee derde van de gevallen waarbij kinderen betrokken waren kon worden vastgesteld dat de kinderen daadwerkelijk hulp hadden gekregen.^{ccxviii}

- In vrijwel alle gevallen werd het hulpaanbod door de ouders aanvaard.^{ccxix}
- Het ontbreekt vaak aan adequate ondersteuning, met name voor kinderen.^{ccxx}
- Onderzoek duidt op een verband tussen het huisverbod en het minder huiselijk vóórkomen van nieuw huiselijk geweld.^{ccxxi}
- Huisverboden worden meestal opgelegd wanneer er kinderen bij betrokken zijn en bij kindermishandeling. Bij 70% van de huisverboden zijn er kinderen in het spel en bij 53% is er sprake van kindermishandeling.^{ccxxii}
- Vanwege de gebruikte (juridische) definitie is het niet in alle situaties van kindermishandeling mogelijk een huisverbod op te leggen.^{ccxxiii}
- Uit de onderstaande tabel blijkt dat niet alle betrokkenen bij het huisverbod - met name kinderen - vervolgondersteuning aangeboden krijgen, het aanbod aanvaarden, met het programma beginnen en het naar behoren afronden:

Betrokkenen	Aanbod ontvange n	Aanbod aanva ard	Begonnen met vervolgondersteu ning	Programma naar behoren afgerond
Uithuisgeplaatsten (n=105)	90 (86%)	67 (64%)	60 (57%)	38 (36%)
Achterblijvers (n=129)	104 (81%)	89 (67%)	81 (63%)	58 (45%)
Kinderen (n=168)	115 (68%)	78 (46%)	74 (44%)	n.b.

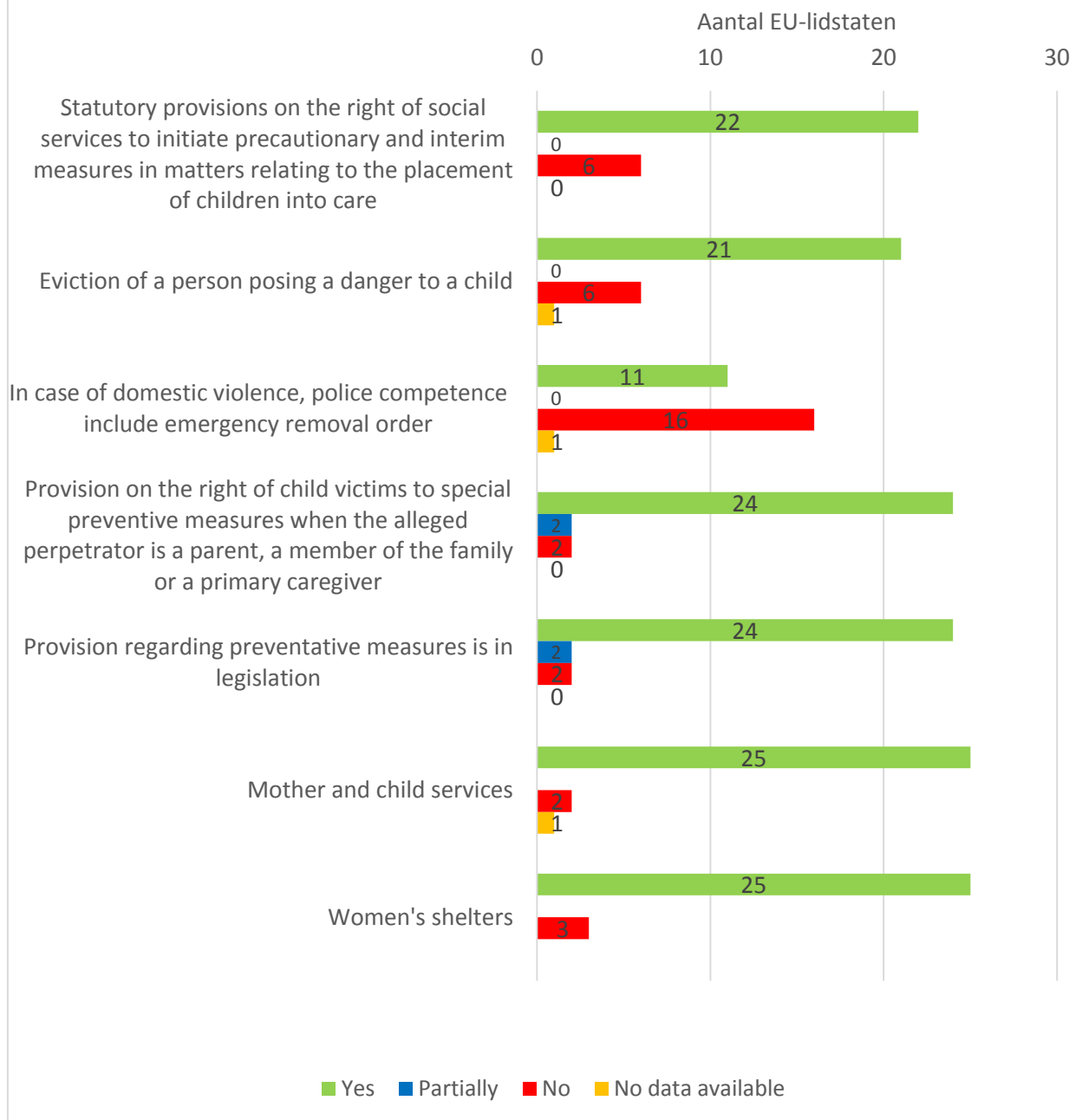
Focussen we op de hulp aan kinderen, dan blijkt uit onderzoek dat zij:

- hulp krijgen binnen de context van het hele gezin in de vorm van gezinsbegeleiding/opvoedondersteuning;
- vaak worden “meegenomen” in het traject voor de ouders;
- vaak diverse vormen van hulp krijgen, specifiek voor kinderen die slachtoffer of getuige van huiselijk geweld zijn.^{ccxxiv}

De huidige status in de EU

Wat betreft de diverse buitengerechtelijke maatregelen ten behoeve van de onmiddellijke veiligheid van het kind blijkt dat de kindvriendelijkste maatregel - huisverbod voor de pleger van het geweld - het minst vaak wordt geïmplementeerd in de EU.

Buitengerechtelijke maatregelen ten behoeve van de onmiddellijke veiligheid voor het kind

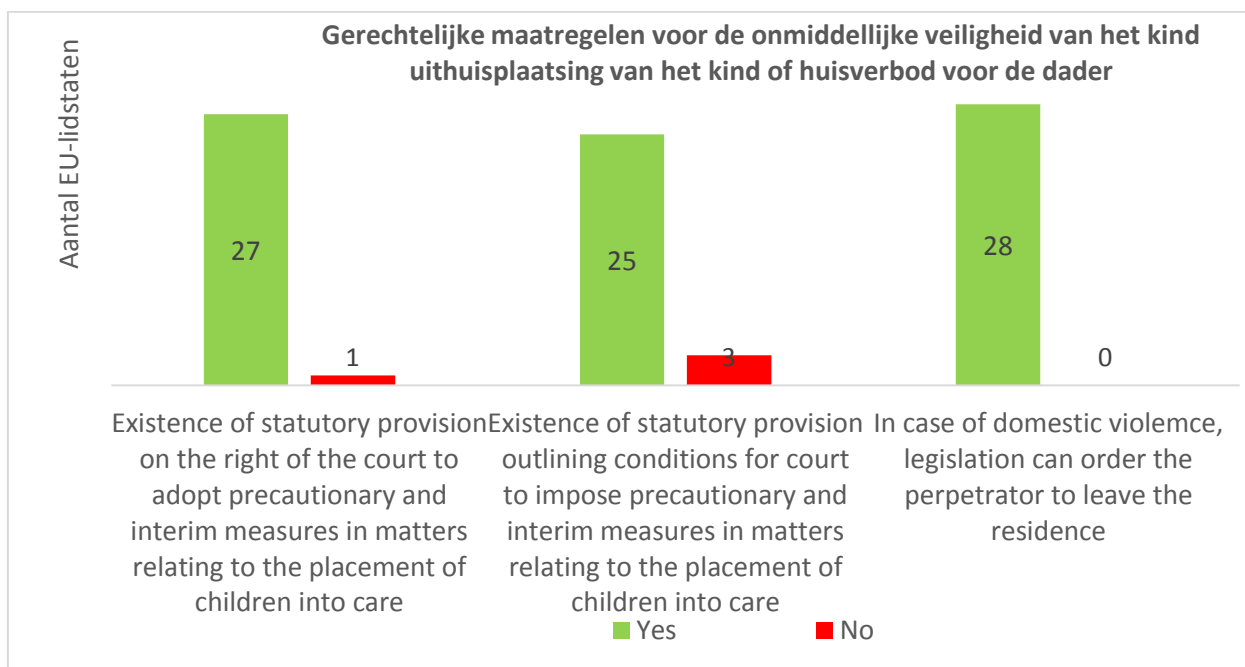
Buitengerechtelijke maatregelen worden niet door een rechter opgelegd. Van alle mogelijke buitengerechtelijke maatregelen voor de onmiddellijke veiligheid van het kind, is een onmiddellijk huisverbod door de politie bij huiselijk geweld of een huisverbod voor een persoon die een bedreiging vormt voor een kind^{ccxxv ccxxvi} beschikbaar in slechts twee van alle EU-lidstaten.

Andere maatregelen worden in de Europese Unie vaker ingezet, zoals:

- diverse maatregelen voor uithuisplaatsing van het kind zelf, zoals preventieve en tussentijdse maatregelen door de sociale diensten;^{ccxxvii ccxxviii ccxxix}
- tijdelijke opvang of crisisopvang voor kinderen die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld, zoals moeder-kind-zorg of blijf-van mijn-lijfhuizen.^{ccxxx ccxxxi}

Er zijn geen internationale vergelijkende gegevens gevonden over de mate waarin met deze buitengerechtelijke maatregelen voor de onmiddellijke veiligheid van het kind daadwerkelijk voorkomen wordt dat kinderen opnieuw het slachtoffer worden van mishandeling. Dit geldt ook voor de gerechtelijke maatregelen - maatregelen die door een rechter worden opgelegd.

Wat betreft de gerechtelijke maatregelen voor de onmiddellijke veiligheid van het kind kan de rechter in alle EU-landen besluiten tot een huisverbod voor de pleger van het geweld.^{ccxxxii ccxxxiii}
^{ccxxxiv} Door de rechter vastgestelde en opgelegde preventieve en tussentijdse maatregelen in zaken die samenhangen met de uithuisplaatsing van kinderen in de jeugdzorg komen iets minder vaak voor.^{ccxxxv ccxxxvi} Hieronder vallen maatregelen als het weghalen van het kind bij de ouders om te voorkomen dat het kind iets overkomt.

In gevallen waarin de veiligheid van het kind in het geding is, kan de wet tevens voorzien in het opleggen van een beschermende maatregel door de rechter tijdens de gerechtelijke procedure of de tenuitvoerlegging. Dit kan ook na een klacht van een kind, een ander familielid of iemand uit de gemeenschap waarbij vermoedens van misbruik of verwaarlozing in het gezin worden gemeld. Tijdens beide procedures kan de rechter bijvoorbeeld een contactverbod, huisverbod, alimentatie of tijdelijke ondertoezichtstelling, zoals pleegzorg of voogdij, opleggen.

De praktijk in de EU-lidstaten laat zien dat rechters beschermende maatregelen op het gebied van plaatsing in de jeugdzorg vaker tijdens de gerechtelijke procedure opleggen dan tijdens de tenuitvoerlegging. Dat is ook het geval in situaties na klachten over kindermishandeling. Beschermende maatregelen kunnen in 25 EU-lidstaten tijdens gerechtelijke procedures worden opgelegd en in ten minste 17 landen ook tijdens de tenuitvoerlegging.^{ccxxvii ccxxviii}

Er werden geen gegevens gevonden over het aantal EU-lidstaten waarin maatregelen om de onmiddellijke veiligheid van het kind te bewerkstelligen gecombineerd worden met vervolgondersteuning voor kinderen.

Juridische aspecten

In diverse internationale normen worden EU-lidstaten opgeroepen maatregelen te nemen om de onmiddellijke veiligheid van het kind te bewerkstelligen. Hieronder vallen niet alleen het huisverbod voor de pleger van het geweld maar ook het weghalen van het slachtoffer. Daarnaast wordt in veel van deze documenten ook gepleit voor de implementatie van steunmaatregelen voor de slachtoffers en de noodzaak te voorkomen dat zij opnieuw slachtoffer worden.

Zo moeten bijvoorbeeld volgens de zogeheten Slachtofferrichtlijn alle EU-lidstaten reeds maatregelen paraat hebben (of die op korte termijn bewerkstelligen) om de veiligheid en de waardigheid van het slachtoffer en zijn gezinsleden te beschermen tegen secundaire en herhaalde victimisatie, tegen intimidatie en vergelding, bijvoorbeeld via tussentijdse voorlopige maatregelen, beschermingsbevelen of gebieds- of contactverboden.^{ccxxxix}

Volgens het VN-Comité inzake de rechten van het kind is “behandeling” een van de vele diensten die nodig zijn om “het fysieke en geestelijke herstel en de sociale re-integratie te bevorderen” van kinderen die met geweld te maken hebben gehad en moet deze plaatsvinden “in een omgeving waarin de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind worden bevorderd” (art. 39). In dit verband moet aandacht besteed worden aan: a. het vragen naar en voldoende rekening houden met de opvattingen van het kind; b. de veiligheid van het kind; c. de mogelijke noodzaak hem of haar onmiddellijk een veilig onderdak te bieden; en d. de voorspelbare impact van mogelijke interventies op het welzijn, de gezondheid en ontwikkeling van het kind op de lange termijn. Medische, geestelijke, sociale en juridische diensten en ondersteuning kunnen nodig zijn voor kinderen wanneer misbruik wordt vastgesteld, evenals follow-updiensten op de langere termijn.^{ccxi}

Voor de partijen bij het Verdrag van Lanzarote geldt dat wanneer de ouders of verzorgers betrokken zijn bij seksuele uitbuiting of seksueel misbruik van een kind, de ingezette interventie maatregelen, onder andere het volgende moeten omvatten:

- de mogelijkheid de verdachten te verwijderen;
- de mogelijkheid het slachtoffer uit zijn gezinssituatie te verwijderen. De voorwaarden voor en duur ervan worden vastgesteld in overeenstemming met de belangen van het kind.^{ccxli}

Tot slot worden de volgende soorten maatregelen genoemd in het Verdrag van Istanbul:

- Bevelen aan de pleger van huiselijk geweld de woning van het slachtoffer onverwijld te verlaten en de pleger te verbieden deze woning te betreden of contact op te nemen met het slachtoffer of de persoon die gevaar loopt.^{ccxlii}
- Passende gebieds- of contactverboden of beschermingsbevelen.^{ccxlili}
- Wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om te waarborgen dat bij de vaststelling van de voogdij en omgangsregeling voor de kinderen rekening wordt gehouden met gevallen van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.^{ccxliv}

- Wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om te waarborgen dat de uitvoering van een omgangsregeling of de voogdij niet ten koste gaat van de rechten en de veiligheid van het slachtoffer of de kinderen.^{ccxlv}
- Andere maatregelen ter zake van daders zoals controle van of toezicht op veroordeelden en ontzetting uit de ouderlijke macht, indien de belangen van het kind en de veiligheid van het slachtoffer, niet op andere wijze gewaarborgd kunnen worden.^{ccxlv}
- Beoordeling door alle betrokken autoriteiten van de kans op dodelijke slachtoffers, de ernst van de situatie en de kans op herhaling van het geweld teneinde de risico's te beheersen en gecoördineerd te zorgen voor veiligheid en ondersteuning.^{ccxlvii}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

Voor te veel kinderen is het geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt het gemeld of bewezen. Hoewel beschermingsbevelen samenhangen met het terugdringen van het risico op geweld, worden ze niet altijd aangevuld door de noodzakelijke vervolgondersteuning, met name niet bij kinderen. Internationale normen vragen om beide soorten maatregelen. Hieronder vallen maatregelen om de onmiddellijke veiligheid van het kind te bewerkstelligen, zoals het uit de woning verwijderen van de pleger van het geweld, maar ook het weghalen van het slachtoffer en andere vormen van hulp aan slachtoffers. In de EU is het verwijderen van de pleger van het geweld in de praktijk de minst vaak toegepaste buitengerechtelijke (niet door de rechter opgelegde) maatregel. Er werden geen gegevens gevonden over het aantal EU-lidstaten waarin maatregelen om de onmiddellijke veiligheid van

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor de onmiddellijke veiligheid van het kind: Breng kinderen onmiddellijk in veiligheid: Zorg ervoor dat het door de politie opgelegde huisverbod voor de pleger van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gehandhaafd en dat de kinderen de noodzakelijke vervolghulpverlening krijgen. De daarmee samenhangende doelstelling - mede in samenhang met de volgende aanbeveling - luidt: In alle EU-lidstaten geldt voor ten minste 70% van alle kinderen over wie een gegronde melding over kindermishandeling wordt gedaan dat zij niet opnieuw slachtoffer worden.

het kind te bewerkstelligen gecombineerd worden met vervolgondersteuning voor kinderen.

Aanbeveling 8:

Veiligheid voor kinderen op de lange termijn: Implementeer op kinderen gerichte veiligheidsplannen en toets deze regelmatig. Ondersteun ook de ouders.

Wat werkt

Voor te veel kinderen is het geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt het gemeld of bewezen. Kort gezegd is het opstellen van een veiligheidsplan voor het kind, dat regelmatig wordt getoetst, veelbelovend voor het bewerkstelligen van de veiligheid van het kind op de lange termijn. De implementatie van de Signs of Safety-methode, waarbij met een dergelijk plan wordt gewerkt, wordt gekoppeld aan een lager aantal hermeldingen wegens kindermishandeling.

Na het bewerkstelligen van de onmiddellijke veiligheid van het kind moet het plannen van de veiligheid op de lange termijn altijd op de agenda worden gezet. Er zijn een aantal specifieke interventies die effectief blijken bij het veranderen van het gewelddadige gedrag van de ouders:

- groepstraining opvoedvaardigheden;
- cognitieve gedragstherapie bij stress bij ouders of agressieregulatie;
- individuele ouder-kindbehandeling in de vorm van Parent-Child Interaction Therapy.^{ccxlviii}

Laatstgenoemde interventie heeft weliswaar positieve effecten op het voorkomen van herhaling van fysieke mishandeling van het kind, maar bij geen enkele interventie is gebleken dat ook herhaalde verwaarlozing wordt voorkomen.^{ccxlix} Er zijn echter diverse veelbelovende diensten en interventies waarmee herhaling van de kindermishandeling tot een minimum wordt beperkt of voorkomen. Hieronder vallen interventies op diverse niveaus, niet alleen gericht op de verzorger maar ook op het kind en het gezin. Veelbelovende methodes - hoofdzakelijk gericht op de ouders - omvatten:

- Early Intervention^{cccl}
- vrijwillige diensten bij niet-bewezen gevallen^{cccli}
- behandeling van middelenmisbruik^{ccclii}
- therapeutische interventie bij de ouders^{cccliii}
- kortdurend intensief hulpaanbod om het gezin bij elkaar te houden, volgens het zogeheten Homebuilders® model^{cccliv}
- zorgvuldige, grondige en langdurige implementatie van het Signs of Safety-model.^{ccclv}

Onderdeel van het Signs of Safety-model is een veiligheidsplan voor kinderen dat regelmatig wordt getoetst. Dit model voor hulpverleners in de jeugdzorg en kinderbescherming is al gedeeltelijk geïmplementeerd in diverse Europese landen zoals Denemarken, Finland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.^{ccclvi} Zorgvuldige, grondige en langdurige implementatie van dit model leidt tot een lager aantal doorverwijzingen wegens kindermishandeling.^{ccclvii}

Op basis van dit model en empirisch onderbouwde praktijken voor het werken met gezinnen waar het risico van mishandeling en verwaarlozing bestaat, kunnen er een aantal handreikingen worden gegeven voor beroepskrachten om samen met hun cliënten een veiligheidsplan te ontwikkelen en implementeren:

- Voorop staan de fundamentele eerste levensbehoeften en veiligheid van het gezin: fysieke veiligheid, voedsel, onderdak en kleding. Dit heeft voorrang boven alle andere ingrepen, zoals opvoedkundige strategieën.
- Het hele gezin moet betrokken worden.
- In heldere bewoordingen moet uitgelegd worden welke zorgen er zijn over de veiligheid.
- Gezocht moet worden naar de sterke punten en mogelijkheden en middelen van het gezin te ontdekken en te gebruiken.
- Veiligheidsdoelen: beschreven moet worden welke specifieke actie ouders moeten ondernemen om de veiligheid van het gezin te waarborgen en hoe ze zich daarbij moeten gedragen.
- Uitgelegd moet worden hoe het gezin moet optreden bij eventuele crises.

Beroepskrachten worden tevens aangemoedigd de veiligheidsplannen regelmatig te toetsen.^{ccclviii}

Goede praktijken

In Nederland moet het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (Veilig Thuis) een veiligheidsplan opstellen bij meldingen van kindermishandeling die relevant worden geacht.

In het Nederlandse veiligheidsplan moet ten minste het volgende worden vastgelegd:

- Concrete aanwijzingen voor eerdere onveilige situaties
- Mogelijke gevolgen van aanhoudende of escalerende onveiligheid
- De minimumeisen die het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling stelt aan herstel van de veiligheid
- Regels voor het omgaan met triggers en stressfactoren
- Afspraken over het herstel van de veiligheid
- Consequenties van het niet nakomen van gemaakte afspraken
- De persoon die toezicht houdt op de gemaakte afspraken
- Afspraken over tussentijdse evaluatie, bijstelling van het veiligheidsplan en de ^{cclix} eindevaluatie ervan.

Er zijn nog geen evaluatiegegevens van deze veiligheidsplannen bekend aangezien de advies- en meldpunten huiselijk geweld en kindermishandeling pas sinds 1 januari 2015 operationeel zijn. Voordien waren er twee verschillende meldpunten in Nederland: een voor huiselijk geweld en een voor kindermishandeling. Deze centra werkten niet met veiligheidsplannen.

De huidige status in de EU

In de EU zijn gerechtelijke maatregelen gericht op ouders veel gebruikelijker dan buitengerechtelijke. Beide soorten maatregelen - hulp en ondersteuning, begeleiding en behandeling van daders - worden echter weinig toegepast.

Buitengerechtelijke hulp en ondersteuning aan ouders is niet altijd algemeen beschikbaar of voldoende gevarieerd. Zo vormt in 4 EU-lidstaten oudereducatie en -consultatie geen integrerend onderdeel van de kindbeschermingsdiensten. Daarnaast wordt er in 11 EU-lidstaten geen gezinstherapie aangeboden. Om preventief te kunnen opereren (om ten minste erger te voorkomen) moeten hulpdiensten aan 2 criteria voldoen:

1. ze moeten algemeen en tijdig beschikbaar zijn;
2. de diensten moeten gedifferentieerd genoeg zijn voor de heterogene doelgroep en alle vormen van kindermishandeling.

Uit de volgende tabellen blijkt dat van alle lidstaten waarvan gegevens beschikbaar zijn er 4 aan het eerste criterium voldoen en 12 aan het tweede: ^{cclix}

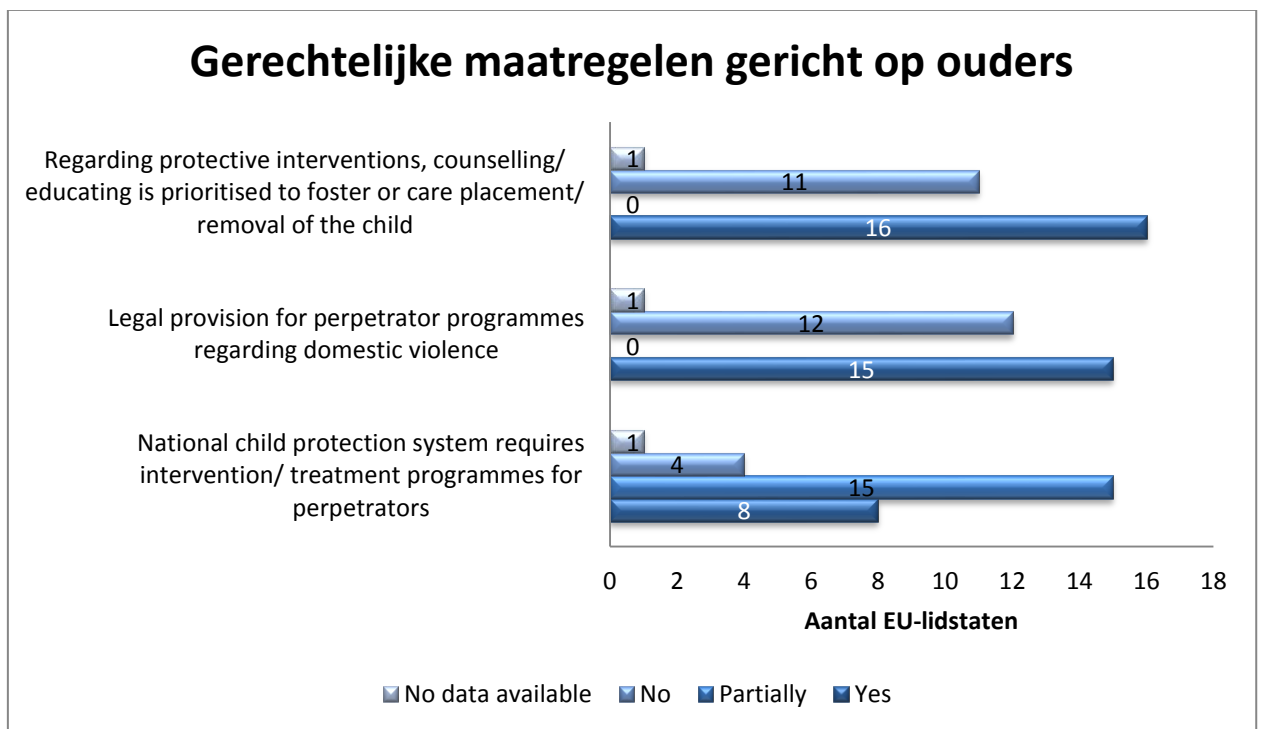
Buitengerechtelijke maatregelen voor ouders

		Algemeen beschikbaar		Voldoende	
		Ja	Nee	Ja	Nee
rijning beschikbaar	Ja	4 lidstaten	2 lidstaten	12 lidstaten	3 lidstaten
	rieverd aanb				

Nee	4 lidstaten	17 lidstaten
------------	-----------------------	------------------------

Nee	4 lidstaten	8 lidstaten
------------	-----------------------	-----------------------

Van de gerechtelijke maatregelen voor ouders zijn interventie-behandelingsprogramma's voor daders het gebruikelijkst, al worden ze niet altijd volledig geïmplementeerd.^{cclxi cclxii cclxiii}

We hebben geen internationale vergelijkende gegevens gevonden over de mate waarin deze programma's en de beschikbare maatregelen voor de veiligheid van het kind op de lange termijn daadwerkelijk voorkomen dat kinderen opnieuw het slachtoffer worden van mishandeling. Het is tevens onbekend in hoeveel EU-lidstaten gewerkt wordt met een veiligheidsplan voor kinderen dat regelmatig wordt getoetst. In een dergelijk plan worden afspraken vastgelegd over het herstel van de veiligheid.

Het opstellen van een zorgplan en periodieke toetsing van de opgelegde veiligheidsmaatregelen zijn echter wel vrij gebruikelijk in de EU-lidstaten. Meer in het bijzonder:

- In alle EU-lidstaten gelden bepalingen voor beoordeling van de individuele behoeften waarin de ontwikkeling van een zorgplan wordt vereist, maar deze bepalingen zijn niet altijd wettelijk bepaald.^{cclxiv}
- Wanneer kindbeschermingsmaatregelen worden genomen zonder instemming van de ouders, is in 85% van alle EU-lidstaten (24 in totaal) periodieke toetsing vereist, hetzij door de rechter, hetzij door instanties voor kindbescherming/maatschappelijk werk.^{cclxv cclxvi}

Juridische aspecten

De noodzaak de plegers van geweld ondersteuning te bieden komt in diverse internationale normen aan bod.

Volgens het Verdrag van Istanbul moeten alle partijen bij het verdrag programma's opzetten of ondersteunen die er bijvoorbeeld op gericht zijn:

1. plegers van huiselijk geweld niet-gewelddadig gedrag aan te leren in hun interpersoonlijke relaties om verder geweld te voorkomen en gewelddadige gedragspatronen te veranderen;
2. te voorkomen dat plegers, met name van zedenmisdrijven, opnieuw een strafbaar feit plegen.^{cclxvii}

EU-lidstaten kunnen ook andere maatregelen nemen voor daders zoals controle van of toezicht op veroordeelden en ontzetting uit de ouderlijke macht, indien de belangen en veiligheid van het kind niet op andere wijze gewaarborgd kunnen worden.^{cclxviii}

Volgens algemene opmerking nr. 13 van het VN-Comité inzake de rechten van het kind^{cclxix} is er behoefte aan diensten en behandeling voor de plegers van geweld.

In deze opmerking is het VN-Comité zeer helder over de noodzaak de geïmplementeerde maatregelen te toetsen. Een van de noodzakelijke beschermende maatregelen voor staten is doorverwijzing,^{cclxx} waaronder:

- doorverwijzing van het kind en het gezin naar diverse diensten;
- en follow-up en evaluatie van de interventie.

Uit paragraaf 53 van algemene opmerking nr. 13 over “follow-up” kunnen we opmaken dat het VN-Comité inzake de rechten van het kind sterk voorstander is van een veiligheidsplan voor kinderen dat regelmatig wordt getoetst. In het desbetreffende deel staat: Het Comité inzake de rechten van het kind meent dat het volgende altijd helder moet zijn: a. wie vanaf het moment van doorverwijzing tot en met de follow-up verantwoordelijk is voor het kind en het gezin; b. de doelstellingen van de gekozen maatregelen - die uitgebreid besproken moeten worden met het kind en andere betrokkenen; c. de details, deadlines en beoogde duur van interventies en d. de mechanismen en datums voor toetsing, monitoring en evaluatie van de uitgevoerde maatregelen. [...] ^{cclxxi}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

Voor te veel kinderen is het geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt gemeld of bewezen. Wat betreft de planning van de veiligheid van het kind op de lange termijn zijn er diverse veelbelovende diensten en interventies waarmee herhaling van kindermishandeling tot een minimum wordt beperkt of voorkomen. Hieronder vallen het opstellen van een veiligheidsplan voor kinderen dat regelmatig wordt getoetst en waarin afspraken worden vastgelegd over het herstel van de veiligheid. In de praktijk zijn in de EU gerechtelijke maatregelen voor ouders veel gebruikelijker dan buitengerechtelijke. Beide soorten maatregelen - hulp en ondersteuning, respectievelijk begeleiding en behandeling van daders - lijken evenwel dun gezaaid. Dit druist in tegen diverse internationale normen waarin benadrukt wordt dat het noodzakelijk is ook de plegers van geweld te ondersteunen. In lijn met de aanbevelingen van het VN-Comité inzake de rechten van het kind is periodieke toetsing van de opgelegde beschermende maatregelen daarentegen vrij gebruikelijk in de EU. Hoewel het Comité ook sterk voorstander is van veiligheidsplannen voor kinderen die regelmatig worden getoetst, weten we niet hoeveel EU-lidstaten met dergelijke plannen werken. Er zijn geen internationale vergelijkende gegevens gevonden over de mate waarin via de beschikbare maatregelen voor de planning van de veiligheid van kinderen op de lange termijn daadwerkelijk voorkomen wordt dat kinderen opnieuw het slachtoffer worden van mishandeling.

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor de planning van de veiligheid van kinderen op de lange termijn: Implementeer op kinderen gerichte veiligheidsplannen en toets deze regelmatig. Ondersteun ook de ouders.

De daarmee samenhangende doelstelling - mede in samenhang met de vorige aanbeveling - luidt: In alle EU-lidstaten wordt ten minste 70% van alle kinderen over wie een gegronde melding over kindermishandeling wordt gedaan niet opnieuw slachtoffer voor zij 18 worden.

Aanbevelingen voor probleem 4

Probleem 4:

Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen of aandoeningen en krijgen niet de noodzakelijke hulp.

Oplossingen die in de praktijk werken:

- Meldingen van mishandeling vereisen grondige beoordeling en screening op trauma's van de betrokken kinderen en zo nodig strafrechtelijk onderzoek.
- (Strafrechtelijk) onderzoek bij seksueel misbruikte kinderen moet volgens een multidisciplinaire aanpak en onder één dak worden uitgevoerd. Een gecoördineerde teamaanpak leidt tot goede resultaten en drukt de kosten voor de maatschappij.
- Er zijn diverse effectieve (onderdelen van) interventies voor de behandeling van posttraumatische stressstoornissen en de verschillende psychologische en gedragsstoornissen die het gevolg kunnen zijn van kindermishandeling.

De huidige status in de EU:

- Veel EU-lidstaten hebben bepalingen inzake de beoordeling van kinderen ingevoerd. De aard en implementatie van deze bepalingen verschillen echter.
- In de meeste EU-lidstaten is multidisciplinaire beoordeling van kinderen weliswaar vereist, maar een specifiek multidisciplinaire aanpak is in Europa minder gebruikelijk. Dat geldt ook voor het strafrechtelijk onderzoek.
- Er zijn geen internationale vergelijkende gegevens gevonden over het aantal kinderen dat profiteert van een multidisciplinaire aanpak, de resultaten ervan of het aantal EU-landen waarin screening op trauma's beschikbaar is voor mishandelde kinderen.
- Gerechtelijke maatregelen voor kinderen (door de rechter opgelegde hulp, interventie/behandelingsprogramma's en plaatsing in de zorg) worden in de EU-lidstaten vaker geïmplementeerd dan de meeste buitengerechtelijke maatregelen (diensten voor de geestelijke gezondheid).
- Het is onbekend hoeveel landen de programma's die bewezen effectief zijn hebben geïmplementeerd.
- Van alle kindvriendelijke gerechtelijke maatregelen komt in de EU het recht van het kind te worden gehoord meest voor. Speciale jeugd/gezinsrechtbanken zijn schaars.

Juridische aspecten:

- Volgens diverse internationale documenten, waaronder algemene opmerking nr. 13 van het VN-Comité inzake de rechten van het kind, zijn EU-lidstaten binnenkort verplicht kinderen die slachtoffer zijn van geweld te onderzoeken.
- In deze documenten wordt vaak gepleit voor een multidisciplinaire aanpak voor kinderen die slachtoffer zijn in het algemeen en kinderen die geweld hebben ondervonden in het bijzonder.

- Het is evenwel onduidelijk in hoeverre de aanpak die in diverse internationale documenten wordt bepleit ook het screenen van deze kinderen op trauma's omvat.
- In zowel bindende als niet-bindende internationale normen wordt gepleit voor op maat gesneden hulp aan kinderen die mishandeld zijn.

Aanbevelingen:

9 Uitgebreide beoordeling:

Zorg er via een multidisciplinaire aanpak voor dat alle meldingen van mishandeling worden gevolgd door een grondig onderzoek, screening op trauma's van de betrokken kinderen en zo nodig een strafrechtelijk onderzoek.

10 Passende zorg:

Zorg ervoor dat op maat gesneden zorg beschikbaar is voor alle mishandelde kinderen, ook zonder rechterlijk bevel, zodat beperkingen en aandoeningen als gevolg van het geweld kunnen worden behandeld.

Beoogd doel:

VIII In alle EU-lidstaten wordt het percentage mishandelde kinderen met een posttraumatische stress stoornis met ten minste 50% teruggebracht.

Aanbeveling 9:

Uitgebreide beoordeling: Zorg er via een multidisciplinaire aanpak voor dat alle meldingen van mishandeling worden gevolgd door een grondig onderzoek en screening op trauma's van de betrokken kinderen en zo nodig strafrechtelijk onderzoek.

Wat werkt

Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen of aandoeningen en ontvangen niet de noodzakelijke hulp. Meldingen van mishandeling van kinderen vereisen grondig onderzoek en screening op trauma's van de betrokken kinderen en zo nodig strafrechtelijk onderzoek. Idealiter moeten deze onderzoeken gecombineerd worden in een multidisciplinair onderzoek onder één dak aangezien een gecoördineerde aanpak tot betere resultaten leidt en de kosten voor de maatschappij terugdringt.

De organisatie die een melding van mishandeling ontvangt moet in de eerste plaats de situatie grondig analyseren door de volgende vragen te beantwoorden:

- Is het kind veilig in de situatie waarin het nu wordt opgevoed?
- Is het mogelijk het gedrag van de ouders of voogden zodanig te veranderen dat het kind veilig kan opgroeien met voldoende mogelijkheden om zich te ontwikkelen?
- Is het kind zodanig ernstig beschadigd door het geweld dat het zonder hulp niet evenwichtig kan opgroeien?^{cclxxii}

Ook screening op trauma's van de mishandelde kinderen is noodzakelijk aangezien maar liefst 25% van alle mishandelde kinderen aan posttraumatische stressstoornissen kan lijden.^{cclxxiii}

Met screening op trauma's wordt een korte gerichte maatregel, test of instrument bedoeld voor de juiste follow-up en doorverwijzing.^{cclxxiv cclxxv} Screening op trauma's bij kinderen wordt doorgaans uitgevoerd door een gespecialiseerde maatschappelijk werker, bij voorkeur tijdens het eerste contact.^{cclxxvi}

Hierbij wordt doorgaans getoetst op twee kritische elementen:

1. blootstelling aan mogelijk traumatische gebeurtenissen/ervaringen;
2. bevestiging van traumatische stresssymptomen/-reacties.^{cclxxvii}

Hierbij worden drie criteria gehanteerd:

1. consequente of veelbelovende psychometrische ontwikkeling;
2. gratis (of tegen geringe kosten);
3. goed toegankelijk.

Zes trauma-instrumenten voor kinderen en volwassenen kunnen worden aanbevolen: UCLA PTSD Index; TESI; CDC; CROPS/PROPS; CAPS-CA en PEDS.^{cclxxviii}

Door de juiste screening op trauma's kunnen kinderen met traumagerelateerde problematiek worden doorverwezen voor grondiger onderzoek naar hun geestelijke gezondheid en naar gespecialiseerde diensten voor de geestelijke gezondheidszorg.^{cclxxix cclxxx}

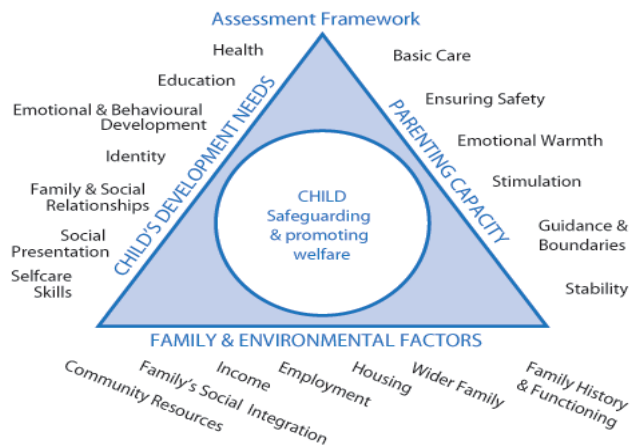
Wanneer ook strafrechtelijk onderzoek naar de mishandeling noodzakelijk is, wordt ook dat multidisciplinair uitgevoerd, bijvoorbeeld in een centrum voor de belangenbehartiging van kinderen of een kindershuis.

In de Verenigde Staten vroegen beroepskrachten die werkten met mishandelde kinderen in de jaren tachtig van de vorige eeuw om een nieuwe aanpak. Om samenwerking tussen de instanties te bevorderen werd het zogeheten "child advocacy centre" model gecreëerd. Deze centra zijn kindvriendelijk, bieden ouders en verzorgers die geen strafbare feiten hebben gepleegd ondersteuning en diverse diensten. De multidisciplinaire teams in deze centra bestaan doorgaans uit kinderadvocaten, forensisch onderzoekers, artsen, beroepskrachten in de geestelijke gezondheidszorg en vertegenwoordigers van de kindbescherming, het strafrechtelijk apparaat en de wetshandhavende diensten. Het eerste centrum opende zijn deuren in 1985 en inmiddels zijn er 850 centra.^{cclxxxi} Deze centra zijn buitengewoon succesvol. Zo kon het aantal gesprekken dat een kind moet voeren worden gereduceerd en werd de coördinatie tussen de beroepskrachten verbeterd. Daarnaast zorgt deze gecoördineerde teamaanpak voor:

- een grotere kans dat kinderen een forensisch medisch onderzoek kunnen ondergaan;
- snellere behandeling bij seksueel misbruik van kinderen;
- grotere betrokkenheid van wetshandhavende diensten bij de kindbescherming en betere onderbouwing van de aanklachten;
- toename van het aantal misdrijven dat wordt vervolgd;
- besparing van gemeenschapsgeld: het rendement bij een multidisciplinaire aanpak is \$3.33 voor elke geïnvesteerde dollar.^{cclxxxii}

Goede praktijken

Het Framework for Children in Need and Their Families is een succesvolle integrale onderzoeksmethode die werd ontwikkeld in Engeland en Wales.

Met het Framework for Children in Need and Their Families wordt beoogd inzicht te geven in de complexe situatie waarin kinderen die hulp nodig hebben zich binnen hun eigen gezin kunnen ontwikkelen. De methode betreft:

- de ontwikkelingsbehoeften van kinderen
- de opvoedkundige vaardigheden van ouders die nodig zijn om daaraan te voldoen
- het gezin en het milieu waarin de kinderen leven.^{cclxxxiii}

Dit kader is door diverse EU-landen, zoals Ierland en Zweden, overgenomen en aangepast aan hun eigen sociaal-politieke context.^{cclxxxiv} Zowel in het VK als daarbuiten is aangetoond dat dit kader werkt. Zo krijgen beroepskrachten in het VK bijvoorbeeld meer inzicht in de behoeften van kinderen en gezinnen.^{cclxxxv} Dit vergroot de kans op een positief resultaat.^{cclxxxvi} Volgens een meta-evaluatie van internationale ervaringen met het kader blijkt daarnaast dat beroepskrachten die ermee werken:

- complexe situaties beter kunnen beoordelen;
- een holistischer en sterker op het kind gericht perspectief krijgen;
- en derhalve betere interventies kunnen plannen.^{cclxxxvii}

Voorts blijkt dat het kader leidt tot betere samenwerking tussen beroepskrachten en organisaties en sterkere betrokkenheid van kinderen en ouders bij de beoogde diensten.

De multidisciplinaire beoordelingen van de Amerikaanse child advocacy centres werden in IJsland omarmd en aangepast aan de Noordse welzijns cultuur. Er werden in 1998 Barnahus (kinderhuizen) geopend, waarin multidisciplinaire diensten in een kindvriendelijke omgeving zijn gehuisvest. Centraal staat het concept van een gezamenlijk onderzoeksgesprek door een daartoe speciaal opgeleide interviewer onder het formele toezicht van een rechter. Plaatselijke kinderbeschermingsdiensten kunnen kinderen die mogelijk het slachtoffer zijn van seksueel misbruik naar een Barnahus sturen voor een “verkennd” gesprek.^{cclxxxviii}

Net als het Amerikaanse child advocacy centre heeft ook het IJslandse kinderkuis in het buitenland veel belangstelling gewekt en als inspiratiebron gediend:

- Na het eerste centrum in 2005 werden er nog op 25 andere locaties in Zweden centra geopend.
- Er zijn ook 7 centra in Noorwegen,
- een aantal in Denemarken, een in Groenland,
- en een pilotproject in Finland.^{cclxxxix}

Volgens Scandinavische evaluaties sorteren deze huizen aanzienlijk betere resultaten voor slachtoffers van kindermishandeling en hun gezinnen.^{ccxc ccxci}

De huidige status in de EU

Veel EU-lidstaten hebben bepalingen inzake de beoordeling van kinderen ingevoerd. Ze verschillen echter qua aard en implementatie. Meer in het bijzonder:

- In 86% van alle EU-lidstaten (24 in totaal) vereist het nationale stelsel voor kinderbescherming *monitoring en follow-up van alle gemelde gevallen*. In een derde van deze landen (8 in totaal) is deze maatregel echter slechts gedeeltelijk geïmplementeerd.^{ccxcii}
- Alle EU-lidstaten hebben bepalingen voor de *individuele beoordeling van behoeften* waarbij het opstellen van een zorgplan wordt vereist. Deze bepalingen zijn niet altijd wettelijk vastgelegd.^{ccxciii}
- In bijna de helft van alle EU-lidstaten (13 in totaal) zijn *bindende richtlijnen* van toepassing op de procedures voor *onderzoek en beoordeling van kindermishandeling*. Er bestaan echter grote verschillen tussen deze richtlijnen. Deze kunnen variëren van een enkele wettelijke norm tot uitgebreide vereisten en advies hoe met zaken om te gaan.^{ccxciv}

In de meeste EU-lidstaten zijn multidisciplinaire onderzoeken van kinderen weliswaar vereist, maar een specifiek multidisciplinaire aanpak is in Europa minder gebruikelijk. Dat geldt ook voor strafrechtelijke onderzoeken. Wat betreft de multidisciplinaire onderzoeken blijkt uit de beschikbare gegevens het volgende:

- Meer dan drie kwart van de EU-lidstaten (22 in totaal) hebben bepalingen die *multidisciplinair onderzoek* bij kinderbeschermingszaken vereisen. In ruim twee derde van deze landen (15 in totaal) zijn deze bepalingen niet wettelijk vastgelegd.^{ccxcv}
- In bijna de helft van de EU-lidstaten (13 in totaal) is de rechter wettelijk verplicht een grondig inzicht te verkrijgen in de situatie van kinderen die betrokken zijn bij een gerechtelijke procedure voor plaatsing in de zorg en hun situatie in wettelijk, psychologisch, sociaal, emotioneel, fysiek en cognitief opzicht via een *multidisciplinaire aanpak* te onderzoeken.^{ccxcvi}
- In slechts 3 EU-lidstaten is er een gezamenlijk beoordelingskader voor alle beroepskrachten die met of voor kinderen werken en betrokken zijn bij civielrechtelijke en bestuursrechtelijke procedures inzake plaatsing in de zorg (waaronder advocaten, psychologen, artsen, immigratieambtenaren, maatschappelijk werkers en mediators).^{ccxcvii}

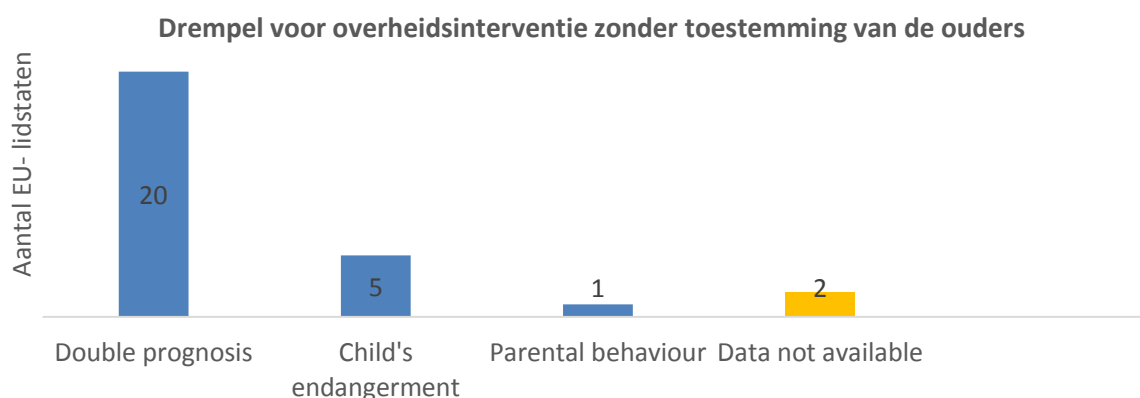
Wat betreft strafrechtelijke onderzoeken blijkt uit de gegevens dat er in de helft van de EU-lidstaten ten minste ten dele een wettelijke verplichting geldt een grondig inzicht te krijgen in het slachtoffer en zijn situatie in wettelijk, psychologisch, sociaal, emotioneel, fysiek en cognitief opzicht te beoordelen via multidisciplinair onderzoek. In de praktijk is zo'n integrale werkwijze bij de strafrechtelijke procedure nog niet erg wijdverbreid in de EU:

- In 6 EU-lidstaten zijn er geïntegreerde structuren om te waarborgen dat strafzaken waarbij kinderen die slachtoffer zijn multidisciplinair worden behandeld (zoals in de eerdergenoemde kindehuizen).
- In 6 EU-lidstaten is er (in ieder geval ten dele) een gezamenlijk beoordelingskader voor beroepskrachten die met of voor kinderen in strafrechtelijke procedures werken (waaronder advocaten, psychologen, artsen, politieambtenaren, immigratieambtenaren, maatschappelijk werkers en mediators). In de meeste gevallen vallen alle kinderen binnen deze kaders.^{ccxcviii}

Er zijn geen internationale vergelijkende gegevens gevonden over het aantal kinderen dat baat heeft bij een multidisciplinaire aanpak, de resultaten ervan of het aantal EU-landen waarin screening op trauma's beschikbaar is voor mishandelde kinderen.

We weten echter wel waar de focus ligt bij de beoordeling van kinderen in de EU-landen. Als drempel voor overheidsinterventies zonder toestemming van de ouders hanteert bijna drie kwart van alle EU-lidstaten (20 in totaal) een dubbele prognose. Dit betekent dat zowel het risico voor het kind wordt ingeschat als de mate waarin de ouders in staat zijn aan de behoeften van het kind te voldoen. Daarentegen ligt in slechts 5 EU-lidstaten het accent op het gevaar voor het kind en in 1 lidstaat op het gedrag van de ouders.

Al met al geldt in bijna alle EU-lidstaten (26 in totaal) de ontwikkeling van het kind als het centrale criterium bij beschermende maatregelen.

Juridische aspecten

Volgens diverse internationale documenten, waaronder algemene opmerking nr. 13^{ccxcix} van het VN-Comité inzake de rechten van het kind, zijn EU-lidstaten binnenkort verplicht kinderen die slachtoffer zijn van geweld aan een onderzoek te onderwerpen. In deze documenten wordt vaak gepleit voor een multidisciplinaire aanpak voor kinderen die slachtoffer zijn in het algemeen en kinderen die geweld hebben ondervonden in het bijzonder. Het is evenwel onduidelijk in hoeverre deze aanpak ook het screenen van deze kinderen op trauma's omvat.

In de zogeheten Slachtofferrichtlijn worden kinderen beschouwd als slachtoffers met specifieke beschermingsbehoeften vanwege hun kwetsbaarheid voor secundaire en herhaalde victimisatie, intimidatie en vergelding.^{ccc} Om te bepalen of en in welke mate zij gebruik zouden kunnen maken van bijzondere maatregelen, worden kinderen die slachtoffer zijn zo spoedig mogelijk onderworpen aan een individueel onderzoek.^{ccci}

In zijn aanbeveling betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld benadrukt het Comité van Ministers van de Raad van Europa de noodzaak van (multidisciplinaire) onderzoeken en welke aspecten daarbij vooral aan bod moeten komen:

- Kinderen kunnen alleen in instellingen geplaatst worden bij urgente behoeften die zijn vastgesteld via een multidisciplinair onderzoek.^{cccii}
- Er moeten procedures worden aangenomen voor het doorverwijzen van kinderen die slachtoffer zijn van geweld nadat de specifieke omstandigheden van elk afzonderlijk

slachtoffer zijn beoordeeld. Hierbij wordt terdege rekening gehouden met zijn mening en, mits in het belang is van het kind, ook met de mening van zijn ouders of voogd [...]. Kinderen die slachtoffer zijn moeten onverwijld worden onderzocht. Bij slachtoffers van geweld binnen de eigen woning en het gezin moet worden vastgesteld of de niet-gewelddadige verzorger voldoende bescherming kan bieden en wat de situatie is van de andere kinderen die in de woning verblijven.^{ccciii}

- De diensten die verantwoordelijk zijn voor herstel, revalidatie en sociale re-integratie van de slachtoffers, getuigen of plegers van geweld moeten een multidisciplinaire aanpak hanteren waarbij diverse instanties samenwerken en het kind beoordelen in de brede context van zijn gezin, gemeenschap en culturele achtergrond.^{ccciv}

In de Richtlijn over kindvriendelijke rechtspraak worden staten tot slot aangemoedigd kindvriendelijke en interdisciplinaire centra op te zetten voor kinderen die slachtoffer zijn en getuigen waarin diverse instanties samenwerken en kinderen ten behoeve van forensische doeleinden ondervraagd en medisch onderzocht kunnen worden, uitgebreid onderzocht worden en alle relevante therapeutische diensten van de juiste beroepskrachten ontvangen.^{cccv}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen en aandoeningen en krijgen niet de noodzakelijke hulp. Zowel de beschikbare onderzoeksresultaten als de relevante juridische stukken wijzen in de richting van een multidisciplinaire aanpak - met inbegrip van onderzoeken - voor kinderen die het slachtoffer zijn van geweld. In de meeste EU-lidstaten zijn multidisciplinaire beoordelingen van kinderen verplicht, maar een specifiek multidisciplinaire aanpak is minder gebruikelijk. Dat geldt ook voor strafrechtelijke onderzoeken. Veel EU-lidstaten hebben bepalingen inzake de beoordeling van kinderen ingevoerd, maar deze verschillen qua aard en implementatie. Er zijn geen internationale vergelijkende gegevens gevonden over het aantal kinderen dat baat heeft bij een multidisciplinaire aanpak, de resultaten van deze aanpak of het aantal EU-landen waarin screening op trauma's beschikbaar is voor mishandelde kinderen.

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor een uitgebreid onderzoek: Zorg er door een multidisciplinaire aanpak voor dat alle meldingen van mishandeling worden gevolgd door een grondig onderzoek en screening op trauma's van de betrokken kinderen en zo nodig een strafrechtelijk onderzoek.

De daarmee samenhangende doelstelling - mede in samenhang met de volgende aanbeveling - luidt: In alle EU-lidstaten wordt het percentage mishandelde kinderen die aan posttraumatische stress lijden met ten minste 50% teruggebracht.

Aanbeveling 10:

Passende zorg: Zorg ervoor dat op maat gesneden zorg beschikbaar is voor alle mishandelde kinderen, ook als er geen rechterlijk bevel is, zodat beperkingen en aandoeningen als gevolg van het geweld kunnen worden aangepakt.

Wat werkt

Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen of aandoeningen en krijgen niet de noodzakelijke hulp. Er zijn diverse effectieve (onderdelen van) interventies voor de behandeling van posttraumatische stressstoornissen en de verschillende psychologische en gedragsstoornissen die het gevolg kunnen zijn van kindermishandeling. Meer in het bijzonder:

1. Een effectieve psychotherapeutische interventie voor de posttraumatische stressstoornis die het gevolg kan zijn van ernstige vormen van kindermishandeling is de Traumagerichte Cognitieve Gedragstherapie (TG-CGT).
2. Het brede scala aan psychologische en gedragsstoornissen die het gevolg kunnen zijn van langdurige en ernstige mishandeling kan behandeld worden met een al even breed scala aan psychotherapieën. Cognitieve gedragstherapie, speltherapie of groepstherapie worden genoemd in de evaluaties.^{cccvi}

Naast specifieke interventies om beperkingen te voorkomen kunnen beroepskrachten ook besluiten gebruik te maken van effectieve onderdelen van deze interventies. Volgens een inventarisatie van “effectieve praktische onderdelen” uit gerandomiseerde gecontroleerde interventies ter voorkoming van herhaling van gewelddadig gedrag en verwaarlozing binnen de opvoeding en de daarmee samenhangende gezondheids- en ontwikkelingsproblemen bij kinderen overlappen de effectieve praktische onderdelen elkaar bij verschillende vormen van interventies en behandelingen. Psycho-educatie van ouders en kinderen is een van de meest toegepaste interventies.^{cccvii}

Plaatsing in de zorg kan een maatregel zijn om beperkingen te voorkomen.^{cccviii} Omdat opname in een instelling echter vaak in verband wordt gebracht met een verhoogde kans op geweld^{cccix} moet plaatsing in de zorg alleen als uiterste middel worden ingezet. Wanneer de verzorging van kinderen bijvoorbeeld op diverse manieren tekortschiet, bijvoorbeeld verwaarlozing of onvoldoende toezicht, kan gekozen worden voor semi-residentiële diensten, zoals orthopedagogische dagopvang. Deze diensten bieden uitgebreide zorg en ondersteuning op bijna alle dagen van de week. Deze diensten kunnen voorzien in lacunes. Indien de ambulante en intramurale diensten onvoldoende blijken om misbruik en verwaarlozing van kinderen te voorkomen, kunnen de kinderen uit huis worden geplaatst en tijdelijk of gedurende langere tijd worden ondergebracht in een pleeggezin of instelling.^{cccx}

Goede praktijken

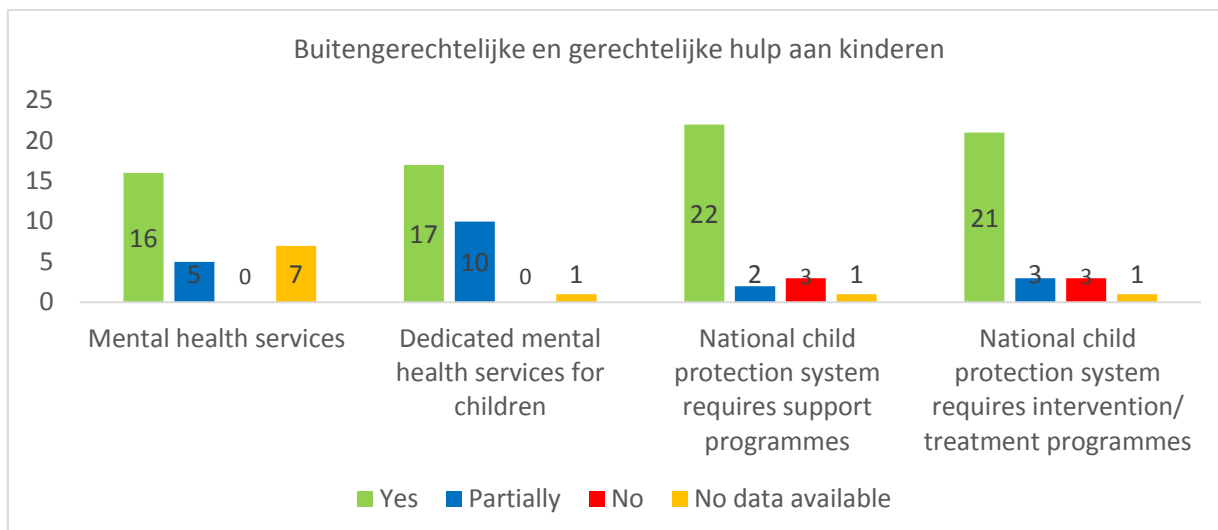
In Zweden is het Trappan-model de meestgebruikte interventie bij kinderen die zijn blootgesteld aan interpersoonlijk geweld. Dit model voor individuele crisis- en trauma-interventie is ontwikkeld door de ngo Save the Children Sweden. Het model is niet formeel vastgelegd maar wordt in een handboek omschreven. Het is gebaseerd op drie stappen:

- maak contact met het kind,
- reconstrueer het gewelddadige incident samen met het kind
- en licht het kind voor over gevolgen van crises en trauma's.

Het doel is het kind de gelegenheid te geven met zijn traumatische ervaringen om te gaan. De interventie bestaat uit individuele sessies van 30 tot 60 minuten. In het handboek worden een aantal gespreksthema's genoemd die naar eigen inzicht tijdens de sessies aan bod kunnen komen.^{cccxi cccxii}

De huidige status in de EU

Gerechtigde maatregelen voor kinderen (door de rechter opgelegde hulp, interventie/behandelingsprogramma's en plaatsing in de zorg) worden in de EU-lidstaten vaker geïmplementeerd dan de meeste buitengerechtigde maatregelen (geestelijke-gezondheidsdiensten).

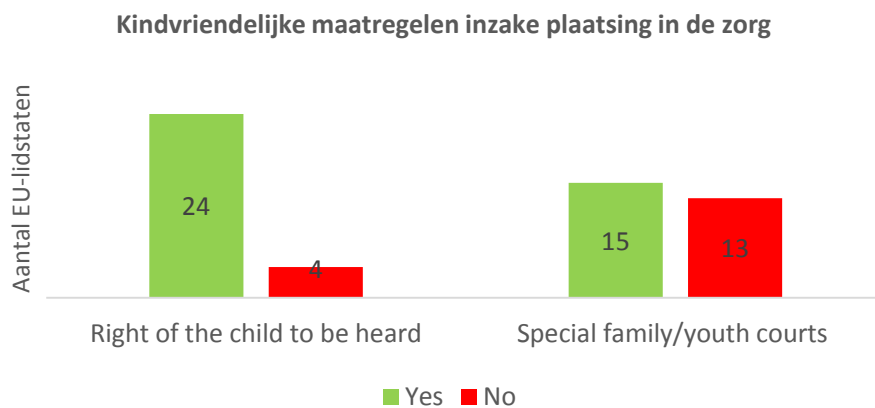

Meer in het bijzonder:

- In 86% van alle lidstaten (24 in totaal) vereist het systeem voor kindbescherming ondersteuningsprogramma's en interventie-/behandelingsprogramma's voor slachtoffers.^{ccciii}
- In 27 EU-lidstaten zijn er speciale geestelijke-gezondheidsdiensten voor kinderen met speciaal opgeleid personeel.
- In drie van de vier EU-lidstaten worden geestelijke-gezondheidsdiensten (deels) geïmplementeerd.
- Het is onbekend hoeveel landen de programma's hebben geïmplementeerd die bewezen effectief zijn.

In de EU wordt plaatsing in de zorg vaak als gerechtelijke maatregel toegepast. In circa twee van de drie EU-lidstaten (19) kan de rechter plaatsing van een kind in de zorg bevelen. In zes van deze landen is er echter geen rechterlijk bevel nodig indien het kind of de ouder/voogd met de plaatsing instemt. In 6 van de 28 EU-lidstaten kan een instantie een kind in de zorg plaatsen, maar de partijen hebben het recht te vragen om rechterlijke toetsing van het besluit en er beroep tegen aan te tekenen. In de resterende 3 landen besluit een instantie het kind in de zorg te plaatsen, na goedkeuring door een rechter.^{ccciv}

In veel lidstaten van de EU wordt het recht van het kind te worden gehoord geëerbiedigd. Speciale jeugd/gezinsrechtbanken zijn echter nog schaars.

- In meer dan 85% van alle lidstaten ((24 in totaal) hebben kinderen het recht gehoord te worden in zaken die plaatsing in de zorg betreffen.
- In meer dan de helft van de landen (15 in totaal) buigt een speciale jeugd/gezinsrecht-bank zich hierover.¹

Juridische aspecten

In zowel bindende als niet-bindende internationale normen wordt gepleit voor op maat gesneden hulp aan kinderen die mishandeld zijn.

Zo zijn partijen uit hoofde van het Verdrag van Istanbul verplicht slachtoffers ondersteunende diensten te bieden ten behoeve van hun herstel na geweld.^{cccxv} Bescherming en ondersteuning moeten worden geboden aan kinderen die getuige zijn geweest van geweld.^{cccxvi} Een soortgelijke verplichting staat in het Verdrag van Lanzarote. Volgens dit verdrag moeten staten effectieve maatschappelijke programma's en multidisciplinaire structuren invoeren om slachtoffers, hun naaste verwanten en elke persoon aan wiens zorg zij zijn toevertrouwd de noodzakelijke ondersteuning te bieden.^{cccxvii} Elke partij moet de wetgevende of andere maatregelen nemen die nodig zijn om slachtoffers op de korte en lange termijn te helpen, bij hun fysieke en psychosociale herstel.^{cccxviii}

Volgens de Slachtofferrichtlijn moeten gespecialiseerde hulporganisaties voorzien in gerichte en geïntegreerde ondersteuning zoals traumazorg en counseling voor slachtoffers met specifieke behoeften, zoals slachtoffers van seksueel geweld, van gendergerelateerd geweld en van geweld binnen relaties.^{cccxix}

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa heeft^{cccxx} als niet-bindende aanbeveling aan staten alle maatregelen te nemen om het fysieke en psychologische herstel en de revalidatie te bevorderen van kinderen die slachtoffer of getuige zijn van geweld^{cccxxi} en zo nodig van hun gezin. Daarbij moet onverwijd worden gezorgd voor een omgeving waarin de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind worden bevorderd. De diensten die verantwoordelijk zijn voor het herstel, de revalidatie en de sociale re-integratie van slachtoffers, getuigen of plegers van geweld moeten een multidisciplinaire aanpak hanteren waarbij diverse instanties samenwerken en het kind wordt onderzocht in de ruimere context van zijn gezin, gemeenschap en culturele achtergrond. Er moet naar een balans worden gezocht tussen algemene en gespecialiseerde diensten, en programma's gericht op individuele en interpersoonlijke factoren en aspecten van de gemeenschap en maatschappij.

Volgens paragraaf 52 van algemene opmerking nr. 13 is "behandeling" een van de vele zaken die nodig zijn om het fysieke en psychologische herstel en de sociale re-integratie te bevorderen van kinderen die het slachtoffer zijn van geweld. Dit moet plaatsvinden in een

“omgeving waarin de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind worden bevorderd”. Belangrijk daarbij zijn:

- a dat gevraagd wordt naar en voldoende rekening wordt gehouden met de opvattingen van het kind;
- b de veiligheid van het kind;
- c de eventuele noodzaak het onmiddellijk een veilig onderdak te bieden;
- d de te verwachten gevolgen van mogelijke interventies voor het welzijn, de gezondheid en ontwikkeling van het kind op de lange termijn. Medische, geestelijke, sociale en juridische diensten en ondersteuning kunnen nodig zijn voor kinderen wanneer misbruik wordt vastgesteld, evenals follow-updiensten voor de langere termijn.^{cccxxii}

Aanbeveling en beoogde doelstelling

Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen of aandoeningen en krijgen niet de noodzakelijke hulp. In zowel bindende als niet-bindende internationale normen wordt gepleit voor op maat gesneden hulp aan kinderen die mishandeld zijn. Er zijn diverse effectieve (onderdelen van) interventies voor de behandeling van posttraumatische stressstoornissen en de verschillende psychologische en gedragsstoornissen die het gevolg kunnen zijn van kindermishandeling. Het is echter onbekend hoeveel EU-lidstaten de programma's hebben geïmplementeerd die bewezen effectief zijn. In het algemeen geldt dat gerechtelijke maatregelen voor kinderen (door de rechter opgelegde hulp, interventie-/behandelingsprogramma's en plaatsing in de zorg) in de EU-lidstaten vaker worden geïmplementeerd dan de meeste buitengerechtelijke maatregelen (geestelijke gezondheidsdiensten).

We komen derhalve tot de volgende aanbeveling voor de passende zorg: Zorg ervoor dat op maat gesneden zorg beschikbaar is voor alle mishandelde kinderen, ook als er geen rechterlijk bevel is, zodat beperkingen en aandoeningen als gevolg van het geweld kunnen worden aangepakt. De daarmee samenhangende doelstelling - mede in samenhang met de vorige aanbeveling - luidt: In alle EU-lidstaten wordt het percentage mishandelde kinderen die aan posttraumatische stress lijden met ten minste 50% teruggebracht.

Noodzakelijke voorwaarden

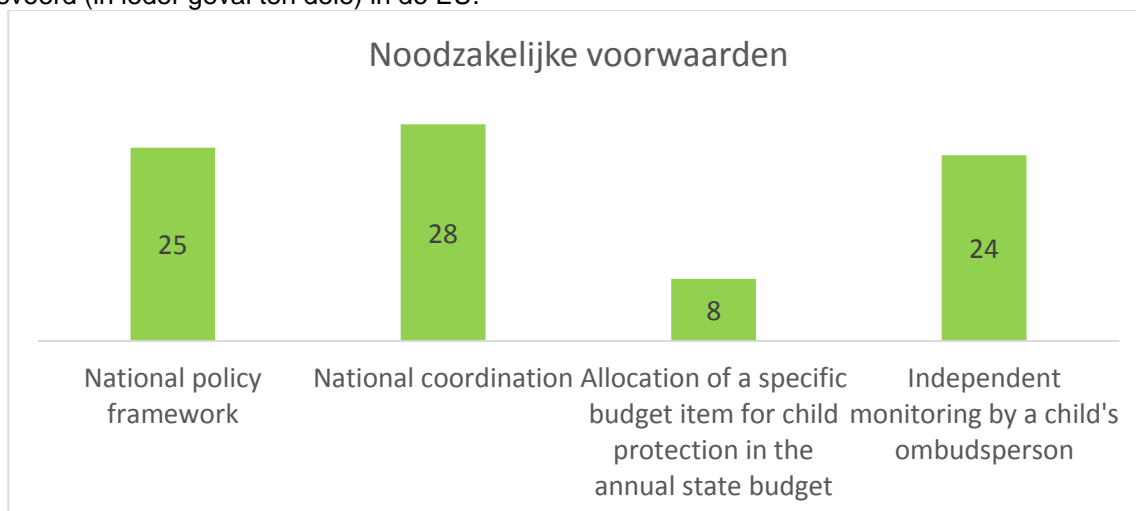
Noodzakelijke voorwaarden:

- Een nationaal beleidskader
- Nationale coördinatie
- Toewijzing van een specifiek budget voor kinderbescherming in de nationale begroting
- Onafhankelijk toezicht door een kinderoombudsman

Er moet aan verschillende voorwaarden worden voldaan zodat de lidstaten zich kunnen richten op het implementeren van alle normen die al op papier bestaan en van onze 10 aanbevelingen en 8 doelstellingen voor de 4 vastgestelde problemen op het gebied van geweld tegen kinderen in Europa:

1. Een nationaal beleidskader
2. Nationale coördinatie
3. Toewijzing van een specifiek budget voor kinderbescherming in de nationale begroting
4. Onafhankelijk toezicht door een kinderoombudsman

Uit de volgende grafiek blijkt dat van deze 4 voorwaarden nationale coördinatie het breedst is ingevoerd (in ieder geval ten dele) in de EU.

Meer in het bijzonder:

- 25 EU-lidstaten hebben een vorm van een *nationaal beleidskader*. Daarbij kan het gaan om een nationale strategie ter voorkoming van kindermishandeling, een nationaal actieplan kindermishandeling en/of een nationaal beleidskader (actieplan of strategie) inzake kinderscherming en/of kinderrechten.^{cccxxiii}
- In alle EU-lidstaten is er een vorm van *nationale coördinatie*. Een centrale afdeling binnen de overheid kan bijvoorbeeld leiding geven aan de bestrijding van kindermishandeling of er is een centrale autoriteit met een nationale coördinerende rol.^{cccxxiv}
- Slechts 8 landen hebben een speciale post op de begroting voor kinderscherming.^{cccxxv}
- 24 EU-lidstaten (79%) kennen (althans ten dele) *onafhankelijk toezicht* door een speciale nationale kinderoombudsman. 4 landen hebben die niet.^{cccxxvi}

Om onze eigen aanbevelingen voor de aanpak van geweld tegen kinderen te verwezenlijken zijn onafhankelijk toezicht door een speciale kinderoombudsman en andere vormen van monitoring en gegevensverzameling nodig. Een van de belangrijkste boodschappen in een artikel over de verschillen in trends en beleid in zes ontwikkelde landen inzake kindermishandeling is de volgende: “om de empirische onderbouwing van beleid inzake kinderscherming te verbeteren moeten regeringen het gebruik van geanonimiseerde, gekoppelde gegevens op bevolkingsniveau van de gezondheidsdiensten en kinderscherming vergemakkelijken om het effect van beleid te kunnen vaststellen op kindermishandeling”^{cccxxvii} (blz. 1). De Nederlandse praktijk wijst tevens uit dat monitoring wel degelijk verschil kan maken. Nadat uit onderzoek in de vier grote Nederlandse steden bleek dat anderhalf jaar na het begin van de hulpverlening 50% van de mishandelde kinderen nog steeds leed onder buitensporig huiselijk geweld, werd besloten tot richtlijnen voor verbetering en structurele monitoring van de maatregelen.

De volgende tabel toont in hoeverre EU-lidstaten (ten minste ten dele) diverse vormen van monitoring en gegevensverzameling hebben ingevoerd op het niveau van cliënt, dienst, systeem en de maatschappij:^{cccxxviii}

Niveau cliënt	<ul style="list-style-type: none"> • Periodieke toetsing van verplichte interventie maatregelen: 24 EU-lidstaten. • Nationale of regionale programma's multidisciplinaire toetsing bij overlijden kind: 3 EU-lidstaten.
Niveau dienst	<ul style="list-style-type: none"> • Bestaan van bepalingen inzake zelfmonitoring en evaluatie van diensten: 28 EU-lidstaten.
Niveau systeem	<ul style="list-style-type: none"> • Een of meer nationale autoriteiten zijn verantwoordelijk voor het monitoren van de prestaties van het systeem van kindbescherming op nationaal niveau: 27 EU-lidstaten. • onafhankelijk toezicht door een nationale kinderombudsman: 24 EU-lidstaten.
Niveau maatschappij	<ul style="list-style-type: none"> • Het verzamelen van gegevens op basis waarvan jaarlijks een raming kan worden gemaakt van de incidentie van kindermishandeling op nationaal niveau: 22 EU-lidstaten. • Nationaal onderzoek naar de prevalentie van kindermishandeling op bevolkingsniveau: 15 EU-lidstaten.

De koers die we moeten varen

In dit afsluitende hoofdstuk schetsen we welke koers we moeten varen aan de hand van een kort overzicht van de 4 vastgestelde problemen geweld tegen kinderen, onze aanbevelingen en doelstellingen en de voorwaarden om deze te implementeren en verwezenlijken.

Na uitgebreid deskresearch hebben we vier belangrijke problemen geïdentificeerd wat betreft geweld tegen kinderen in Europa:

1. In Europa groeien nog steeds kinderen op in een omgeving waarin een geweldloze opvoeding niet de wettelijke of sociale norm is en waarin het aanvaardbaar wordt geacht dat kinderen hardhandig worden gestraft.
2. De meeste gevallen van kindermishandeling worden niet opgemerkt en niet gemeld.
3. Voor te veel kinderen is het geweld chronisch geworden aangezien het ook niet stopt wanneer het wordt gemeld of bewezen.
4. Te veel slachtoffers van geweld lijden aan beperkingen of aandoeningen en krijgen niet de noodzakelijke hulp.

Wij allen - kinderen en de maatschappij als geheel - betalen dus een hoge prijs voor geweld tegen kinderen. Dit geweld vormt daarmee momenteel een van de grootste bedreigingen in Europa. Het moet de hoogste prioriteit krijgen en onmiddellijk worden aangepakt.

Uit beschikbare gegevens uit geheel Europa blijkt dat het wel degelijk mogelijk is geweld tegen kinderen aan te pakken. Er zijn om te beginnen beduidende verschillen in de mate waarin de mishandeling en het doden van kinderen voorkomt op ons continent. Daarnaast daalt in diverse landen het aantal mishandelde of gedode kinderen. Er bestaat tot onze blijdschap brede steun

onder diverse stakeholders in Europa voor het bestrijden van kindermishandeling. Stakeholders zijn de kinderen zelf en veel landen en ngo's in heel Europa.

Het doet ook ons deugd dat er al diverse (wettelijk bindende) normen bestaan voor het bestrijden van geweld tegen kinderen waaraan EU-lidstaten zich hebben gecommitteerd. Er zijn zelfs dermate veel normen dat we kunnen concluderen dat er geen nieuwe verdragen, Europese wetten, richtlijnen, richtsnoeren of normen nodig zijn. Het gaat er juist om dat regeringen de bestaande normen volledig implementeren.

Gezien de omvang en gevolgen van geweld tegen kinderen roepen we alle EU-lidstaten en de Europese Unie met klem op zich nog gericht in te spannen om hetgeen op papier staat ook daadwerkelijk uit te voeren. We doen daarnaast een beroep op de EU-lidstaten hun onderlinge verschillen bij de implementatie van empirisch onderbouwde maatregelen en beleid ter bescherming van kinderen tegen geweld te verkleinen.

De ervaringen met de meetbare en tijdgebonden millenniumontwikkelingsdoelen tonen aan dat wanneer wereldleiders gezamenlijk doelen vaststellen, dit leidt tot extra inspanningen en meetbare resultaten voor kinderen en volwassenen. Door doelen te stellen voor zelfs de hardnekkigste wereldproblemen, zoals kindersterfte, kan in relatief korte tijd aanzienlijke vooruitgang worden geboekt.^{cccxxix} We moedigen daarom alle EU-lidstaten aan in samenwerking met ngo's, "doelstellingen" of "SMART-doelen" aan te nemen voor de implementatie van effectieve maatregelen om kindermishandeling en verwaarlozing aan te pakken.

In dit rapport hebben we daarom 10 aanbevelingen opgesteld waarvan de effectiviteit uit onderzoek en in de praktijk gebleken is:

1. **Een volledig en allesomvattend verbod:** Zorg ervoor dat elke vorm van kindermishandeling in welke omgeving dan ook wordt verboden en ondersteun dat met een uitgebreide voorlichtingscampagne.
2. **Ondersteun positief opvoeden:** Bied alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is effectieve (onderdelen van) opvoedcursussen, huisbezoeken en programma's ter voorkoming van toegebracht hoofdletsel (AHT).
3. **Jaarlijkse screening en antecedentenonderzoek:** Introduceer een antecedentenonderzoek voor alle beroepskrachten en vrijwilligers die met kinderen werken. Controleer jaarlijks of deze personen strafbare feiten hebben gepleegd waardoor kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van een vorm van geweld.
4. **Hulplijnen voor kinderen:** Zorg voor vaste overheidsfinanciering voor speciale hulplijnen voor kinderen die gemakkelijk toegankelijk zijn en waaraan veel publiciteit wordt gegeven.
5. **Signaleren en melden:** Introduceer verplichte protocollen voor alle beroepskrachten die met kinderen en hun ouders werken voor signalering en melding die hun effectiviteit in de praktijk bewezen hebben.
6. **Verplichte training:** Train alle beroepskrachten die met kinderen werken in het signaleren van kindermishandeling en zorg ervoor dat ze vervolgens handelen conform de procedure voor signalering en melding in hun land.

7. **Breng kinderen onmiddellijk in veiligheid:** Zorg ervoor dat het door de politie opgelegde huisverbod voor plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gehandhaafd en dat de kinderen de noodzakelijke vervolghulpverlening krijgen.
8. **Veiligheid voor kinderen op de lange termijn:** Implementeer op kinderen gerichte veiligheidsplannen en toets deze regelmatig. Ondersteun ook de ouders.
9. **Uitgebreid onderzoek:** Zorg er door een multidisciplinaire aanpak voor dat alle meldingen van mishandeling worden gevolgd door een grondig onderzoek en screening op trauma's van de betrokken kinderen en zo nodig een strafrechtelijk onderzoek.
10. **Passende zorg:** Zorg ervoor dat op maat gesneden zorg beschikbaar is voor alle mishandelde kinderen, ook als er geen rechterlijk bevel is, zodat beperkingen en aandoeningen als gevolg van het geweld kunnen worden aangepakt.

We hebben de implementatie van deze aanbevelingen in de hele EU onderzocht alsmede de desbetreffende (wettelijk verplichte) normen. Dit heeft geleid tot 8 doelstellingen die naar onze mening voor 2025 gerealiseerd kunnen worden door de regeringen van alle EU-lidstaten. Over 10 jaar moet resulteren in 25% minder geweld tegen kinderen in Europa:

- I. Minder dan 5% van de kinderen in alle EU-lidstaten maakt melding van zware lijfstraffen.
- II. In alle EU-lidstaten wordt ten minste 50% van alle gezinnen waarin het risico van kindermishandeling aanwezig is bereikt via empirisch onderbouwde preventieprogramma's.
- III. Alle Europese kinderen kunnen erop vertrouwen dat alle beroepskrachten en vrijwilligers die met hen werken in - in ieder geval - de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg nooit zijn veroordeeld wegens een strafbaar feit waardoor kinderen gevaar zouden lopen het slachtoffer te worden van een vorm van geweld.
- IV. Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen gratis een speciale hulplijn voor kinderen bellen waar ze met hun zorgen over kindermishandeling terecht kunnen.
- V. In ten minste 50% van alle ziekenhuizen in alle EU-lidstaten worden ouders en kinderen met letsel gescreend op de belangrijkste risicofactoren voor kindermishandeling.
- VI. Alle kinderen in alle EU-lidstaten kunnen erop vertrouwen dat ten minste 75% van de beroepskrachten die met hen werken in de kinderopvang, op scholen en in de gezondheidszorg, met inbegrip van de spoedeisende hulp, beschikken over de kennis en vaardigheden om kindermishandeling te signaleren en conform de meldingsvoorschriften van hun land te handelen.
- VII. In alle EU-lidstaten wordt ten minste 70% van alle kinderen over wie een onderbouwd rapport over kindermishandeling is opgemaakt niet opnieuw slachtoffer voor zij 18 worden.
- VIII. In alle EU-lidstaten wordt het percentage mishandelde kinderen die aan posttraumatische stressstoornis lijden met ten minste 50% teruggebracht.

We moedigen alle EU-lidstaten aan onze aanbevelingen samen met ngo's te implementeren en deze doelstellingen te verwezenlijken. In de lidstaten en op EU-niveau moet hiervoor aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

- Op lidstaatniveau moet gezorgd worden voor een nationaal beleidskader, nationale coördinatie en toewijzing van middelen voor kinderbescherming in de rijksbegroting. Dit vereist ook onafhankelijk toezicht door een kinderombudsman op de voortgang van de implementatie van deze aanbevelingen en doelstellingen. Daarnaast moeten er

gegevens worden verzameld en moeten de resultaten van deze doelstellingen worden getoetst op het niveau van de cliënt, de dienst, het systeem en de maatschappij.

- Op EU-niveau zouden we de benoeming van een Speciale Vertegenwoordiger van de EU inzake geweld tegen kinderen verwelkomen, analoog aan de benoeming van de Speciale Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal inzake geweld tegen kinderen bij de Verenigde Naties, mevrouw Marta Santos Pais. Deze Speciale Vertegenwoordiger van de EU zou verantwoordelijk zijn voor de monitoring van de implementatie van deze aanbevelingen en doelstellingen in de hele EU en zo nodig (de noodzakelijke) maatregelen kunnen nemen.

Door op deze wijze te gaan samenwerken menen wij dat er meer en sneller vooruitgang kan worden geboekt bij de aanpak van geweld tegen onze kinderen in Europa.

Statustabellen van landen beschikbaar op:
www.dekinderombudsman.nl

Referenties: Samenvatting

- i Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- ii Eurostat (2015). Bevolking op 1 januari uitgesplitst naar leeftijd en sekse [demo_pjan]. Laatste update 23-04-15. Uittreksel van 19-05-15.
- iii Gilbert, R. et al. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high income countries. *Lancet*, 373: pp. 68–81.
- iv Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- v Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- vi Wereldgezondheidsorganisatie (2014). Injuries in Europe: A call for public health action. An update using the 2011 WHO Global Health Estimates. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- vii Habetha, S. et al. (2012). A prevalence-based approach to societal costs occurring in consequence of child abuse and neglect. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 2012, pp. 6:35.
- viii Saied-Tessier, A. (2014). Estimating the costs of child sexual abuse in the UK. London: NSPCC.
- ix Europese Commissie (2014). Jaarlijkse begrotingscyclus van de EU: cijfers en documenten. Laatste update 11 november, 2014. Opgevraagd 12 juni 2015.
- x Lundy, L., Orr, K. & Marshall, C. (2015). Towards better investment in the rights of the child: The views of children. Belfast: Queen's University Belfast.
- xi Daly, A. Ruxton, S. & Schuurman, M. (2015). Challenges to children's rights today: What do children think? A desktop study on children's views and priorities to inform the next Council of Europe Strategy for the Rights of the Child.
- xii Raad van Europa (2015) Analyse van antwoorden op vragenlijsten van lidstaten, ngo's en kinderombudsmannen.
- xiii World Health Organization, the United Nations Development Programme & the United Nations Office on Drugs and Crime (2014). Global status report on violence prevention.
- xiv FRA (2014). Geweld tegen vrouwen: een EU-breed onderzoek Voornaamste resultaten. Wenen FRA – Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten.
- xv Gilbert, R. et al. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high income countries. *Lancet*, 373: pp. 68–81.
- xvi Gilbert, R. et al. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *Lancet*, 373: pp. 167-180.
- xvii MacMillan, H.L. et al. (2009). Interventions to Prevent Child Maltreatment and Associated Impairment, *Lancet* 373: pp 250–266.
- xviii FRA (op hand zijnde publicatie). Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the European Union.
- xix Unicef United Kingdom (2012). A summary of the UN Convention on the Rights of the Child.
- xx Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- xxi Eurostat (2015). Bevolking op 1 januari uitgesplitst naar leeftijd en sekse [demo_pjan]. Laatste update 23-04-15. Uittreksel van 19-05-15.
- xxii Eurostat (2015). Bevolking op 1 januari uitgesplitst naar leeftijd en sekse [demo_pjan]. Laatste update 23-04-15. Uittreksel van 19-05-15.
- xxiii Conrad-Hiebner, A. & Scanlon, E. (2015). The Economic Conditions of Child Physical Abuse: A Call for a National Research, Policy, and Practice Agenda. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 96(1), pp. 59–66.
- xxiv FRA (2014). Geweld tegen vrouwen: een EU-breed onderzoek Voornaamste resultaten. Wenen FRA – Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten.
- xxv FRA (2014). Geweld tegen vrouwen: een EU-breed onderzoek Voornaamste resultaten. Wenen FRA – Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten.

-
- xxvi Daly, K. (2014). Conceptualising Responses to Institutional Abuse of Children. *Current Issues In Criminal Justice*, Vol. 26. Number 1: pp. 5-29.
- xxvii WHO (2014). Infographic – Voorkomen van kindermishandeling.
- xxviii Gilbert, R. et al. (2012). Child maltreatment: variation in trends and policies in six developed countries. *The Lancet*, Volume 379, No. 9817: pp. 758–772.
- xxix Woodman, J., Pitt, M., Wentz, R., Taylor, B., Hodes, D., & Gilbert R.E. (2008). Performance of screening tests for child physical abuse in Accident and Emergency Departments. *Health Technology Assessment 2008*; 12: pp. 1–118.
- xxx Mathews, B. (2015). Chapter 7. A Theoretical Framework for Designing and Evaluating Strategies to Identify Cases of Serious Child Abuse and Neglect. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 127-156. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- xxxi Drake, B. & Jonson-Reid, M. (2015). Chapter 3. Competing Values and Evidence: How Do We Evaluate Mandated Reporting and CPS Response?. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 33-60. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- xxxii Gilbert, R. et al. (2012). Child maltreatment: variation in trends and policies in six developed countries. *The Lancet*, Volume 379, No. 9817: pp. 758–772.
- xxxiii Gilbert, R. et al. (2012). Child maltreatment: variation in trends and policies in six developed countries. *The Lancet*, Volume 379, No. 9817: pp. 758–772.
- xxxiv Hindley, N., Ramchandani, P.G., & Jones, D.P.H (2006). Risk factors for recurrence of maltreatment: a systematic review. *Archives of Disease in Childhood*, 91:pp. 744–752. doi: 10.1136/adc.2005.085639.
- xxxv Gilbert, R. et al. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high income countries. *Lancet*, 373: pp. 68–81.
- xxxvi Woodman, J., Pitt, M., Wentz, R., Taylor, B., Hodes, D., & Gilbert R.E. (2008). Performance of screening tests for child physical abuse in Accident and Emergency Departments. *Health Technology Assessment 2008*; 12: pp. 1–118.
- xxxvii Tierolf, B., Lünemann, K. & Steketee, M. (2014). Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp. Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- xxxviii Gilbert, R. et al. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high income countries. *Lancet*, 373: pp. 68–81.
- xxxix Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- xl Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- xli Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- xlii Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- xliii Carnochan, S., Rizik-Baer, D. & Austin, M.J.(2013). Child welfare performance pointers. Preventing the recurrence of maltreatment. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 10: pp. 161-178.
- xliv Wereldgezondheidsorganisatie. Global health estimates 2014 summary tables: deaths by cause, age and sex, by WHO region, 2000-2012.
- xlvi WHO (2014). WHO methods and data sources for country-level causes of death 2000-2012. Genève: Department of Health Statistics and Information Systems.
- xlvi Eimers, D. (2012). Gevolgen van kindermishandeling: Wat kost een mishandeld kind? *Tijdschrift Kindermishandeling*. Januari 2012.
- xlvi Habetha, S. et al. (2012). A prevalence-based approach to societal costs occurring in consequence of child abuse and neglect. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 2012, pp. 6:35.

-
- xlvi Saied-Tessier, A. (2014). Estimating the costs of child sexual abuse in the UK. London: NSPCC.
- xlvii Europese Commissie (2014). Jaarlijkse begrotingscyclus van de EU: cijfers en documenten. Laatste update 11 november, 2014. http://ec.europa.eu/budget/annual/index_en.cfm?year=2014 Opgevraagd 12 juni 2015.
- xlviii FRA (2014). Geweld tegen vrouwen: een EU-breed onderzoek Voornaamste resultaten. Wenen FRA – Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten.
- li Modig, C. (2014). Never Violence – Thirty-Five Years on from Sweden’s Abolition of Corporal Punishment. Zweedse overheid & Save the Children Sweden.
- lii Trifan, T.A., Stattin, H. & Tilton-Weaver, L. (2014). Have Authoritarian Parenting Practices and Roles Changed in the Last 50 Years? *Journal of Marriage and Family* 76 (August 2014): pp. 744–761 DOI:10.1111/jomf.12124.
- liii Wereldgezondheidsorganisatie (2014). Global health estimates 2014 summary tables: deaths by cause, age and sex, by WHO region, 2000-2012
- liv Lundy, L., Orr, K. & Marshall, C. (2015). Towards better investment in the rights of the child: The views of children. Belfast: Queen’s University Belfast.
- lv Daly, A. Ruxton, S. & Schuurman, M. (2015). Challenges to children’s rights today: What do children think? A desktop study on children’s views and priorities to inform the next Council of Europe Strategy for the Rights of the Child.
- lvi Raad van Europa (2015) Analyse van antwoorden op vragenlijsten door lidstaten, ngo’s en kinderombudsmannen.
- lvii Europese Commissie (2015). 9e Europese Forum inzake de rechten van het kind. Coördinatie en samenwerking bij geïntegreerde systemen voor kindbescherming. Discussienota.
- lviii Raad van Europa (2009). Aanbeveling CM/Rec(2009)10 van het Comité van Ministers aan de lidstaten betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld.
- lix XXX
- lx <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection>.

Referenties: Aanbevelingen voor probleem 1

- lxi Zolotor, A.J. & Puzia, M.E. (2010). Bans against Corporal Punishment: A Systematic Review of the Laws, Changes in Attitudes and Behaviours. *Child Abuse Review* Vol. 19: pp. 229–247.
- lxii du Rivage N et al. (2015) Parental Use of Corporal Punishment in Europe: Intersection between Public Health and Policy. *PLoS ONE* 10(2): e0118059. doi:10.1371/journal.pone.0118059.
- lxiii du Rivage N et al. (2015) Parental Use of Corporal Punishment in Europe: Intersection between Public Health and Policy. *PLoS ONE* 10(2): e0118059. doi:10.1371/journal.pone.0118059.
- lxiv Svevo-Cianci, K.A, Hart, S.N. & Rubinson, C. (2010). Protecting children from violence and maltreatment: a qualitative comparative analysis assessing the implementation of U.N. CRC Article 19. *Child Abuse & Neglect*, 34(1): pp. 45-56.
- lxv Bussmann, K.-D., Erthal, C., & Schroth, A. (2009). The Effect of Banning Corporal Punishment in Europe: A Five-Nation Comparison. Manuscript, Halle-Wittenberg.
- lxvi Poole, M.K., Seal, D.W. & Taylor, C.A. (2014). A systematic review of universal campaigns targeting child physical abuse prevention. *Health Education Research*, Vol.29 no.3, pp. 388–432.
- lxvii Global initiative to end all corporal punishment of children (2015). The positive impact of prohibition of corporal punishment on children’s lives: messages from research- June 2015. <http://www.endcorporalpunishment.org/assets/docs/research-summaries/Summary%20of%20research%20on%20the%20impact%20of%20prohibition.pdf>. Opgevraagd 25 juni 2015.
- lxviii Modig, C. (2014). Never Violence – Thirty-Five Years on from Sweden’s Abolition of Corporal Punishment. Zweedse overheid & Save the Children Sweden.
- lix Trifan, T.A., Stattin, H. & Tilton-Weaver, L. (2014). Have Authoritarian Parenting Practices and Roles Changed in the Last 50 Years? *Journal of Marriage and Family* 76 (August 2014): pp. 744–761 DOI:10.1111/jomf.12124.

-
- lxx Modig, C. (2014). Never Violence – Thirty-Five Years on from Sweden's Abolition of Corporal Punishment. Zweedse overheid & Save the Children Sweden.
- lxxi Raad van Europa (2015). Progress in the implementation of the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child 2012-2015.
- lxxii Speciale vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal inzake geweld tegen kinderen (2014). Children's World Map.
https://srsq.violenceagainstchildren.org/sites/default/files/maps/children_map/children_map_2014.jpg. Opgevraagd 25 juni 2015.
- lxxiii Raad van Europa (2015). Progress towards prohibiting all corporal punishment in Council of Europe member states, March 2015.
- lxxiv Global initiative to end all corporal punishment of children (2015). Legality of corporal punishment worldwide - laatste update maart 2015.
<http://www.endcorporalpunishment.org/pages/frame.html>. Opgevraagd 23 april 2015.
- lxxv World Health Organization, the United Nations Development Programme & the United Nations Office on Drugs and Crime (2014). Global status report on violence prevention.
- lxxvi MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance.
- lxxvii CRC/C/GC/8; par. 22.
- lxxviii CRC/C/GC/8; par. 11.
- lxxix CRC/C/GC/8; par. 38.
- lxxx CRC/C/GC/8; par 38.
- lxxxi artikel 3, EVRM.
- lxxxii artikel 8, EVRM.
- lxxxiii Handvest van de grondrechten van de Europese Unie 2012/C 326/02
- lxxxiv Europees Sociaal Handvest (herzien) CETS nr.: 163.
- lxxxv Aanbeveling CM/Rec(2009)10.
- lxxxvi Resolutie van het Europees Parlement over het 25-jarig bestaan van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (2014/2919(RSP)), paragraaf 24.
- lxxxvii CRC/C/GC/8; par 23.
- lxxxviii Europees Comité voor Sociale Rechten, 29 mei 2015 (Association for the Protection of all children Ltd v. België) klacht nr. 98/2013.
- lxxxix Lopes, N.R.L. Eisenstein, E. & Williams, L.C.A. (2013). Abusive Head Trauma in Children: A Literature Review. *Jornal de Pediatria (Versão em Português)*, Vol. 89, Issue 5, September–October 2013: pp. 426-433.
- xc Stoll, B. & Anderson, J.K. (2013). Prevention of Abusive Head Trauma: A Literature Review. *Pediatric Nursing*, November-December 2013, Vol. 39, No. 6, pp. 300-308.
- xcii Mikton, C. & Butchart, A. (2009). Child maltreatment prevention: a systematic review of reviews. *Bull World Health Organ* 2009; 87:pp. 353–361 | doi:10.2471/BLT.08.057075.
- xciii Wereldgezondheidsorganisatie (2014). Injuries in Europe: A call for public health action. An update using the 2011 WHO Global Health Estimates. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- xciv MacMillan, H.L. et al. (2009). Interventions to Prevent Child Maltreatment and Associated Impairment, *Lancet* 373: pp 250–266.
- xcv Sethi, D. & Jordanova Peshevska, D. (2014). Preventing Interpersonal Violence in Europe. *Macedonian Journal of Medical Sciences*. <http://dx.doi.org/10.3889/MJMS.1857-5773.2014.0419>.
- xci Prinz, R.J. et al. (2009). Population-Based Prevention of Child Maltreatment: The U.S. Triple P System Population Trial. *Prevention Science*, 10: pp. 1–12.
- xcvi Triple P (jaar onbekend). De cijfers. <http://www.triplep.net/glo-en/the-triple-p-system-at-work/cost-effective/the-numbers>. Opgevraagd 25 augustus 2015.
- xcvii Kumpfer, K.L., Magalhães, C. & Xie, J. (2012) Cultural adaptations of evidence-based family interventions to strengthen families and improve children's developmental outcomes, *European Journal of Developmental Psychology*, 9:1, pp. 104-116, DOI: 10.1080/17405629.2011.639225.
- xcviii Axford, N., Elliott, D.S. & Little, M. (2012). Blueprints for Europe: Promoting Evidence-Based Programmes in Children's Services. *Blueprints para Europa: Promoviendo Programas*

-
- Basados en la Evidencia en los Servicios de Atención a la Infancia. Psychosocial Intervention Vol. 21, No. 2, pp. 205-214.
- xcix Barlow, J. (2014). Chapter 18. Preventing child maltreatment and youth violence using parent training and home-visiting programmes. In Donnelly, P. D. & Ward, C.L. (Eds). Oxford Textbook of Violence Prevention: Epidemiology, Evidence, and Policy, pp. 133-137.
- c Barlow, J. (2014). Chapter 18. Preventing child maltreatment and youth violence using parent training and home-visiting programmes. In Donnelly, P. D. & Ward, C.L. (Eds). Oxford Textbook of Violence Prevention: Epidemiology, Evidence, and Policy, pp. 133-137.
- ci Sundell, K., Ferrer- Wreder, L. & Fraser, M.W. (2014). Going Global: A Model for Evaluating Empirically Supported Family-Based Interventions in New Contexts. Evaluation & the Health Professions, Vol. 37(2), pp. 203-230.
- cii Kumpfer, K.L., Magalhães, C. & Xie, J. (2012) Cultural adaptations of evidence-based family interventions to strengthen families and improve children's developmental outcomes, European Journal of Developmental Psychology, 9:1, pp. 104-116, DOI: 10.1080/17405629.2011.639225.
- ciii Barth, R.P. & Liggett-Creel, K. (2014). Common components of parenting programmes for children birth to eight years of age involved with child welfare services. Children and Youth Services Review 40, pp. 6–12.
- civ Hogg, S. & Coster, D. (2014). Helping parents cope with babies' crying. Evidence from a pilot programme to support parents and keep babies safe. Londen: NSPCC.
- cv Unicef Roemenië (jaar onbekend). Opvoedcursus.
http://www.unicef.org/romania/education_11760.html. Opgevraagd 6 juli, 2015
- cvi World Health Organization, the United Nations Development Programme & the United Nations Office on Drugs and Crime (2014). Global status report on violence prevention.
- cvii MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance.
- cviii Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- cix CRC/C/GC/8; par 48.
- cx Aanbeveling Rec(2006)19 van het Comité van Ministers inzake beleid om positief opvoeden te ondersteunen.
- cxii Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.
- cxiii Duthie, R. (2007). Inleiding: In: Mayer-Rieckh, A. & de Greiff, P. (2007). Justice as Prevention: Vetting Public Employees in Transitional Societies, pp. 17-38.
- cxiiii Duthie, R. (2007). Inleiding: In: Mayer-Rieckh, A. & de Greiff, P. (2007). Justice as Prevention: Vetting Public Employees in Transitional Societies, pp. 17-38.
- cxv Dienst Justis (2014). 9 Uit de praktijk. Eén jaar continue screening in de kinderopvang Den Haag: Justis I Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- cxvi FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Vetting of foster families and residential care personnel. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/vetting-foster-families>.
- cxvii Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik
- cxviii Aanbeveling CM/Rec(2009)10 van het Comité van Ministers aan de lidstaten betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld.
- cxix Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.
- cxix FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Vetting of foster families and residential care personnel. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/vetting-foster-families>
- cxx FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Vetting of foster families and residential care personnel. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/vetting-foster-families>
- cxxi Aanbeveling CM/Rec(2009)10 van het Comité van Ministers aan de lidstaten

betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld. Paragraaf 6.2.3
cxxii Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik.
cxxiii Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik.
cxxiv Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011.

Referenties: Aanbevelingen voor probleem 2

cxxv Gilbert, R. et al. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *Lancet*, 373: pp. 167-180. Web extra material.
cxxvi Child Helpline International (2013). 2003 – 2013 126 million contacts Voices of Young Europe FWD >>. Amsterdam: Child Helpline International (CHI).
cxxvii Dolen, W. M. van (2013). The influence of unemployment and divorce rate on child help-seeking behavior about violence, relationships, and other issues. *Child Abuse & Neglect*, 34(37): pp. 172-180.
cxxviii FRA (op hand zijnde publicatie). Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the European Union.
cxxix Dolen, W. M. van (2013). The influence of unemployment and divorce rate on child help-seeking behavior about violence, relationships, and other issues. *Child Abuse & Neglect*, 34(37): pp. 172-180.
cxxx Dolen, W. M. van (2013). The influence of unemployment and divorce rate on child help-seeking behavior about violence, relationships, and other issues. *Child Abuse & Neglect*, 34(37): pp. 172-180.
cxxxi Sindahl, T.N. (2013). *Chat Counselling for Children and Youth - a Handbook*. Amsterdam: Child Helpline International.
cxxxii FRA (op hand zijnde publicatie). Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the European Union.
cxxxiii BRIS (2015). About Abused Emojis.
cxxxiv MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance.
cxxxv MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance.
cxxxvi Verdrag van Lanzarote, artikel 13
cxxxvii Ook genoemd in een soortgelijk artikel in het Verdrag van Istanbul.
cxxxviii CM/Rec(2009)10 artikel 6.4.6.
cxxxix CM/Rec(2009)10 artikel 6.4.1.
cxli CRC/C/GC/13; par. 49.
cxlii Gilbert, R. et al. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *Lancet*, 373: pp. 167-180.
cxliii Diderich, H. M. et al. (2013) A new protocol for screening adults presenting with their own medical problems at the Emergency Department to identify children at high risk for maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 37, 1122–1131. doi: 10.1016/j.chiabu.2013.04.005.
cxliiii Gillepsie, R.J. & Pettersen, T. (jaar onbekend). Implementing ACEs Screening into a Pediatric Practice. http://www.avahealth.org/aces_best_practices/screening-in-pediatric-primary-care.html. Opgevraagd 21 augustus 2015.
cxliv Gilbert, R. et al. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *Lancet*, 373: pp. 167-180.
cxlv Mathews, B. (2015a). Chapter 1. Mandatory Reporting Laws: Their Origin, Nature, and Development over Time. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 3-22. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
cxlvi Speciale vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal inzake geweld tegen kinderen & Speciale rapporteur inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (2012). *Safe and child-sensitive counselling, complaint and reporting mechanisms to address violence against children*.

-
- cxlvii Mathews, B. (2015a). Chapter 1. Mandatory Reporting Laws: Their Origin, Nature, and Development over Time. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 3-22. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- cxlviii Mathews, B. (2015a). Chapter 1. Mandatory Reporting Laws: Their Origin, Nature, and Development over Time. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 3-22. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- cxlix Mathews, B. (2015a). Chapter 1. Mandatory Reporting Laws: Their Origin, Nature, and Development over Time. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 3-22. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- cl Kennis over jeugd en opvoeding (2013). Dossier kindermishandeling. Laatst gewijzigd: 11 september 2013. <http://www.youthpolicy.nl/yp/Youth-Policy/Youth-Policy-subjects/Youth-policy-Youth-Policy-Child-abuse/Child-abuse-policy> Opgevraagd 15 juni 2015.
- cli Doek, J.E. (2015). Chapter 24 The Identification and Reporting of Severe Violence Against Children: International Standards and Practices. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 513-539. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- clii Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2014). Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en Stappenplan voor het handelen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling Nieuwe versie 2013. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- cliii Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2013). Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. Vraag & Antwoord Augustus 2013.
- cliv Diderich, H. M. et al. (2013) A new protocol for screening adults presenting with their own medical problems at the Emergency Department to identify children at high risk for maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 37, 1122–1131. doi: 10.1016/j.chiabu.2013.04.005.
- clv Diderich, H. M. et al. (2014). Facilitators and barriers for successful implementation of a protocol to detect child abuse based on parental characteristics. *Child Abuse & Neglect*, 34(38): pp. 1822-1831.
- clvi Jeugdzorg Nederland (2014). AMK in cijfers 2013
- clvii Zie bijlage 2.
- clviii FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Provisions on professionals' legal obligation to report cases of child abuse, neglect and violence. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/reporting-1>.
- clix FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Provisions on professionals' legal obligation to report cases of child abuse, neglect and violence. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/reporting-1>.
- clx MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance
- clxi CRC/C/GC/13 par. 48
- clxii CRC/C/GC/8 par. 40
- clxiii CETS 201 – Bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, 25.X.2007.
- clxiv Richtlijn 2011/92/EU
- clxv Aanbeveling CM/Rec(2009)10 artikel 6.4.2.
- clxvi CRC/C/GC/13 par.49
- clxvii Artikel 28 Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld en artikel 12 Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, artikel 16, Richtlijn 2011/92/EU van 13 december 2011 ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen

clxviii Tevens in artikel 16, eerste lid, van Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie

clxix Verdrag van Lanzarote, artikel 12.1

clxx Verdrag van Istanbul, artikel 28

clxxi Kenny, M.C. (2015). Chapter 16. Training in Reporting of Child Maltreatment: Where We Are and Where We Need to Go. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 327-346. Dordrecht: Springer Science+Business Media.

clxxii Donohue, B., Alvarez, K.M. & Schuber, K.N.(2015). Chapter 17. An Evidence-Supported Approach to Reporting Child Maltreatment. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.) *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 347-380. Dordrecht: Springer Science+Business Media.

clxxiii Davies, J. & Ward, H. (2012). *Safeguarding Children Across Services: Messages from research on identifying and responding to child maltreatment*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

clxxiv Mathews, B. & Walsh, K. (2014). 14. Mandatory reporting laws. Families, policy and the law, Selected essays on contemporary issues for Australia. Collection – May 2014 pp. 131-142.

clxxv Donohue, B., Alvarez, K.M. & Schuber, K.N.(2015). Chapter 17. An Evidence-Supported Approach to Reporting Child Maltreatment. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.) *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 347-380. Dordrecht: Springer Science+Business Media.

clxxvi Kenny, M.C. (2015). Chapter 16. Training in Reporting of Child Maltreatment: Where We Are and Where We Need to Go. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 327-346. Dordrecht: Springer Science+Business Media.

clxxvii Wekerle, C. (2013). Resilience in the context of child maltreatment: Connections to the practice of mandatory reporting. Vol. 37, Issues 2–3: pp. 93-101.

clxxviii Davies, E. et al. (2014). Mandatory reporting? Issues to consider when developing legislation and policy to improve discovery of child abuse. *IALS Student Law Review*, Vol. 2, Issue 1, Autumn 2014 Special Issue: pp. 9-28.

clxxix Flaherty, E. (2015). Chapter 15. Practical Issues and Challenges for Physicians Reporting Suspected Child Maltreatment. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 311-325. Dordrecht: Springer Science+Business Media.

clxxx Flaherty, E. (2015). Chapter 15. Practical Issues and Challenges for Physicians Reporting Suspected Child Maltreatment. In: Mathews, B. & Bross, D.C. (Eds.). *Child Maltreatment Contemporary Issues in Research and Policy 4. Mandatory Reporting Laws and the Identification of Severe Child Abuse and Neglect*, pp.: 311-325. Dordrecht: Springer Science+Business Media.

clxxxii Davies, J. & Ward, H. (2012). *Safeguarding Children Across Services: Messages from research on identifying and responding to child maltreatment*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

clxxxiii Davies, J. & Ward, H. (2012). *Safeguarding Children Across Services: Messages from research on identifying and responding to child maltreatment*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

clxxxiv Davies, J. & Ward, H. (2012). *Safeguarding Children Across Services: Messages from research on identifying and responding to child maltreatment*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

clxxxv Smeekens, A. E. F. N. (2013). Successful e-learning programme on the detection of child abuse in Emergency Departments: a randomised controlled trial. *Archives of Disease in Childhood*. Published online January 12, 2011. doi: 10.1136/adc.2010.190801.

clxxxvi Augeo leert (jaar onbekend). Wetenschappelijk onderzoek naar online cursus Augeo Academy toont aan: 'NA ONLINECURSUS ZIJN LEERKRACHTEN BETER IN STAAT SIGNALLEN VAN EEN MISHANDELD KIND TE HERKENNEN EN TE HANDELEN VOLGENS DE MELDCODE KINDERMISHANDELING.'

clxxxvii Augeo (2015). If you don't look, you won't find it.

clxxxviii FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Certification and accreditation procedures for professionals. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/certification>.

clxxxix Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

cxc Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

cxcii FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Certification and accreditation procedures for professionals. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/certification>.

cxciii FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Certification and accreditation procedures for professionals. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/certification>.

cxciv Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

cxcv Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

cxcvi Artikel 6.4 van Aanbeveling CM/Rec(2009)10 betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld

cxcvii CRC/C/GC/13; par. 48

cxcviii CRC/C/GC/13; par 5

ccix Tevens in CRC/C/GC/13; par. 44

cc Verdrag van Lanzarote, artikel 5

cci Een soortgelijke verplichting staat in artikel 23, eerste lid, van Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie

ccii Richtlijn bescherming van slachtoffers (61) van het Europees Parlement en de Raad, artikel 25

cciii Richtlijn bescherming van slachtoffers (61) van het Europees Parlement en de Raad.

cciv Verdrag van Istanbul, artikel 15

ccv Centre for Social Research and Evaluation (2012). Mandatory Reporting. Literature Snapshot – July 2012.

ccvi Speciale vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal inzake geweld tegen kinderen & Speciale rapporteur inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (2012). Safe and child-sensitive counselling, complaint and reporting mechanisms to address violence against children.

ccvii Centre for Social Research and Evaluation (2012). Mandatory Reporting. Literature Snapshot – July 2012.

ccviii Speciale vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal inzake geweld tegen kinderen & Speciale rapporteur inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (2012). Safe and child-sensitive counselling, complaint and reporting mechanisms to address violence against children.

ccix Benitez, T.C. et al. (2010). Do Protection Orders Protect? The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 38:pp. 376-385.

ccx Bundeskanzleramt Österreich (2004-2015). Huiselijk geweld. http://www.bka.gv.at/site/cob_37000/6845/default.aspxhttp://www.bka.gv.at/site/cob_37000/6845/default.aspx. Opgevraagd 9 juli, 2015

ccxi Logar, S. (2013). Victims' rights to support and protection from violence. 4th revised edition. Published by domestic abuse intervention centre Vienna & association of Austrian autonomous women's shelters.

ccxii Golden, I. (2013). A change of paradigm: Austrian Anti-Violence Legislation. Fempower 1/2013 N° 23, pp. 5-7. Wenen WAVE-Office / European Information Centre Against Violence.

ccxiii Golden, I. (2013). A change of paradigm: Austrian Anti-Violence Legislation. Fempower 1/2013 N° 23, pp. 5-7. Wenen WAVE-Office / European Information Centre Against Violence.

ccxiv Vaan, K.B.M. de, Timmermans, M. & Homburg, G.H.J (2013). Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod. Amsterdam: Regioplan.

ccxv Vaan, K.B.M. de, Timmermans, M. & Homburg, G.H.J (2013). Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod. Amsterdam: Regioplan.

ccxvi Vaan, K.B.M. de, Timmermans, M. & Homburg, G.H.J (2013). Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod. Amsterdam: Regioplan.

ccxvii Ministerie van Justitie (jaar onbekend). U heeft een huisverbod... Wat nu? Praktische informatie voor personen aan wie een huisverbod is opgelegd.

ccxviii Schreijenberg, A. et al. (2010). Procesevaluatie tijdelijk huisverbod. Eindrapport. Amsterdam: Regioplan.

ccxix Schreijenberg, A. et al. (2010). Procesevaluatie tijdelijk huisverbod. Eindrapport. Amsterdam: Regioplan.

ccxx Schreijenberg, A. et al. (2010). Procesevaluatie tijdelijk huisverbod. Eindrapport. Amsterdam: Regioplan.

ccxxi Vaan, K.B.M. de, Timmermans, M. & Homburg, G.H.J (2013). Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod. Amsterdam: Regioplan.

ccxxii Vaan, K.B.M. de, Timmermans, M. & Homburg, G.H.J (2013). Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod. Amsterdam: Regioplan.

ccxxiii Vaan, K. et al. (2013). Knelpunten in de uitvoering van de Wet tijdelijk huisverbod. Amsterdam: Regioplan.

ccxxiv Vaan, K.B.M. de, Timmermans, M. & Homburg, G.H.J (2013). Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod. Amsterdam: Regioplan.

ccxxv Europese Unie (2011). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Bijlagen. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxvi Europese Unie (2010). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxvii Europese Commissie (2015). Summary of contextual overviews on children's involvement in civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxviii Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

ccxxixccxxix Europese Commissie (2014). Summary of contextual overviews on children's involvement in civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxx Europese Unie (2013). Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States. Violence against women — Victim support. Main findings. Vilnius: Europees Instituut voor gendergelijkheid.

ccxxxi Blank, K., Lesur, M. & Logar, R. (2015). WAVE Report 2014. Specialized women's support services and new tools for combatting gender-based violence in Europe. Wenen: WAVE Network & European Info Centre Against Violence.

ccxxxii Europese Unie (2011). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Bijlagen. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxxiii Europese Unie (2010). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxxiv World Health Organization, the United Nations Development Programme & the United Nations Office on Drugs and Crime (2014). Global status report on violence prevention.

ccxxxv Europese Commissie (2015). Summary of contextual overviews on children's involvement in civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxxvi Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

ccxxxvii Europese Commissie (2015). Summary of contextual overviews on children's involvement in civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxxxviii Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

ccxxxix Richtlijn 2012/29/EG van het Europees Parlement en de Raad, artikel 18 en overweging 52

ccxl CRC/C/GC/13; par 52

ccxli Verdrag van Lanzarote, artikel 14, derde lid

ccxlii Verdrag van Istanbul, artikel 52

ccxliii Verdrag van Istanbul, artikel 53

ccxliv Verdrag van Istanbul, artikel 31, eerste en tweede lid

ccxlv Verdrag van Istanbul, artikel 31, eerste lid

ccxlvi Verdrag van Istanbul, artikel 45, tweede lid

ccxlvii Verdrag van Istanbul, artikel 51, eerste lid

ccxlviii Berg- le Clercq, T. & Baat, M. de (2012). What works in tackling child abuse and neglect? A manual for policy makers, managers & professionals.

ccxlxxxlix MacMillan, H.L. et al. (2009). Interventions to Prevent Child Maltreatment and Associated Impairment, *Lancet* 373: pp 250–266.

ccli Honomichl, R.D. & Brooks, S. (2009). Predicting and Minimizing the Recurrence of Maltreatment Literature Review. Davis: UC Davis Human Services Northern California Training Academy.

ccli Honomichl, R.D. & Brooks, S. (2009). Predicting and Minimizing the Recurrence of Maltreatment Literature Review. Davis: UC Davis Human Services Northern California Training Academy.

cclii Honomichl, R.D. & Brooks, S. (2009). Predicting and Minimizing the Recurrence of Maltreatment Literature Review. Davis: UC Davis Human Services Northern California Training Academy.

ccliii Honomichl, R.D. & Brooks, S. (2009). Predicting and Minimizing the Recurrence of Maltreatment Literature Review. Davis: UC Davis Human Services Northern California Training Academy.

ccliv Washington State Institute for Public Policy (2006). Intensive Family Preservation Programmes: Programme Fidelity Influences Effectiveness – Revised. Olympia: Washington State Institute for Public Policy.

cclv Idzelis Rothe, M., Nelson-Dusek, S. & Skrypek, M. (2013). Innovations in Child Protection Services in Minnesota Research Chronicle of Carver and Olmsted Counties. Saint Paul: Saint Paul, Wilder research.

cclvi Government of Western Australia (2011). The Signs of Safety Child Protection Practice Framework. September 2011 - 2nd edition.

cclvii Idzelis Rothe, M., Nelson-Dusek, S. & Skrypek, M. (2013). Innovations in Child Protection Services in Minnesota Research Chronicle of Carver and Olmsted Counties. Saint Paul: Saint Paul, Wilder research.

cclviii Iannos, M. & Antcliff, G. (2013). Planning for safety with at-risk families: Resource guide for workers in intensive home-based family support programmes. <https://aifs.gov.au/cfca/publications/planning-safety-risk-families-resource-guide-fo>. Opgevraagd 9 juli, 2015

cclix Baeten, P. (2014). VNG-model handelingsprotocol voor het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling 'Veilig Thuis'. Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

cclx Europese Unie (2010). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

cclxi MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance.

cclxii Europese Unie (2010). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

cclxiii Europese Unie (2011). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Bijlagen. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

cclxiv FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Provisions requiring multidisciplinary assessment of child protection cases. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/multidisc-assess>.

cclxv Europese Unie (2010). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

cclxvi Europese Unie (2011). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Bijlagen. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

cclxvii Verdrag van Istanbul, artikel 16

cclxviii Verdrag van Istanbul, artikel 45

cclxix CRC/C/GC/13; par 52.

cclxx CRC/C/GC/13; par 50.

cclxxi CRC/C/GC/13; par 53.

Referenties: Aanbevelingen voor probleem 4

cclxxii Hermanns, J. (2011). Fighting Child Abuse An Effective Approach. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.

cclxxiii Sethi, D. et al. (Eds.) (2013). Europees rapport over het voorkomen van kindermishandeling. Kopenhagen: WHO Regional Office for Europe.

cclxxiv Conradi, L., Wherry, J., Kisie, C.(2011). Linking Child Welfare and Mental Health Using Trauma-Informed Screening and Assessment Practice. Child Welfare, 90(6): pp. 129-47.

cclxxv Fallot, R.D, & Harris, M. (2001). A Trauma-Informed Approach to Screening and Assessment. New Directions for Mental Health Services, 2001 Spring, (89): pp. 23-31.

cclxxvi Conradi, L., Wherry, J., Kisie, C.(2011). Linking Child Welfare and Mental Health Using Trauma-Informed Screening and Assessment Practice. Child Welfare, 90(6): pp. 129-47.

cclxxvii Conradi, L., Wherry, J., Kisie, C.(2011). Linking Child Welfare and Mental Health Using Trauma-Informed Screening and Assessment Practice. Child Welfare, 90(6): pp. 129-47.

cclxxviii Strand, V.C., Pasquale, L.E. & Sarmiento, T.L. (2004) Child and Adolescent Trauma Measures: A Review.

cclxxix Chadwick Trauma-Informed Systems Dissemination and Implementation Project (year unknown) Child Welfare Guidelines on Screening for Trauma Symptomatology in Children.

cclxxx Conradi, L., Wherry, J., Kisie, C.(2011). Linking Child Welfare and Mental Health Using Trauma-Informed Screening and Assessment Practice. Child Welfare, 90(6): pp. 129-47.

cclxxxi The Urban Child Institute. (2013). The State of Children in Memphis and Shelby County: Data Book. Memphis: The Urban Child Institute.

cclxxxii The Urban Child Institute. (2013). The State of Children in Memphis and Shelby County: Data Book. Memphis: The Urban Child Institute.

cclxxxiii Léveillé, S. & Chamberland, C. (2010). Toward a general model for child welfare and protection services: A meta-evaluation of international experiences regarding the adoption of the Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families (FACNF). Children and Youth Services Review 32, pp.: 929–944.

cclxxxiv Léveillé, S. & Chamberland, C. (2010). Toward a general model for child welfare and protection services: A meta-evaluation of international experiences regarding the adoption of the Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families (FACNF). Children and Youth Services Review 32, pp.: 929–944.

cclxxxv Holmes, L et al. (2012). Exploration of the costs and impact of the Common Assessment Framework. Loughborough: Centre for Child and Family Research, Loughborough University.

cclxxxvi Holmes, L et al. (2012). Exploration of the costs and impact of the Common Assessment Framework. Loughborough: Centre for Child and Family Research, Loughborough University.

cclxxxvii Léveillé, S. & Chamberland, C. (2010). Toward a general model for child welfare and protection services: A meta-evaluation of international experiences regarding the adoption of the Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families (FACNF). *Children and Youth Services Review* 32, pp.: 929–944.

cclxxxviii Guðbrandsson, B (2011). 5. Towards a child-friendly justice and support for child victims of sexual abuse. In: *Protecting children from sexual violence - A comprehensive approach*. Straatsburg: Raad van Europa.

cclxxxix Johansson, S. (2012). Diffusion and Governance of 'Barnahus' in the Nordic Countries: Report from an On-going Project. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. Volume 13, Supplement 1: pp. 69-84.

ccxc Guðbrandsson, B (2015) Barnahus- Children's House a child-friendly, interdisciplinary and multiagency response to child abuse and services for child victims. Presentatie gehouden tijdens het Europees Forum voor de rechten van het kind, Brussel, 3 - 4 juni 2015.

ccxci Guðbrandsson, B (2011). 5. Towards a child-friendly justice and support for child victims of sexual abuse. In: *Protecting children from sexual violence - A comprehensive approach*. Straatsburg: Raad van Europa.

ccxcii MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance.

ccxciii FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Provisions requiring multidisciplinary assessment of child protection cases. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/multidisc-assess>.

ccxciv Europese Unie (2010). Feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to standardise national legislation on violence against women, violence against children and sexual orientation violence. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

ccxcv FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Provisions requiring multidisciplinary assessment of child protection cases. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/multidisc-assess>.

ccxcvi Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

ccxcvii Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

ccxcviii Europese Commissie (2015). Data on Children in Judicial Proceedings in EU28. Laatste update: 04-02-2015. <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx>.

ccxcix CRC/C/GC/13; par 50.

ccc Richtlijn 2012/29/EU artikel 22, vierde lid

ccci Verwijst tevens naar artikel 19 van Richtlijn 2011/92/EU.

cccii Artikel 5.2 van Aanbeveling CM/Rec(2009)10 betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld.

ccciii Artikel 6.5 van Aanbeveling CM/Rec(2009)10 betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld.

ccciv Artikel 6.6 van Aanbeveling CM/Rec(2009)10 betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld.

cccv Richtlijn kindvriendelijke rechtspraak (paragraaf 16).

cccvi Berg- le Clercq, T. & Baat, M. de (2012). What works in tackling child abuse and neglect? A manual for policy makers, managers & professionals.

cccvii Bentovim, A. & Elliott, I. (2014). Hope for Children and Families: Targeting Abusive Parenting and the Associated Impairment of Children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 43:2, 270-285, DOI: 10.1080/15374416.2013.869748.

cccviii Gilbert, R. et al. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *Lancet*, 373: pp. 167-180.

cccix FRA (op hand zijnde publicatie). Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the European Union.

cccx Berg- le Clercq, T. & Baat, M. de (2012). What works in tackling child abuse and neglect? A manual for policy makers, managers & professionals.

cccxi Cater, A.C. (2014). Children's Descriptions of Participation Processes in Interventions for Children Exposed to Intimate Partner Violence. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 31: pp. 455–473.

cccxii Eriksson, M. (2012). Tackling violence in intimacy: Interacting power relations and policy change. *Current Sociology* 61(2): pp. 171– 189.

cccxiii MacKay, M. & Vincenten, J. (2014). National Action to Address Child Intentional Injury - 2014: Europe Summary. Birmingham: European Child Safety Alliance.

cccxiv Europese Commissie (2015). Summary of contextual overviews on children's involvement in civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie.

cccxv Verdrag van Istanbul, artikel 20

cccxvi Verdrag van Istanbul, artikel 26

cccxvii Verdrag van Lanzarote, artikel 11

cccxviii Verdrag van Lanzarote, artikel 14, eerste lid.

cccix Richtlijn 2012/92/EU artikel 9, derde lid, onderdeel b.

cccxx Artikel 6.6 van Aanbeveling CM/Rec(2009)10 betreffende geïntegreerde nationale strategieën voor de bescherming van kinderen tegen geweld.

cccxxi Zie artikel 39 UNCRC en bovengenoemde aanbeveling van het Comité van Ministers Rec(2003)20.

Referenties: Noodzakelijke voorwaarden

cccxxii CRC/C/GC/13; par 52.

cccxxiii Zie bijlage 2.

cccxxiv Zie bijlage 2.

cccxxv FRA (2014). Mapping child protection systems in the EU. Financial resources and budget allocation. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection/budget-allocation>.

cccxxvi Zie bijlage 2.

cccxxvii Gilbert, R. et al. (2012). Child maltreatment: variation in trends and policies in six developed countries. *The Lancet*, Volume 379, No. 9817: pp. 758–772.

cccxxviii Zie bijlage 2.

Referenties: Aanhangsel 2

cccxxix De voetnoten staan onder de landentabellen